

**Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta
Katedra obchodního práva**

Rigorózní práce

**Změny
v českém mezinárodním právu soukromém**

Changes in Czech Private International law

Mgr. Pavla Činátlová

Konzultant : Prof. JUDr. Květoslav Růžička, CSc.

Praha, leden 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem čerpala pro svoji práci, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 31. ledna

Poděkování

Bez veliké podpory mé nejbližší rodiny by tato práce nikdy nemohla vzniknout. Proto jim chci alespoň touto cestou vyjádřit své poděkování za jejich vstřícnost, pochopení a všemožnou podporu.

Ráda bych též poděkovala mému konzultantovi prof. JUDr. Květoslavu Růžičkovi, CSc., za jeho vedení a cenné rady při přípravě této práce.

OBSAH	
SEZNAM ZKRATEK	7
1 ÚVOD	9
2 HISTORICKÝ EXKURS	12
3 KONCEPČNÍ VÝCHODISKA NOVÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY	15
3.1. Forma kodifikace	
3.2. Právní výrazy	
3.3 Vztah zákona k mezinárodním smlouvám	
3.4 Vztah zákona k evropskému právu	
3.5 Obrana kodifikace proti novelizačním transpozičním evropským předpisům	
3.6 Mezinárodní prvek	
3.7 Kolizní normy	
3.8 Hraniční určovatelé	
3.9 Přímé normy	
3.10 Samostatná právní úprava	
3.11 Poslání zákona	
4 PŘEDMĚT NOVÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY	32
4.1 Vymezení mezinárodního práva soukromého	
4.1.1 Předmět úpravy	
4.1.2 Nutně použitelná ustanovení právních předpisů a cizího práva	
4.1.3 Výhrada veřejného pořádku	
4.1.4 Obcházení zákona	
4.2 Mezinárodní právo procesní	
4.2.1 Pravomoc českých soudů obecně	
4.2.2 Vynětí z pravomoci českých soudů	
4.2.3 Ustanovení o řízení	
4.2.4 Postavení cizinců a zahraničních osob v řízení	
4.2.5 Cizí veřejná listina	

4.2.6 Zjišťování vzájemnosti

4.2.7 Uznání a výkon cizích rozhodnutí

4.2.8 Zvláštní ustanovení o uznání a výkonu některých cizích rozhodnutí

5 OBECNÁ USTANOVENÍ MEZINÁRODNÍHO PRÁVA SOUKROMÉHO 51

5.1 Kvalifikace

5.2 Zpětný a další odkaz

5.3 Předběžné otázky

5.4 Zjišťování a používání zahraničního práva

5.5 Výjimečné a podpůrné určení rozhodného práva

5.6 Právní postavení cizinců a zahraničních právnických osob v soukromoprávních poměrech

5.7 Vícenásobná nebo neurčitá státní příslušnost

6 USTANOVENÍ PRO JEDNOTLIVÉ DRUHY SOUKROMOPRÁVNÍCH POMĚRŮ 63

6.1 Způsobnost mít práva a povinnosti a způsobilost k právním jednáním

6.2 Právní jednání

6.3 Forma směnečného a šekového prohlášení a protestu

6.4 Zastoupení

6.5 Prokura a pověření činností při provozování obchodního závodu

6.6 Promlčení

7 RODINNÉ PRÁVO 73

7.1 Poměry mezi manžely

7.2 Poměry mezi rodiči a dětmi a některé jiné poměry

7.3 Práva neprovdané matky

7.4 Osvojení

7.5 Poručenství a opatrovnictví nad nezletilými

8 REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ A OBDOBNÉ POMĚRY 84

9 VĚCNÁ PRÁVA	86
9.1 Pravomoc pro práva k nemovitým věcem	
9.2 Rozhodné právo	
9.3 Vznik a zánik práv k hmotným věcem movitým	
9.4 Zápis do veřejných knih	
9.5 Vydržení	
9.6 Svěrenecký fond nebo obdobné zařízení	
10 DĚDICKÉ PRÁVO	100
11 PRÁVA DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ	103
12 CENNÉ PAPÍRY, INVESTIČNÍ NÁSTROJE A JINÉ LISTINY	118
13 ZÁVAZKOVÁ PRÁVA	121
14 PRÁVNÍ POMOC VE STYKU S CIZINOU	126
15 ŘÍZENÍ O ÚPADKU	128
15.1 Úpadek finanční instituce	
15.2 Úpadek pojišťovny	
16 ROZHODČÍ ŘÍZENÍ A UZNÁNÍ A VÝKON CIZÍCH ROZHODČÍCH NÁLEZŮ	132
17 ZÁVĚR	
CONCLUSION	136
18 LITERATURA	144
19 SHRUTÍ	157
ABSTRACT	158
KLÍČOVÁ SLOVA	

SEZNAM ZKRATEK

Brusel I	nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, resp. od 10. 1. 2015 nařízení evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepracované znění) - Brusel Ibis
nařízení Řím I	nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy
nařízení Řím II	nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007, o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy
NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ObchZ	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění
Římská úmluva	sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 64/2006 Sb.m.s., že dne 14. dubna 2005 byla v Lucemburku podepsaná Úmluva o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky k Úmluvě o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřená k podpisu v Římě dne 19. června 1980, a k Prvnímu a Druhému protokolu o jejím výkladu Soudním dvorem Evropských společenství, ve znění sdělení č. 21/2007 Sb.m.s.

ZMPS	zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
ZMPSP	zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním
ZRŘ	zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, v platném znění.
ZSŠ	zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, v platném znění

1 ÚVOD

Potřeba nového právního předpisu v oblasti mezinárodního práva soukromého byla vyvolána celkovou změnou právního řádu rekodifikací soukromého práva. Při tvorbě kolizních norem, které jsou především v tomto právním předpisu obsaženy, bylo potřeba mít k dispozici právní úpravu hmotného práva občanského včetně rodinného a práva obchodního a pracovního. Definitivnímu stanovení kolizních norem muselo předcházet definitivnímu stanovení úpravy hmotného soukromého práva.

Úplným nahrazením předchozí úpravy hmotného práva novou úpravou se stala předchozí úprava mezinárodního práva soukromého zastaralou. Při této příležitosti bylo vhodné úpravu zmodernizovat, některá řešení nově upravit a modifikovat a přihlídnout přitom k vývoji a vývojovým tendencím v oblasti mezinárodního práva soukromého, jak se jeví i ze srovnávání právních úprav v jiných státech, a k potřebě slučitelnosti úpravy s úpravou v rámci Evropské unie.¹

Právní stav byl roztržštěný a kromě zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním² byla příslušná ustanovení obsažena v několika dalších předpisech. Kolizní normy směnečného a šekového práva byla pak součástí čl. I § 91 až 98 a v čl. II. § 69 až 75 zákona směnečného a šekového.³ Ustanovení o poměru k cizině byla v ustanoveních § 36 až 40 zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.⁴ Ojedinelá ustanovení o vztazích k cizině byla v obchodním zákoníku (§ 21 až 26),⁵ v občanském

¹ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

² Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním.

³ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, v platném znění.

⁴ Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, v platném znění.

⁵ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

soudním řádu (§ 175z),⁶ v zákonu o rodině (§ 5 a 7 odst. 2),⁷ v insolvenčním zákonu (§ 426 až 430),⁸ v zákoníku práce (§ 48 odst. 3, § 319).⁹ Některá ustanovení dotýkající se postavení cizinců byla ve zvláštních právních předpisech v oblasti práv k duševnímu vlastnictví.¹⁰

Předešlá právní úprava v této oblasti práva nepůsobila praxi nějaké potíže a není známo, že by právní i podnikatelská praxe vyslovovaly požadavky ohledně změny této úpravy. Svědčí o tom i ta skutečnost, že zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním nebyl kromě úprav vyvolaných zejména zavedením možné formy církevního sňatku a zrušením státních notářství a přesunem jejich pravomoci na soudy a transpozicí některých směrnic Evropské unie a adaptací na jejich nařízení významně novelizován.¹¹

Tato rigorózní práce se bude snažit o zmapování a zanalyzování nového zákona o mezinárodním právu soukromém z hlediska jeho změn v porovnání s předchozí úpravou. Doposud tato oblast nebyla dostatečně komentována v odborné literatuře, proto se bude jednat o zpracování s minimální možností čerpání poznatků z již existujících publikací. Částečnou oporu lze však již nalézt v komentářích, které byly

⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění.

⁷ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.

⁸ Zákon č. 182/2006 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, v platném znění.

⁹ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění.

¹⁰ Např. zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, v platném znění.

¹¹ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

v době psaní této práce publikovány¹² Není mi však známa žádná judikatura českých soudů, které by již podle nového zákona rozhodovaly.

Tato rigorózní práce vychází z právního stavu ke dni 15. srpna 2014.

¹² BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. DOBIÁŠ, P., HÁLOVÁ, M., KOVAŘÍK, Z. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013 nebo publikace PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. a kol. *Rekodifikované mezinárodní právo soukromé*. Praha: Univerzita Karlova, 2014.

2 HISTORICKÝ EXKURS

Až do roku 1948 nebylo z velké části mezinárodní právo soukromé upraveno jednotně.¹³ Do nabytí účinnosti zákona č. 41/1948 Sb. obsahoval **obecný zákoník občanský**¹⁴ pouze jednotlivé roztroušené a velmi stručné normy mezinárodního práva soukromého v ustanoveních § 4, 33 až 37 a 300.¹⁵ Vedle toho se vyskytovaly kolizní normy v různých speciálních zákonech, jako např. v nesporném patentu,¹⁶ exekučním řádu¹⁷ apod.

Na území České republiky má kodifikace mezinárodního práva soukromého poměrně bohatou historii. Základním východiskem první kodifikace, tj. **zákona o mezinárodním a mezioblastním právu soukromém a o právním postavení cizinců**

¹³ Více viz BYSTRICKÝ, R. *Základy mezinárodního práva soukromého*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1958. S. 27.

¹⁴ Císařský patent č. 946/1811 ř. z.

¹⁵ § 4: „Občanské zákony zavazují všechny státní občany těch zemí, pro které byly vyhlášeny. Státní občané i při jednáních a obchodech, jež sjednávají mimo státní území, jsou vázáni těmito zákony, pokud jest jimi jejich osobní způsobilost je podniknouti omezena a pokud tato jednání a obchody mají míti právní účinky zároveň v těchto zemích. Pokud jsou cizinci vázáni těmito zákony, ustanoveno je v hlavě následující.“ Práva cizinců § 33: „Cizinci mají vůbec stejná občanská práva a povinnosti jako tuzemci, nevyhledává-li se k požívání těchto práv výslovně vlastnosti státního občana. Cizinci musí také, aby požívali stejného práva s tuzemci, v pochybných případech dokázati, že stát, k němuž náležejí, co do práva, o které se jedná, zachovává se stejně ku zdejším státním občanům jako ke svým.“ § 34: „Osobní způsobilost cizinců k právním jednáním budiž posuzována vůbec podle zákonů místa, kterým je cizinec podroben podle svého bydliště nebo, nemá-li vlastního bydliště, podle svého narození jako poddaný; pokud pro jednotlivé případy není v zákoně něco jiného nařízeno.“ § 35: „Obchod v tomto státě cizozemcem podniknutý, jímž propůjčuje jiným osobám práva, aniž tytéž vzájemně zavazuje, budiž posuzován buď podle tohoto zákoníka, nebo podle zákona, kterému je cizinec jako poddaný podřízen; podle toho, zda jeden nebo druhý zákon platnosti obchodu nejvíce přeje.“ § 36: „Sjedná-li cizozemec v těchto zemích se státním občanem vzájemně zavazující jednání, budiž toto bez výjimky podle tohoto zákoníka posuzováno; pokud však se sjedná s cizozemcem, budiž jen tehdy podle téhož posuzováno, neprokáže-li se, že při sjednání bylo přihlíženo k jinému právu.“ § 37: „Učiní-li cizozemec s cizozemci nebo poddanými tohoto státu v cizině právní jednání, buďtež posuzována podle zákonů místa, kde obchod byl sjednán; pokud při sjednání nebylo patrně za základ položeno jiné právo a neodporuje-li předpis shora v § 4 obsažený.“ § 300: „Nemovitě věci jsou podřízeny zákonům okrsku, ve kterém leží; všeliké jiné věci však podléhají stejným zákonům jako osoba jejich vlastníka.“

¹⁶ Císařský patent č. 208/1854 ř.z., kterým se zavádí nový zákon o soudním řízení v nesporných právních věcech.

¹⁷ Zákon č. 79/1896 ř.z., o řízení exekučním a zajišťovacím (exekuční řád).

v oboru práva soukromého z r. 1948¹⁸ (a v podstatě i zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním z r. 1963¹⁹ a zákona o mezinárodním právu soukromém z r. 2012²⁰) byla tzv. Vídeňská osnova mezinárodního práva soukromého redigovaná vídeňským ministerstvem spravedlnosti v r. 1913, jejímž autorem byl rakouský profesor Gustav Walker a která se stala zároveň i základem úpravy mezinárodního práva soukromého v řadě středoevropských států, kde platí v téměř nezměněné podobě dodnes.²¹

Na tuto osnovu navázal vládní návrh občanského zákoníku, na němž se pracovalo v období první republiky a který byl předložen oběma sněmovnám Národního shromáždění v r. 1937.²² Osnova týkající se kolizních norem byla po II. světové válce z původního vládního návrhu vyňata a po drobné úpravě předložena a přijata jako zákon č. 41/1948 Sb.²³ Tento předpis byl zvláštním zákonem, který obsahoval normy mezinárodního práva soukromého a určité normy cizineckého práva, zatímco normy mezinárodního civilního procesního práva byly od 1. ledna 1951 zařazeny jako speciální úprava o poměru k cizině do čtvrté části občanského soudního řádu z roku 1950.²⁴

¹⁸ Zákon č. 41/1948 Sb.

¹⁹ Zákon č. 97/1963 Sb.

²⁰ Zákon č. 91/2012 Sb.

²¹ Srov. PAUKNEROVÁ, M., TOMÁŠEK, M. a kol. *Nové jevy v právu na počátku 21. století. IV. Proměny soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2009. S. 182.

²² Srov. LEDRER, E. *Mezinárodní právo soukromé. Nové zákony a nařízení*. Linhart, 1948. S. 18.

²³ Zákon č. 41/1948 Sb., o mezinárodním a mezioblastním právu soukromém a o právním postavení cizinců v oboru práva soukromého.

²⁴ Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád).

Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním z r. 1963²⁵ byl přijat v rámci velkých kodifikací v první polovině šedesátých let minulého století. Tento zákon již zahrnuje jak kolizní normy, normy o právním postavení cizinců, tak i normy mezinárodního civilního procesního práva. V době, kdy byl tento předpis připravován, byl svými tvůrci hodnocen jako komplexní úprava, která je výsledkem tendence, projevující se v mezinárodním právu soukromém již řadu let, ke spojení práva kolizního a procesního. Toto řešení, jak tehdy bylo výslovně uvedeno, „*plně odpovídá i faktickému nerozlučnému spojení i v systému práva, projevující se vlastní specifikou mezinárodního práva soukromého*“.²⁶

Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním se stal jedním ze vzorů pro legislativní vývoj tohoto oboru v mezinárodním měřítku. Dosud je ve světě stále pozitivně hodnocen jako jedna z prvních právních úprav svého druhu, která přinesla na tehdejší dobu moderní řešení regulace vztahů s mezinárodním prvkem ve zvláštním právním předpisu, do něhož byly soustředěny normy původně obsažené v občanském zákoníku a v občanském soudním řádu.²⁷

Naše úprava inspirovala i řadu jiných států: Albánii, Polsko (1965), bývalou Německou demokratickou republiku, Rakousko (1978), Maďarsko (1979), bývalou Jugoslávii (1982), Švýcarsko (1987), Rumunsko (1992), Itálii (1995), Lichtenštejnsko (1996), Slovinsko (1999), Estonsko (2002), Ukrajinu (2004), Bulharsko (2005), Belgie (2006) a Turecko (2007).

Zákon č. 91/2012 Sb., **o mezinárodním právu soukromém** nahradil s účinností od 1. ledna 2014 zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním.

²⁵ Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním.

²⁶ Srov. BYSTRICKÝ, R., KALENSKÝ, P. *K některým otázkám navrhované osnovy zákona o mezinárodním právu soukromém*. Časopis pro mezinárodní právo, 1963. S. 216.

²⁷ Srov. PAUKNEROVÁ, M., TOMÁŠEK, M. a kol. *Nové jevy v právu na počátku 21. století. IV. Proměny soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2009. S. 182.

3 KONCEPČNÍ VÝCHODISKA NOVÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY

3.1. Forma kodifikace

V rámci legislativních úvah bylo nutné řešit otázku **formy kodifikace**, tj. zda úprava mezinárodního práva soukromého má být uskutečněna v rámci občanského zákoníku jako jeho součásti, či se použije formy zvláštního zákona, který upraví i mezinárodní právo procesní, jež je pokládáno za součást mezinárodního práva soukromého. Právě moderní pojetí mezinárodního práva soukromého, které zahrnuje i mezinárodní právo procesní bylo hlavním argumentem, proč byla zvolena druhá varianta legislativní konstrukce.²⁸ Začlenit mezinárodní právo procesní do nového občanského zákoníku samozřejmě nelze, a ani varianta samostatného zákona upravujícího pouze mezinárodní právo soukromé není vhodná.²⁹

Zákon tak „pokračuje v tradici českého, předtím československého práva v úpravě tohoto právního odvětví zvláštním zákonem, nikoliv jako součásti občanského zákoníku, jak tomu bylo v obecném zákoníku občanském z roku 1811.“³⁰

Neopomenutelnou zásluhu na samostatné právní úpravě mezinárodního práva soukromém v samostatném zákoně má prof. JUDr. Zdeněk Kučera, DrSc., který ji prosadil a je jejím hlavním tvůrcem.

²⁸ PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. S. 3 an.

²⁹ Srov. KUČERA, Z. *Legislativní úvahy k připravované kodifikaci mezinárodního práva soukromého*. In: ŠTENGLOVÁ, I. (ed.) *Poceta Miloši Tomsovi k 80. narozeninám*. S. 217.

³⁰ PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. a kol. *Rekodifikované mezinárodní právo soukromé*. Praha: Univerzita Karlova, 2014. S. 16.

3.2. Právní výrazy

Z hlediska konstrukce zákona si zasluhuje pozornost **otázka právních pojmů a jejich označení příslušnými právními výrazy** v úpravě mezinárodního práva soukromého. Můžeme vycházet z úvahy, že snahou zákonodárce je upravit pokud možno všechny právní vztahy a otázky vznikající v situacích soukromého práva s mezinárodním prvkem. Význam mají především výrazy používané v té části kolizních norem, která se označuje jako rozsah kolizní normy, a kterými se vymezuje oblast právních vztahů či otázek, které kolizní norma upravuje zapojením hmotněprávních norem použitelného práva, na které zpravidla svým hraničním určovatelem odkazuje.

Lze si sice představit takové vymezení rozsahu kolizní normy, které by vymezilo uvedením podstatných znaků situace, které mají být rozsahem zahrnuty, tak jako např. v základních ustanoveních hmotného práva pro jednotlivé smluvní typy jsou uvedeny podstatné části (*essentialia negotii*) určitého smluvního typu. Dokonce se výjimečně s takovým vymezením rozsahu kolizní úpravy setkáváme. Je to v mezinárodních smlouvách unifikujících kolizní úpravu a snažících se o jednotný výklad a používání unifikované úpravy pro daný okruh vztahů bez závislosti na možná lišící se právní hodnocení při vymezení těchto vztahů v jednotlivých právních řádech.

Příkladem může být Haagská úmluva o právu rozhodném pro zprostředkování a zastoupení, nezávazná pro Českou republiku, která ve svém čl. 1 stanoví, že *„tato úmluva určuje právo rozhodné pro vztahy mezinárodní povahy, které vznikají, jestliže jedna osoba, zástupce, je oprávněna jednat, jedná nebo se chová tak, jako že jedná, s třetí osobou na účet jiné osoby, zastoupeného. Vztahuje se na činnost zástupce spočívající v tom, že přejímá a oznamuje návrhy nebo vede jednání na účet jiných osob.*

*Úmluvy se použije, ať zástupce jedná svým vlastním jménem nebo jménem zastoupeného a ať je jeho činnost pravidelná nebo příležitostná.*³¹

Takové vymezení, i když představitelné, je v národních úpravách nesnadno proveditelné a nesnadno přijatelné. Tradičně se používá v uvedených částech kolizních norem právních pojmů. Jejich použitím se zákonodárce snaží rozdělit mezi jednotlivé kolizní normy všechny možné situace v rámci soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem. Pokud se výslovně nestanoví něco jiného, musí se vycházet z toho, že pod právní pojem v rozsahu kolizní normy je nutné podřazovat takové vztahy, situace a otázky, které spadají do rozsahu tohoto právního pojmu, tak jak je vykládán v rámci právního řádu, jehož je kolizní norma součástí.³²

Vztahy upravené kolizními normami jsou mezinárodní povahy a je žádoucí, aby kolizní norma svými pojmy pokryla i takové instituty cizího práva, které vlastní právo nezná (např. dědickou smlouvu, společnou závěť, legitimaci) a předcházela tak jednomu z důvodů vzniku kvalifikačního problému a že kolizní normy tuzemského práva mohou být za určitých okolností (např. při řešení zpětného a dalšího odkazu) při rozhodování o předběžné otázce, používány také zahraničními soudy.

Z uvedeného vyplývá, že vycházet při označování pojmů v kolizních normách z vlastního práva neznamená nutně používat pro ně stejných výrazů, které používá hmotné právo. Jistá autonomie při označování těchto pojmů ve vztahu k vlastnímu hmotnému právu je však přípustná. K dosažení uvedeného zahrnutí i cizích institutů neznámých vlastnímu právu, i když pochopitelně všechny takové možné cizí instituty

³¹ Srov. „*The present Convention determines the law applicable to relationships of an international character arising where a person, the agent, has the authority to act, acts or purports to act on behalf of another person, the principal, in dealing with a third party. It shall extend to cases where the function of the agent is to receive and communicate proposals or to conduct negotiations on behalf of other persons. The Convention shall apply whether the agent acts in his own name or in that of the principal and whether he acts regularly or occasionally.*“

³² Srov. KUČERA, Z. *Legislativní úvahy k připravované kodifikaci mezinárodního práva soukromého*. In: ŠTENGLOVÁ, I. (ed.) *Pocita Miloši Tomsovi k 80. narozeninám*. S. 218.

nelze předvídat, lze abstrakcí vycházet z pojmů vlastního práva (např. závěť) a vedoucí k vytváření pojmů obecnějších a širších (např. pořízení pro případ smrti) některé cizí instituty postihnout.

3.3 Vztah zákona k mezinárodním smlouvám³³

Na úpravu obsaženou v zákoně se vztahuje celá řada mezinárodních smluv, dvoustranných i mnohostranných, závazných pro Českou republiku. Zákon se s nimi nemůže dostat do rozporu. Uvedené mezinárodní smlouvy lze zařadit zejména do těchto kategorií: (i) smlouvy o právní pomoci a o výkonu soudních rozhodnutí, (ii) smlouvy unifikující kolizní normy, (iii) smlouvy unifikující normy mezinárodního práva procesního, (iv) smlouvy unifikující hmotněprávní přímé normy, (v) smlouvy v oboru rozhodčího řízení, smlouvy v oblasti mezinárodního obchodu, (vi) smlouvy v oblasti mezinárodní přepravy, (vii) smlouvy v oblasti ochrany práv autorských a průmyslových, (viii) smlouvy v oblasti diplomatických a konzulárních styků.

Vztah mezinárodních smluv k zákonné úpravě je řešen především v čl. 10 Ústavy.³⁴ Význam mezinárodních smluv pro oblast mezinárodního práva soukromého je zvláště důležitý a jejich počet rozsáhlý. Není proto snižováním důležitosti ústavního ustanovení v čl. 10 Ústavy, jestliže se zásada v něm stanovená znovu opakuje v zákoně kodifikujícím mezinárodní právo soukromé. Naopak to přispívá k naplnění této zásady, jestliže se orgánu či osobě aplikující zákon důrazně připomene obezřetnost nutná ke zjištění všech právních úprav, které při rozhodování o konkrétní otázce je třeba vzít v úvahu. V základní úpravě kodifikující celé právní odvětví se takovým ustanovením i

³³ § 2 ZMPS.

³⁴ Čl. 10 Ústavy zní: „*Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*“

zdůrazňuje, že formálními prameny jeho úpravy jsou vedle vnitrostátních právních předpisů také mezinárodní smlouvy.

Vedle ustanovení obecného dopadu je navíc třeba na některých místech zákona odkázat i na konkrétní mezinárodní smlouvy. Je to ovlivněno zvláštností některých mezinárodních smluv unifikujících kolizní normy. Ta je dána tím, že kolizní normy v mezinárodní smlouvě obsažené se použijí vždy ve všech situacích spadajících do jejího rozsahu, i když právní řád, na který tyto kolizní normy odkazují, je právním řádem nesmluvního státu. Jde tak v takovém případě o úplnou unifikaci kolizního práva, která neponechává žádný prostor pro uplatnění kolizních norem smluvních států. Ty jsou plně nahrazeny smluvní úpravou.

Lze se obejít bez odkazu na takovou smlouvu, jestliže v ní jde o výjimku z obecně stanoveného kritéria. V § 15 ZMPSP bylo upraveno obecně určení rozhodného práva pro nároky na náhradu škody, která vznikla jinak než porušením povinnosti ze smlouvy a jiného právního úkonu. Výjimku z tohoto obecně použitelného kolizního kritéria upravuje Haagská smlouva o právu použitelném pro dopravní nehody.³⁵ Současný zákon se spokojuje ve vztahu k této Úmluvě s obecným ustanovením o aplikační přednosti mezinárodní smlouvy obsaženým v ustanovení § 2 ZMPS.

Uvedená Haagská úmluva o právu použitelném pro dopravní nehody není jediná mezinárodní smlouva, která v mezích svého předmětu úpravy stanoví obecně použitelné unifikované kolizní normy nahrazující kolizní normy svých smluvních států. Takovou úmluvou je také Haagská úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí³⁶,

³⁵ Viz vyhláška ministra zahraničních věcí č. 130/1976 Sb., o Úmluvě o právu použitelném pro dopravní nehody.

³⁶ Viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 141/2001 Sb.m.s., o sjednání Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí, v Haagu dne 19. října 1996.

Římská úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy³⁷ a Římská úmluva o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy.³⁸ I v případě těchto mezinárodních smluv je správné na příslušných místech zákona na ně v zájmu úplnosti obsahu právní úpravy odkázat.

Vzhledem ke značnému počtu mezinárodních smluv v této oblasti vztahů, která zavazují českou republiku, může se stát, že pro úpravu určité otázky přichází v úvahu použití více než jedné mezinárodní smlouvy zavazující Českou republiku. Dochází tak k jevu označovanému jako **střet mezinárodních smluv** (*conflict de conventions*).³⁹ Jeho řešení je věcí práva mezinárodních smluv, především upraveného Vídeňskou o smluvním právu,⁴⁰ popřípadě i právní teorie a soudní praxe. Například k tomuto jevu zaujímá stanovisko Nejvyšší soud bývalé ČSSR ve svém hodnocení poznatků z používání některých ustanovení ZMPSP.⁴¹

Žádoucí bylo, aby řešení obsahovala i sama mezinárodní smlouva, která se dotýká úpravy dřívějších mezinárodních smluv. Kodifikace sama nemůže mít ustanovení pamatující na tento střet mezinárodních smluv, jehož řešení spadá zejména do oblasti mezinárodního práva veřejného. Jde o otázky, které přísluší řešit ustanovením mezinárodního práva upravujícím právo mezinárodních smluv⁴² nebo příslušným

³⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I).

³⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II).

³⁹ Více např. BRIÈRE, C. *Les conflits de conventions internationales en droit privé*. L.G.D.J., 2001.

⁴⁰ Viz vyhláška ministra zahraničních věcí č. 15/1988 Sb., o Vídeňské úmluvě o smluvním právu.

⁴¹ R 26/1987, Sbirka soudních rozhodnutí a stanovisek.

⁴² Zejména Vídeňské úmluvě o smluvním právu z 23. 5. 1969, č. 15/1988 Sb.

ustanovením dotčených mezinárodních smluv samotných, pokud tuto otázku upravují, a teorii a rozhodovací praxi.⁴³

Ustanovení zákona se nepoužije, jestliže mezinárodní smlouva stanoví jinou kolizní normu nebo normu o právním postavení cizinců nebo normu mezinárodního práva procesního, nebo také jestliže mezinárodní smlouvou jsou pro určité otázky stanoveny přímé hmotněprávní normy. Jestliže je daná otázka upravena jak ve vnitrostátním zákoně, tak v mezinárodní smlouvě shodně, není důvod pro přednostní použití normy sjednané mezinárodní smlouvou, neboť nemůže dojít k jejímu porušení.

3.4 Vztah zákona k evropskému právu⁴⁴

V případě přímo použitelných ustanovení práva Evropské unie vyplývá z přímé použitelnosti nařízení v členských státech podle Smlouvy o fungování Evropské unie jejich použití v rozsahu jejich působnosti bez ohledu na existenci a úpravu v národních předpisech.⁴⁵

Zákon odkazuje na odpovídajících místech na ustanovení nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II), jakož i některých dalších nařízení a zapracovává do svého znění

⁴³ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

⁴⁴ § 2 ZMPS.

⁴⁵ Čl. 288 Smlouvy o fungování Evropské unie: „Pro výkon pravomocí Unie přijímají orgány nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska. Nařízení má obecnou působnost. Je závazné v celém rozsahu a přímo použitelné ve všech členských státech. Směrnice je závazná pro každý stát, kterému je určena, pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo, přičemž volba formy a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům. Rozhodnutí je závazné v celém rozsahu. Pokud jsou v něm uvedeni ti, jimž je určeno, je závazné pouze pro ně. Doporučení a stanoviska nejsou závazná.“

příslušná kolizní ustanovení jednotlivých směrnic, a to také tak, že s ohledem na poslání kodifikace soustředit do jediného zákona co nejvíce ustanovení mezinárodního práva soukromého jsou do zákona převzata již nyní platná ustanovení některých zákonů, kterými již byly příslušné směrnice do českého právního řádu transponovány.

Kromě výše zmíněných nařízeních, se zákon dotýká především: (i) nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Brusel I), (ii) nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (Brusel II), (iii) nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností, (iv) nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení, (v) směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/26/ES ze dne 19. května 1998 o neodvolatelnosti zúčtování v platebních systémech a v systémech vypořádání obchodů s cennými papíry, (vi) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/25/ES ze dne 21. dubna 2004 o nabídkách převzetí, (vii) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/47/ES ze dne 6. června 2002 o dohodách o finančním zajištění, (viii) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/17/ES ze dne 19. března 2001 o reorganizaci a likvidaci pojišťoven, (ix) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/24/ES ze dne 4. dubna 2001 o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí.⁴⁶

Je přípustné vydat právní předpis, jehož účelem je pouze přijetí opatření nutných k zapojení nařízeních do kontextu právního řádu členského státu, nebo také jeho doplnění, pokud nařízení přenechává úpravu určité otázky právu členského státu. Jde zde o adaptaci právního řádu členského státu vydanému nařízením. O takovou adaptaci šlo

⁴⁶ Podrobněji srov. PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. S. 23 an.

např. v doplnění ZMPSP o ustanovení o řízení o uznání a výkon cizích rozhodnutí, jiných veřejných listin a soudních smírů.⁴⁷

Zásadně nedochází k pochybení, když se úprava o přímo použitelných právních předpisech Evropské unie nezmiňuje. Pro vztah ustanovení zákona k nim se bez dalšího vychází z obecně přijímané zásady aplikační přednosti ustanovení evropského práva. V zájmu úplnosti obsahu právní úpravy však je, aby základní kodifikace právního odvětví dala najevo existenci předpisů evropského práva a obsahovala ustanovení stanovící přednostní použití ustanovení evropského přímo použitelného předpisu, jestliže výsledek jeho použití je jiný než výsledek použití zákona. Protože tato zásada plátí i bez existence takového ustanovení, jeho význam je tak instruktivní a dále v tom, že vyznačuje komplexně formální prameny mezinárodního práva soukromého platného na území České republiky.

Potřeba odkazu na konkrétní právní předpis Evropské unie vzniká, jestliže takový předpis zcela zaplní prostor, který by jinak příslušel národní právní úpravě, jak o tom bylo již uvedeno v případě mezinárodních smluv obsahujících ustanovení plně nahrazující normy mezinárodního práva soukromého smluvních států. V zájmu úplnosti obsahu právní úpravy je žádoucí odkázat v zákoně na konkrétní přímo použitelný předpis evropského práva. Jinak zákon, který má být kodifikací významného odvětví práva, bude mít mezery nežádoucí pro jeho přehlednost.⁴⁸

Určitá úprava v právním předpise Evropské unie je vhodná pro obecné používání i mimo rámec vztahů omezených na členské státy Evropské unie. Úprava pravomoci soudů členských států ve věci rozvodu a neplatností manželství v nařízení o soudní pravomoci a uznávání a výkonu rozsudků ve věcech manželských a ve věcech

⁴⁷ Viz § 68a až 68c ZMPSP.

⁴⁸ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

rodičovské zodpovědnosti⁴⁹ se jeví jako natolik vyvážená a vhodná, aby nahradila úpravu této pravomoci v nyní platném ZMPSP obecně, tzn. i pro použití mimo rámec předmětu úpravy nařízení, tj. i mimo rámec vztahů v oblasti evropského práva. Určité doplnění pro obecně platnou úpravu je vhodné v tom, že k založení pravomoci postačí, jestliže jen jeden z manželů je českým občanem, tzn. i kdyby měl obvyklý pobyt v cizině, neboť zásadně by neměl být omezen přístup občana k soudům vlastního státu v životně důležitých věcech svého osobního stavu.

Pokud se takto přebírají formou vlastní národní úpravy co do jejich obsahu ustanovení přímo použitelného předpisu evropského práva, nejde o jeho transformaci či transpozici do práva členského státu, ale jde o i jinak známou a někdy používanou **materiální recepci** vycházející ze svobodné vůle zákonodárce. Stejně tak jako zákon nemůže obsahovat ustanovení řešící zmíněný střet mezinárodních smluv, nemůže ani obsahovat řešení vztahu přímo použitelných právních předpisů evropského práva k mezinárodním smlouvám zavazujícím členské státy.

3.5 Obrana kodifikace proti novelizačním transpozičním evropským předpisům

Jedním z požadavků na kodifikaci je, aby po určité relativně delší dobu zůstala neměnná, stabilní, aby její stavba nebyla narušována častými změnami. To pro kodifikaci mezinárodního práva soukromého lze v současné době těžko zaručit, především vzhledem k vydávaným směrnici Evropské unie zasahujícím do různých oblastí vztahů a přitom obsahujícím někdy i kolizní ustanovení. Je proto žádoucí snažit se z legislativně technického hlediska o takové řešení, které by i při nutné transpozici zmíněných kolizních ustanovení ponechalo nedotčenu alespoň základní stavbu kodifikace.

⁴⁹ Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (Brusel II bis).

Jednou z možností, o nichž lze uvažovat, je **využití formy příloh k zákonu**. Legislativní pravidla stanoví v čl. 29 odst. 1, že *„je-li to vhodné k dosažení přehlednosti právního předpisu, může být část právní úpravy obsažena v příloze k právnímu předpisu, nejde-li o ústavní zákon.“*⁵⁰ Zákon by tak mohl obsahovat ustanovení, podle něhož mohou být k němu připojovány formou zvláštního zákona přílohy, jejichž účelem bude dosažení přehlednosti právní úpravy, která spadá do předmětu úpravy zákona.

Tyto přílohy mohou obsahovat zejména znění kolizních ustanovení a jiných ustanovení mezinárodního práva soukromého, která budou stanovit úpravu otázek a vztahů natolik podrobnou, rozsáhlou nebo zvláštní, že by jejich začlenění do znění zákona vedlo k jeho obtížné srozumitelnosti a přehlednosti, a která je Česká republika zavázána převzít do svého právního řádu. Touto formou je možné podle nutnosti neomezeně transponovat do českého právního řádu kolizní ustanovení směrnic přicházejících v úvahu.

Je možné použít i dalšího legislativně technického řešení. Spočívá v **ustanovení v zákoně**, které by stanovilo, že **zvláštním zákonem** budou přijímána ustanovení, která je Česká republika povinna vydat k dosažení výsledků použití právních předpisů Evropské unie ve vztazích s mezinárodním prvkem. Při první příležitosti, kdy by to bylo nutné, by takový zvláštní zákon byl vydán, např. označen jako zákon, kterým se přijímají ustanovení evropského mezinárodního práva soukromého.

Tento zákon by postupně, kdykoliv by to bylo nutné, byl novelizován a doplňován o další ustanovení a po určité době by bylo vhodné vyhlášovat jeho úplné znění. I tak by se dospělo k uvedenému dvojímu účinku: základní kodifikace by byla uchráněna od novelizací a transponovaná ustanovení směrnic spadající do

⁵⁰

Dostupné na: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/lrv/dokumenty/legislativni-pravidla-vlady-91209/>

mezinárodního práva soukromého by byla soustředěna do jednoho právního předpisu. Ani jedna z uvedených legislativních technik však nebyla přijata.

3.6 Mezinárodní prvek

Mezinárodní prvek je v soukromoprávním poměru obsažen, jestliže tento poměr má v některém svém prvku, např. u účastníka poměru, skutečnosti právně významné pro vznik a existenci právního poměru, předmětu právního poměru, vztah k zahraničí. Může se jednat o to, že účastníkem řízení je cizinec nebo určitý procesní úkon (provedení důkazu výsledkem svědka nebo znalce žijícího v cizině, doručení písemnosti osobě žijící v cizině apod.) je třeba provést v cizině, nebo se žádá o uznání nebo cizího rozhodnutí.⁵¹

Je přitom třeba vycházet z toho, že pro zvláštní právní úpravu je mezinárodní prvek dán, jestliže **vztah k zahraničí je možno hodnotit jako nikoliv bezvýznamný**. Nikoliv tak jakýkoliv vztah k zahraničí v určitém prvku soukromoprávního poměru činí z něho poměr s mezinárodním prvkem. Např. bylo by jistě absurdní pokládat za poměry s mezinárodním prvkem pro účely právní úpravy běžné každodenní případy koupě zboží zákazníky v obchodě, jestliže jde o zboží vyrobené a dovezené z ciziny, kdy tak přísně vzato u předmětu poměru z kupní smlouvy, tj. u jednoho z prvků právního poměru je vztah k zahraničí dán.⁵²

Abstraktní předem stanovené vymezení mezinárodního prvku v zákoně je tak nežádoucí a je nutné přenechat právní praxi a úvaze soudů, kdy mezinárodní prvek není z hlediska používání práva natolik bezvýznamný a zanedbatelný, že je možné rozumně z něho vycházet při úpravě poměru a rozhodování o něm. Mezinárodní prvek v civilním

⁵¹ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 21.

⁵² Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 18.

řízení je dán nejčastěji a typicky tehdy, vede-li se toto řízení o soukromoprávním poměru, který sám obsahuje mezinárodní prvek. Případy, kdy se mezinárodní prvek vyskytuje jen v řízení, které se vede o hmotněprávním poměru jinak čistě vnitrostátní povahy, jsou výjimečné.⁵³

3.7 Kolizní normy

Do mezinárodního práva soukromého se zahrnují normy, které podle určitých kritérií určují, kterého právního řádu z těch, jejichž použití přichází v úvahu, se má použít pro poměr s mezinárodním prvkem. Jsou to tzv. kolizní normy.⁵⁴ V důsledku existence mezinárodního prvku v určitém soukromoprávním poměru se tento poměr dotýká nejméně dvou, někdy i více právních řádů. **Funkcí kolizní normy** je výběr mezi těmito právními řády, tj. určení, kterého z nich se pro daný poměr použije. Z uvedeného vyplývá, že pro určité případy soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem je třeba použít jiného než tuzemského práva.

Kolizní norma **neobsahuje věcnou úpravu**, nestanoví práva a povinnosti účastníků právního poměru. Z kolizní normy samotné nezjistíme obsah práv a povinností účastníků právního poměru. Tím se kolizní norma liší od věcných norem. Těmi rozumíme především hmotněprávní normy právního řádu, kterého se na základě kolizní normy použije, a dále také přímé normy a věcné normy mezinárodního práva soukromého. Kolizní norma **přikazuje použití jiných (věcných) norem**, odkazuje na ně.⁵⁵ Pomocí kolizní normy určíme právní řád, z jehož norem teprve zjistíme obsah práv a povinností účastníků.

⁵³ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0a> srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 379.

⁵⁴ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 103.

⁵⁵ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 103.

Kolizní norma **ohraničuje oblast použití jiných norem**. Tím, že kolizní norma určuje použitelný právní řád, tj. vybírá jej z dotčených právních řádů, vymezuje hranice oblasti jejich uplatnění. Povolá-li k úpravě určité otázky či vztahu jeden právní řád, vyjadřuje se tím o jeho oblasti uplatnění a současně negativně i o oblastech uplatnění ostatních právních řádů přicházejících v úvahu.⁵⁶ Obvyklá formulace kolizních norem odlišuje dvě části. Prvá určuje právní otázky, na které se kolizní norma vztahuje (**rozsah**), druhá určuje právní řád pro jeho úpravu (**navázání**).

Používání zahraničního práva se zde celosvětově po řadu staletí trvající a předávanou zkušeností a praxí běžně přijímá. Je to zejména v zájmu účastníků na spravedlivém řešení jejich poměru, odpovídajícím jejich důvodnému očekávání anebo i projevené vůli co do použití rozhodného právního řádu. Soud, který používá zahraničního soukromého práva, činí tak především, protože vztah rozhodovaného případu k zahraničnímu právu je užší, významnější, převažuje nad vztahem k tuzemskému právu.⁵⁷

3.8 Hraniční určovatelé

Určení rozhodného práva se uskutečňuje na základě určitých skutečností, tzv. hraničních určovatelů (kolizních kritérií) použitých v navázání kolizních norem. Hraničním určovatelem je tedy určitá skutečnost významná pro daný druh právních vztahů nebo otázek označených v rozsahu kolizní normy, která rozhoduje o určení (výběru) práva. Stanovení této skutečnosti v kolizní normě by se mělo dosáhnout, aby

⁵⁶ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 104.

⁵⁷ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

se na jejím základě použilo práva, k němuž má příslušný právní poměr či otázky vztah, který převažuje nad vztahy k ostatním dotčeným právním řádům.⁵⁸

3.9 Přímé normy

Podle uvedeného pojetí zahrnujícího do mezinárodního práva soukromého všechny normy, jejichž funkcí je úprava soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem, nejsou a ani nemohou být do zákona zahrnuty hmotněprávní normy, které jsou určeny pro určité skupiny soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem a které na rozdíl od kolizních norem samy obsahují věcnou úpravu a neodkazují tak na normy použitelného práva a jsou bezprostředně použitelné pro ty poměry, které spadají do jejich předmětu úpravy.

Tyto přímé, hmotněprávní normy nemohou být do vnitrostátního zákona zahrnuty, neboť jsou zpravidla vytvářeny mezinárodními, obvykle mnohostrannými smlouvami; vnitrostátní zákon jako pramen těchto norem zásadně nepřichází v úvahu. Jako příklad souboru těchto norem významného pro Českou republiku lze zejména uvést Vídeňskou úmluvu OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, č. 160/1991 Sb., která obsahuje bezprostředně použitelné hmotněprávní normy pro kupní smlouvy uzavírané mezi stranami s místy podnikání v různých smluvních státech. Přednostní použití těchto norem i před kolizními normami vyplývá z § 2 tohoto zákona, který říká, že se ustanovení zákona použije jen potud, pokud nestanoví něco jiného mezinárodní smlouva závazná pro Českou republiku a vyhlášená ve Sbírce zákonů nebo ve Sbírce mezinárodních smluv. Je to také stanoveno v čl. 10 Ústavy.⁵⁹

⁵⁸ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 121.

⁵⁹ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

3.10 Samostatná právní úprava

K nové úpravě mezinárodního práva soukromého došlo v rámci celkové rekodifikace soukromého práva současně s vydáním nového občanského zákoníku,⁶⁰ zákona o obchodních korporacích⁶¹ a dalších doprovodných zákonů. Rozhodnutí o úpravě mezinárodního práva soukromého ve zvláštním zákoně usnesením vlády ze dne 18. dubna 2001 č. 345 předcházely úvahy a diskuse o nejvhodnější formě legislativní úpravy. Jejich výsledkem bylo upuštění od zařazení úpravy do občanského zákoníku, které by vedlo k oddělení úpravy kolizních norem v občanském zákoníku od norem mezinárodního práva procesního, jež by bylo třeba zařadit do občanského soudního řádu.

Úzké spojení kolizních norem a norem mezinárodního práva procesního, jejich vzájemná souvislost vedly nakonec k závěru, že je třeba i vzhledem k právní praxi, zejména činnosti soudů, zařadit oba druhy norem do jednoho zákona. Tyto ohledy vedou i k návrhu takového vnitřního systematického uspořádání norem v rámci zákona, které opouští předchozí úpravu kolizních norem a procesních norem ve dvou oddělených částech zákona a při stanovení norem pro jednotlivé druhy soukromoprávních poměrů sdružuje normy procesní, a to o stanovení pravomoci českých soudů pro dané druhy poměrů a o uznání cizích rozhodnutí v těchto vztazích, s příslušnými normami kolizními. Zejména soudům je z tohoto uspořádání patrné, jak postupovat v případech s mezinárodním prvkem a které otázky je třeba při rozhodování o nich řešit.⁶²

⁶⁰ Zákon č. 89/2012 Sb.

⁶¹ Zákon č. 90/2012 Sb.

⁶² Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

3.13 Poslání zákona

Posláním zákona je: (i) dosažení vyváženého výběru mezi potenciálně použitelnými právními řády a tím dosažení tzv. **kolizní spravedlnosti** spočívající v použití toho právního řádu, který ve srovnání s ostatními má nejužší spojení s upravovanou situací; (ii) výběrem použitelného právního řádu vyhovujícího shora uvedenému hledisku přispět k **právní jistotě účastníků** právního vztahu, zejména k předvídatelnosti, jak bude o jejich věci rozhodováno; tím uspokojit očekávání stran a ve vymezených případech respektovat jejich vůli; (iii) ve vztahu k členským státům Evropské unie respektovat **přednost předpisů Evropské unie** v rozsahu jejich působnosti a jejich občanům umožňovat přístup k českým soudům stejně jako českým občanům; (iv) při stanovení použitelného práva nebo i více právních řádů mít na zřeteli i zájem na **zachování platnosti právních jednání a jejich účinků**, a tím respektovat vůli jednajících; (v) tam, kde je to žádoucí a považováno za společensky nezbytné, **chránit i osoby ve slabším postavení vůči druhé straně**, tak aby byla vyrovnána faktická nerovnost stran v některých soukromoprávních poměrech a takové osoby nebyly zbaveny zvláštní ochrany stanovené v předpisech státu, v němž žijí, a na kterou spoléhají, a to i když samy svým projevem vůle mají vliv na výběr použitelného práva nebo na výběr soudu; (vi) vycházejíc z rovného postavení cizinců v řízení **chránit i vlastní občany a osoby zde žijící** před možným zneužitím liberální procesní úpravy způsobujícím jim majetkovou újmu; (vii) **vymezením pravomoci vlastních soudů** přiznávat jim možnost konání řízení ve věcech, které mají k vlastnímu státu dostatečně intenzivní vztah; (viii) chránit i zájem vlastního státu na **respektování práv vlastních občanů a jeho rozhodnutí v cizině** a reagovat přiměřeně na nežádoucí postupy cizích orgánů.⁶³

⁶³ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

4 PŘEDMĚT NOVÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY

4.1 Vymezení mezinárodního práva soukromého

4.1.1 Předmět úpravy⁶⁴

Mezinárodním právem soukromým se rozumí odvětví právního řádu, které zahrnuje soubor zvláštních právních norem, které jsou výlučně určeny pro **úpravu soukromoprávních poměrů, jež obsahují tzv. mezinárodní prvek**. Vedle uvedených norem se zahrnuje do mezinárodního práva soukromého i **mezinárodní právo procesní**, tj. soubor právních norem upravujících postup soudů a jiných orgánů a účastníků a poměry mezi nimi vznikající v řízení o občanskoprávních věcech, v němž je obsažen mezinárodní prvek.⁶⁵

Normám, které se zařazují do mezinárodního práva soukromého, je společný znak rozhodující o tomto zařazení, a to, že k jejich použití dochází pouze při úpravě poměrů s mezinárodním prvkem. Existence takových poměrů je tak důvodem a podmínkou pro existenci mezinárodního práva soukromého. I při postupující unifikaci v mezinárodních vztazích jsou normy mezinárodního práva soukromého v zásadě vydávány jednotlivými státy. (Jistou výjimku tvoří normy evropského práva upravující částečně tuto oblast.)⁶⁶ Mezinárodní právo soukromé je tak součástí právního řádu toho kterého státu.

Náplní zákona jsou (i) kolizní normy a (ii) normy upravující právní postavení cizinců a zahraničních právnických osob v soukromoprávních poměrech, (iii) normy

⁶⁴ § 1 ZMPS.

⁶⁵ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 22.

⁶⁶ Např. nařízení Řím I, nařízení Řím II, nařízení Brusel I, nařízení Brusel II, nařízení o evropském exekučním titulu, nařízení o evropském platebním rozkazu, nařízení o evropském řízení o drobných nárocích, nařízení o doručování písemností, nařízení o spolupráci soudů, nařízení o úpadkovém řízení.

mezinárodního práva procesního včetně úpravy právní pomoci ve styku s cizinou a uznávání a výkonu cizích rozhodnutí. Zákon obsahuje i (iv) ustanovení tzv. mezinárodního práva úpadkového a (v) úpravu rozhodčího řízení včetně uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů. V těchto situacích zákon v zájmu soustředění úpravy otázek v poměrech s mezinárodním prvkem do jednoho zákona nahrazuje jejich předchozí úpravu v jiných právních předpisech.⁶⁷

4.1.2 Nutně použitelná ustanovení právních předpisů a cizího práva⁶⁸

Nutně použitelná ustanovení právních předpisů a cizího práva jsou nově upravena v § 3 a 25 zákona. Současný zákon o imperativních normách mlčí. Prvním právním předpisem, který výslovně zavedl úpravu imperativních předpisů do českého právního řádu, byla Římská úmluva.⁶⁹ Jde o případy, kdy se použije určitých nutně použitelných, imperativních předpisů tuzemského práva, kterých se v mezích jejich předmětu úpravy musí použít vždy, bez ohledu na to, kterým právním řádem se řídí soukromoprávní poměr, v němž se projeví účinky použití těchto předpisů, a o případy, kdy je možné použít předpisů této povahy, které jsou součástí cizího právního řádu, který však není rozhodným právem pro daný poměr na základě kolizní normy zákona.⁷⁰

Tyto normy samy do mezinárodního práva soukromého nepatří, ale jejich použití může mít důsledky pro práva a povinnosti účastníků soukromoprávního poměru s

⁶⁷ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

⁶⁸ § 3 ZMPS.

⁶⁹ Viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 64/2006 Sb.m.s., o sjednání Úmluvy o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky k Úmluvě o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřeně k podpisu v Římě dne 19. června 1980, a k Prvnímu a Druhému protokolu o jejím výkladu Soudním dvorem Evropských společenství.

⁷⁰ Mezi předpisy této povahy patří zejména některé normy správního a finančního práva, které např. uzavření určité smlouvy podrobují udělení úředního povolení, popřípadě je zakazují apod.

mezinárodním prvkem. Např. jejich porušení má za následek neplatnost právního jednání, nemožnost plnění. Tyto účinky nastanou bez ohledu na to, kterým právním řádem se řídí soukromoprávní poměr s mezinárodním prvkem. Nelze se tak jejich účinkům vyhnout např. volbou zahraničního práva pro soukromoprávní poměr.

Podle nového ustanovení upravujícího použití nutně použitelných ustanovení cizího práva (§ 25) platí, jestliže nutně použitelné předpisy jsou součástí zahraničního práva, avšak tohoto práva se podle kolizní normy nemá použít, že se může účastník dovolávat těchto předpisů třetího státu k odůvodnění své nemožnosti nebo neschopnosti splnit určitý závazek. Podmínkou pro použití ale je, že tato práva a povinnosti mají k takovému jinému státu dostatečně významný vztah a je to spravedlivé vzhledem k povaze těchto ustanovení, jejich účelu nebo k důsledkům, jež by vyplynuly zejména pro účastníky z jejich použití nebo z jejich nepoužití. Ustanovení však neukládá povinnost použít těchto předpisů, ale pouze umožňuje, aby je soud podle své úvahy případně aplikoval.

Zacházení s imperativními normami výrazně ovlivňuje místo jejich vydání.⁷¹ Použití ustanovení **legis fori** (cizího rozhodného práva) se považuje za samozřejmou zásadu, která nepotřebuje být jinak výslovně formulována.⁷² Jejich aplikovatelnost připouští Římská úmluva (čl. 7 odst. 2) i nařízení Řím I (čl. 9 odst. 2).⁷³ Taktéž použití imperativních norem závisí na způsobu nakládání s **lege causae** (práva upravujícího podstatu případu).⁷⁴ Kolizní norma odkazuje na rozhodné právo jako celek a nečiní

⁷¹ Srov. TÝČ, V., ROZEHNALOVÁ, N. *Kolizní smluvní právo, výhrada veřejného pořádku a mezinárodně kogentní normy*. Právník. 2002, roč. 141, č. 6, s. 657.

⁷² Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 239.

⁷³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy.

⁷⁴ Srov. ROZEHNALOVÁ, N. *Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010. S. 173.

rozdíl mezi nutně použitelnými a ostatními normami.⁷⁵ Legem causae se podle nového zákona o mezinárodním právu soukromém přikazuje i bez návrhu použít stejným způsobem jako ve státě, v němž toto právo platí (srov. § 23 odst. 1). Základním předpokladem pro použití těchto norem je, že účinky jejich použití se nepřičí zásadám, které jsou obsahem veřejného pořádku.

V obou případech bude třeba bezprostřední účinky použití normy, jejího respektování nebo porušení účastníkem právního poměru, rozhodnutí cizího orgánu vydaného na jejím základě, pro soukromoprávní poměr účastníků posoudit **podle práva třetího státu**, jehož je norma součástí.⁷⁶

4.1.3 Výhrada veřejného pořádku⁷⁷

Úprava výhrady veřejného pořádku v novém zákoně nedoznala podstatných změn.⁷⁸ Pod pojmem výhrada veřejného pořádku se rozumí ustanovení právního řádu, které umožňuje a také zavazuje odmítnout výjimečně použití ustanovení zahraničního právního řádu, kterého se má v daném případě použít na základě tuzemské kolizní normy, jestliže by účinky tohoto použití v oblasti tuzemského právního řádu byly zásadně nepřijatelné.⁷⁹ Výhrady veřejného pořádku se použije, jestliže by se účinky

⁷⁵ Srov. PAUKNEROVÁ, M. *Přímá aplikace administrativněprávních norem v mezinárodním právu soukromém*. In: KOPAL, V. a kol. *Studie z mezinárodního práva*. Praha: Academia, 1984. s. 145 an.

⁷⁶ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 241an.

⁷⁷ § 36 ZMPSP, nově § 4 ZMPS.

⁷⁸ Srov. ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2007. S. 122 an.

⁷⁹ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 193 an.

použití cizího předpisu přičily takovým zásadám českého právního řádu, na nichž je nutno bez výhrady trvat, a dobrým mravům.⁸⁰

S použitím cizího práva na základě kolizní normy jsou totiž spojena určitá nebezpečí. Rozdíly mezi jednotlivými právními řády odpovídající různému sociálnímu uspořádání v jednotlivých státech, různým pojetím daným hospodářskými a sociálními poměry, kulturní tradicí apod. mohou v některých případech vést k tomu, že použití cizího právního předpisu může v oblasti jiného právního řádu, v jiném státě vyvolat účinky, které neodpovídají nebo odporují poměrům v tomto státě, jsou v něm nepřijatelné.

Proti takovým účinkům je nutné se bránit. Odmítnutí použití ustanovení cizího předpisu je výjimečné;⁸¹ neodmítne se použití cizího právního řádu jako celku, ale jen toho konkrétního ustanovení, jež vyvolává nepřijatelné důsledky. Výhrada veřejného pořádku se může uplatnit i v oblasti mezinárodního práva procesního, zejména při odepření uznání cizího rozhodnutí a rozhodčího nálezu a provedení procesního úkonu k dožádání z ciziny. Může se jí použít obecně proti právním účinkům, které nastaly v cizině nebo podle zahraničního práva.

4.1.4 Obcházení zákona⁸²

Výslovná úprava obcházení zákona v mezinárodním právu soukromém v zákoně doposud chyběla. Tuto oblast upravoval pouze občanský zákoník.⁸³ Obcházením zákona

⁸⁰ Srov. BĚLOHLÁVEK, A. J. *Výhrada veřejného pořádku hmotněprávního a procesního ve vztazích s mezinárodním prvkem*. Právník, 2006, č. 11, s. 1267 an.

⁸¹ V zásadě se bude pouze jednat o případy z oblasti rodinného práva – např. respektování zásady monogamního manželství, věková hranice k uzavření manželství.

⁸² § 5 ZMPS.

⁸³ V § 39, nově v § 547 a 580 odst. 1.

v mezinárodním právu soukromém rozumíme přitom takové jednání, kterým jednající záměrně uměle vytvoří nebo předstírá skutečnost, která má význam pro použití kolizní normy, tak aby bylo určeno jiné rozhodné právo než to, kterého by se normálně použilo, v úmyslu vyloučit použití tohoto práva. Obcházení zákona je možné i v oblasti mezinárodního práva procesního, zejména umělým vytvořením nebo předstíráním podmínek pro založení pravomoci soudů.⁸⁴

Případnou otázku platnosti či neplatnosti právního jednání v oblasti mezinárodního práva soukromého je třeba přenechat právnímu řádu, kterého se má za normálních okolností použít bez přihlídnutí k jednání obcházejícímu zákon. Obcházení zákona nepřichází v úvahu tam, kde si strany mohou pro svůj právní poměr zvolit rozhodné právo.⁸⁵

4.2 Mezinárodní právo procesní

Mezinárodním právem procesní se rozumí soubor právních norem, které upravují postup soudů a jiných orgánů (subjektů), ale také rozhodců a účastníků, příp. jiných osob (např. vedlejších účastníků), a vztahy mezi nimi vznikající v řízení o občanskoprávních věcech, v němž je obsazen mezinárodní prvek. Mezinárodní prvek v řízení je obsažen tehdy, jestliže některá skutečnost významná pro řízení má vztah k zahraničí.⁸⁶ Do mezinárodního práva procesního se zařazují skupiny právních norem upravujících: (i) pravomoc tuzemských soudů, (ii) postavení cizinců v řízení, (iii) zjišťování cizího práva, vzájemnosti a důkazní moc cizozemských veřejných listin, (iv) právní pomoc ve styku s cizinou, (v) uznání a výkon cizích rozhodnutí a (vi) uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů.

⁸⁴ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 176.

⁸⁵ Srov. KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním: Komentář*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1989. S. 62 an.

⁸⁶ Srov. KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním: Komentář*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1989. S. 215

Nový zákon vychází z pojetí, které zahrnuje a pokládá za součást mezinárodního práva soukromého i mezinárodní právo procesní. V případech s mezinárodním prvkem má použití norem mezinárodního práva procesního, zejména o určení pravomoci soudů daného státu, často i vliv na věcný výsledek řízení, neboť soud pak postupuje podle norem mezinárodního práva soukromého svého státu při určení práva, podle něhož rozhodne. Úzké spojení mezinárodního práva procesního s mezinárodním právem soukromým opravňuje tak (i když tento názor není v teorii jednoznačně sdílen) ke spojení obou druhů norem do jednoho odvětví, v každém případě alespoň z důvodů praktických včetně přehlednosti právní úpravy.⁸⁷

Proti předchozímu názvu se používá k označení zákona názvu „*zákon o mezinárodním právu soukromém*“. Toto stručné označení umožňuje zjednodušení citace zákona při rozhodování a v právních textech a v odborné literatuře. Odpovídá také názvu používanému v řadě zákonů evropských států, obsahujících vedle kolizních norem i normy mezinárodního práva procesního.⁸⁸

4.2.1 Pravomoc českých soudů obecně⁸⁹

Obecně se stanoví, kdy je ve věcech dána pravomoc českých soudů, které mají vztah k cizině. Vychází se ze zásady, že pravomoc českých soudů je dána tehdy, jestliže lze určit místně příslušný soud na území České republiky. Z obecné povahy tohoto ustanovení vyplývá, že se ho použije ve všech případech, kdy zákon neupravuje pravomoc českých soudů pro určitý druh věcí zvláštním způsobem. Taková zvláštní

⁸⁷ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

⁸⁸ Např. Belgie, Bulharsko, Švýcarsko, Itálie, Rumunsko.

⁸⁹ § 6 ZMPS.

úprava pravomoci je stanovena v některých případech v dalších ustanoveních zákona o mezinárodním právu soukromém pro jednotlivé druhy soukromoprávních poměrů.⁹⁰

V případech s mezinárodním prvkem má vyřešení pravomoci důležitý a někdy rozhodný vliv i na samotný meritorní výsledek, tedy hmotněprávní řešení konkrétního právního vztahu, neboť v těchto případech soud vyhledává rozhodné právo podle kolizní normy práva svého státu, která se může lišit od kolizní normy jiného práva. Může se tak dospět k použití různého práva pro tentýž případ (a tím i někdy k odlišnému rozhodnutí) podle toho, ve kterém státě se o případu koná řízení. Např. se aplikuje na určité instituty normy svého práva, jestliže to pokládá příslušný institut za procesní (kupř. v anglickém právu započtení), zatímco v jiném státě se tento institut pokládá za hmotněprávní a je upraven normami hmotného práva a právo pro něj rozhodné se určí na základě kolizní normy.

O řízení s mezinárodním prvkem jde především tehdy, jestliže jeho předmětem bude právní poměr, který sám obsahuje mezinárodní prvek. Zejména v takovém případě bude třeba řešit otázku pravomoci. Jen ve zcela ojedinělých případech se setkáváme s tím, že mezinárodní prvek bude obsažen jen v řízení, zatímco občanskoprávní poměr sám je vnitrostátní povahy a neobsahuje mezinárodní prvek (např. v řízení o nároku na náhradu škody mezi dvěma českými subjekty, která byla způsobena v tuzemsku, je třeba provést důkaz výslechem svědka, který bydlí v cizině). Naznačená úzká spojitost vede k závěru o zařazení mezinárodního práva procesního do odvětví mezinárodního práva soukromého.⁹¹

Vydávání norem vymezujících pravomoc soudů ve vztahu k zahraničí je vnitřní záležitost každého státu a projevem jeho státní svrchovanosti. Přesto jsou státy při

⁹⁰ Srov. PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. S 55 an.

⁹¹ Srov. KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním: Komentář*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1989. S. 216.

vydávání těchto norem omezeny některými normami mezinárodního práva veřejného. Státy nesmějí podle pravidel mezinárodního práva (**zásada svrchované rovnosti států**) podřizovat své pravomoci některé subjekty (např. druhé státy, diplomatické zástupce jiných států, popř. i další osoby). Ze zásady nevměšování do vnitřních záležitostí druhých států vyplývá, že i při stanovení pravomoci svých orgánů jsou státy omezeny. Nesmějí postupovat tak, že by jim přiznávaly oprávnění konat řízení v takových věcech, které spadají do okruhu vnitřních záležitostí druhého státu.

Proto státy obvykle podrobují své pravomoci jen záležitosti, které mají určitý vztah k jejich území, daný např. bydlištěm nebo pobytem osoby nebo polohou věci nebo uskutečněním právně významné události na území daného státu (**teritoriální pravomoc**), nebo záležitosti, které se týkají tuzemských občanů bez ohledu na jejich pobyt (**personální pravomoc**). Státy si obvykle samy nepřisvojují pravomoc rozhodovat v těch věcech, kde je zřejmé, že jejich rozhodnutí nebude proveditelné, čímž by mohla utrpět autorita státu (např. notář jako soudní komisař neprojednává dědictví, které je v cizině, po českém zůstaviteli, jestliže se takový majetek nevydává českým orgánům ani se českým rozhodnutím o něm nepřiznávají právní následky).

Pojmu „**pravomoc**“ se v zákoně užívá v odlišném významu, než jak se ho obvykle používá v občanském právu procesním či jiných odvětvích českého práva. Jeho obsahem a funkcí je vymezení okruhu věcí, jimiž jsou oprávněny se zabývat soudy jednoho státu ve vztahu k obdobné pravomoci jiných států. Pro postižení tohoto aspektu vymezení pravomoci orgánu daného státu navenek se užívá také výrazu „**mezinárodní soudní pravomoc**“. Výraz „mezinárodní“ zde znamená pouze, že jde o poměr vůči cizině, podobně jako má tento smysl slovo mezinárodní v označení odvětví mezinárodního práva soukromého, včetně procesního.

Zákon vymezuje oblast pravomoci tuzemských soudů a nerozděluje pochopitelně pravomoc mezi jednotlivé státy. Přesto v některých případech respektuje

pravomoc orgánů cizího státu a vyvozuje z ní důsledky v řízení v tuzemsku. V těchto případech lze mluvit o tom, že se bere v úvahu (uznává) „**mezinárodní soudní příslušnost**“ orgánů cizího státu a v této souvislosti lze tohoto pojmu používat. V některých případech stanoví zákon pravomoc jako výlučnou (např. § 69, 74 odst. 2). V některých případech výlučná pravomoc vyplývá z povahy věci (např. § 81).

Skutečnost, že určitá věc spadá do tuzemské výlučné pravomoci, má význam v případě uznání a výkonu cizích rozhodnutí. Tomuto uznání a výkonu tuzemská výlučná pravomoc brání, pokud z ustanovení zákona nevyplývá něco jiného. Pokud by se v cizině vedlo řízení o věci, která spadá do tuzemské výlučné pravomoci, nemůže samozřejmě být toto řízení na překážku zahájení řízení o téže věci v tuzemsku. Mluví se pak o „**fakultativní pravomoci soudů**“ tuzemských i jiného státu. Tato fakultativní pravomoc orgánů cizího státu může být respektována, lze-li přiznat orgánům cizího státu mezinárodní soudní příslušnost.

Zákon neobsahuje a ani nemůže obsahovat jednotné vymezení pravomoci českých soudů ve vztahu k cizině, které by bylo obecně použitelné. Pravomoc může být vymezena, jen pokud se týká jednotlivých druhů občanskoprávních věcí. Během řízení může dojít ke změně skutečností zakládajících pravomoc českých soudů nebo jiných orgánů veřejné moci. Pro tento případ je třeba rozlišovat mezi ustanovením použitým v § 69 pro majetkové věci⁹² na straně jedné a ustanoveními o pravomoci v ostatních věcech na straně druhé.

Naše úprava místní příslušnosti vychází ze zásady *perpetuatio fori*.⁹³ V majetkových věcech, u nichž je pravomoc založena na místní příslušnosti, to

⁹² Věcmi majetkovými se vždy v tomto kontextu dále myslí nemovité věci a hmotné věci movité.

⁹³ Trvání příslušnosti soudu, § 11 odst. 1 o.s.ř.: „Řízení se koná u toho soudu, který je věcně a místně příslušný. Pro určení věcné a místní příslušnosti jsou až do skončení řízení rozhodné okolnosti, které tu jsou v době jeho zahájení. Věcně a místně příslušným je vždy také soud, jehož příslušnost již není možné podle zákona zkoumat nebo jehož příslušnost byla určena pravomocným rozhodnutím příslušného soudu.“

znamená, že *perpetuatio fori* je *perpetuatio iurisdictionis*.⁹⁴ Řízení trvá, i když **podmínky místní příslušnosti, a tím i pravomoc českých soudů během řízení odpadly**. V ostatních případech pravomoci (z povahy věci plyne, že otázka změny podmínek pravomoci nepřichází v úvahu např. pro řízení o umoření listin) naproti tomu žádné pravidlo trvání pravomoci neplatí. To znamená, že odpadnou-li skutečnosti rozhodné pro založení pravomoci, odpadá základní podmínky řízení, které pak musí být zastaveno.

Existují případy, kdy procesní předpisy upravují **některé činnosti soudů, v nichž nejde o rozhodování**, a právní předpisy nevymezují provádění těchto činností ve vztahu k cizině. Jde o tyto činnosti: (a) přijetí projevu o určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů, (b) zajištění důkazů, a to i pro řízení, které bude probíhat v cizině, (c) sepisování návrhů a podání, zejm. pro soudní řízení, (d) notářské sepisování listin, (e) notářské úschovy a (f) ověřování listin a podpisů.

Jedním ze základních úkolů soudů nebo jiných orgánů veřejné moci je poskytovat subjektům ochranu jejich práv a zájmů. K tomu účelu jim zákon přiznává oprávnění k uvedeným činnostem. Není proto možné ani vlastním občanům, ani cizincům odmítnout provádění této zákonem svěřené činnosti tehdy, jestliže provedení této činnosti je účelné, zejm. jestliže by její odmítnutí mělo za následek právní újmu, která může spočívat i v poškození účastníka v právech, která se řídí cizím právním řádem a která je nutno uskutečnit v cizině. Tendencí je umožňovat i cizincům pokud možno volný přístup k českým orgánům, jak je patrné ze standardních ustanovení obsažených ve smlouvách o právní pomoci.

Založení pravomoci českých soudů pro rozhodování majetkových sporů v poměrech s mezinárodním prvkem závisí na tom, zda podle ustanovení občanského soudního řádu je **některý český soud místně příslušný**. Proti zahraniční osobě lze

⁹⁴ Trvání pravomoci. Pravidlo, podle něhož se pravomoc soudu, jednou v konkrétní věci založená, až do pravomocného skončení věci nemění.

podat žalobu (návrh na zahájení řízení) i u soudu, v jehož obvodu je v České republice umístěn její podnik nebo organizační složka jejího podniku. Pochopitelně i pro řízení o výkonu rozhodnutí bude třeba, aby byl některý český soud podle občanského soudního řádu místně příslušný. Založení pravomoci českých soudů zde záleží na tom, je-li dána podle českých předpisů jejich příslušnost. Znamená to, lze-li určit v těchto věcech podle ustanovení občanského soudního řádu některý místně příslušný soud v České republice, je tím dána i pravomoc českého soudnictví vůbec.

Ve vztazích členských států Evropské unie **nařízení Brusel I**⁹⁵ stanoví výlučnou pravomoc soudů členského státu, na jehož území je nemovitost, pro řízení, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitým věcem, jakož i nájem nemovitých věcí. Jako výjimka se stanoví, že pro řízení týkající se nájmu nemovitých věcí za účelem jejich přechodného soukromého užívání na dobu nejvýše šesti po sobě následujících měsíců mají také pravomoc soudy členského státu, v němž má žalovaný své bydliště, pokud je nájemce fyzická osoba a pronajímatel i nájemce mají bydliště na území téhož členského státu.

Při sjednávání smlouvy je možné založit pravomoc (resp. v terminologii nařízení Brusel I „příslušnost“) soudů určitého státu, tzv. **prorogaci soudu** (volbu sudiště), a to prorogační doložkou v dané smlouvě nebo samostatnou prorogační smlouvou (*prorogatio fori*).⁹⁶ V souvislosti s prorogační smlouvou se hovoří o tzv. prorogačních a derogačních účincích. V případě prorogačních účinků jde o pozitivní založení pravomoci soudu, derogační účinky jsou naopak spjaty s vyloučením pravomoci, jež by byla jinak dána, pokud by prorogační dohoda neexistovala.

⁹⁵ Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

⁹⁶ Čl. 23 nařízení Brusel I.

K platnosti takové prorogace podle nařízení Brusel I, je vyžadováno, aby byla v případě existence relevantního mezinárodního prvku sjednána pravomoc soudu členského státu EU písemnou smlouvou (za písemnou formu jsou považovány i sdělení elektronickými prostředky, pokud je lze trvale zaznamenat), nebo ústně s písemným potvrzením, nebo ve formě odpovídající zvyklostem zavedeným mezi stranami nebo obchodním zvyklostem v případě mezinárodního obchodu.

Prorogační smlouva má procesní účinky, proto se řídí podle *lex fori* s výjimkou, pokud jde o procesní způsobilost cizince. Volba práva pro tuto smlouvu není možná. Totéž platí pro derogační úmluvu. Jestliže v prorogační smlouvě je stanoven konkrétní soud, pak o věci rozhoduje bez dalšího. Jestliže strany sjednají pravomoc českých soudů, aniž by určily konkrétní soud, pak o věci rozhodne obecný soud určený Nejvyšším soudem podle § 11 odst. 3 o.s.ř.

4.2.2 Vynětí z pravomoci českých soudů⁹⁷

Normy mezinárodního práva veřejného, které upravují vztahy mezi státy, ukládají státům, aby v určitých případech, i kdyby jinak podle kritérií stanovených jejich právními předpisy byla založena pravomoc jejich soudů, upustily od výkonu své pravomoci. Vychází se ze zásady tzv. **funkční (restriktivní) imunity**,⁹⁸ podle níž rozhoduje, že určitý úkon provedl cizí stát v souvislosti s výkonem své státní moci, popřípadě že majetek státu slouží vládním účelům. (Nová vnitrostátní úprava tak zcela respektuje rozlišování vrchnostenského a nevrchnostenského jednání států.) V těchto případech zákon cizí státy z pravomoci vyjímá. V tom je rozdíl proti předchozí úpravě, která podle svého znění vycházela ze zásady tzv. **absolutní imunity**, při níž se nerozlišuje, zda stát jednal *iure imperii*, či zda vystupoval v soukromoprávních vztazích

⁹⁷ § 47 ZMPSP, nově § 7 ZMPS.

⁹⁸ Zločiny podle mezinárodního práva tvoří výjimku z funkčních imunit.

sám jako podnikatel a činil tak jednání hospodářské či obchodní povahy (*acta iure gestionis*).

Ustanovení bere zřetel na mnohostrannou mezinárodní smlouvu upravující imunity států, a to Úmluvu OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku, přijatou Valným shromážděním OSN v New Yorku dne 2. 12. 2004, otevřenou k podpisu dne 17. 1. 2005. Než tato Úmluva vstoupí v platnost, má význam odkaz na mezinárodní právo. Lze soudit, že ustanovení mezinárodní smlouvy přijaté Valným shromážděním OSN vyjadřuje a zachycuje současný stav obyčejového mezinárodního práva. Vynětí z pravomoci (imunita) cizího státu i dalších osob a organizací v ustanovení uvedených se týká jak řízení o uplatněném nároku (**soudní imunita**), tak i výkonu rozhodnutí (**exekuční imunita**), doručování písemností a jiných procesních úkonů.⁹⁹

4.2.3 Ustanovení o řízení¹⁰⁰

Vyslovují se základní zásady pro postup soudů v řízení s mezinárodním prvkem, že v řízení se postupuje podle procesním předpisů tuzemského práva, tzn. práva státu, u jehož soudu se řízení koná – *lex fori*. Oproti současné úpravě se doplňuje ustanovení, že řízení zahájené v jiném státě nebrání zahájení řízení o téže věci mezi týmiž účastníky u českého soudu. Bylo-li řízení u českého soudu zahájeno později než řízení zahájené v jiném státě, může je český soud v odůvodněných případech přerušit také na návrh účastníka řízení, lze-li předpokládat, že rozhodnutí zahraničního orgánu bude v České republice uznáno. Mezinárodní smlouva závazná pro Českou republiku a přímo použitelný předpis Evropské unie může však v této věci stanovit jinou úpravu.

⁹⁹ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

¹⁰⁰ § 48 ZMPSP, nově § 8 ZMPS.

4.2.4 Postavení cizinců a zahraničních osob v řízení¹⁰¹

Pro způsobilost cizí osoby být účastníkem řízení a pro její procesní způsobilost se vychází ze stejných kritérií jako při způsobilosti mít práva a povinnosti a způsobilosti k právním jednáním. Cizinec bude procesně způsobilý, má-li tuto způsobilost podle práva státu svého obvyklého pobytu, i kdyby ji podle českého práva, kterého se použije pro procesní způsobilost českého účastníka, neměl. Hraniční určovatel místa obvyklého pobytu nebo místo inkorporace (*lex domicilii*) zde nahrazuje starší úpravu založenou na státní příslušnosti (*lex patriae*), který otázku právnických osob zcela opomíjel. Otázky zde upravené jsou upraveny v řadě závazných mezinárodních smluv jak dvoustranných, tak zejména v mnohostranných haagských úmluvách upravujících otázky civilního řízení.¹⁰² Soud může na návrh žalovaného uložit složení jistoty na úhradu nákladů řízení.

4.2.5 Cizí veřejná listina¹⁰³

Veřejnými listinami jsou listiny, které vydaly soudy nebo jiné úřady v mezích své pravomoci a v předepsané formě, jakož i listiny, které jsou zvláštními předpisy prohlášeny za veřejné. Otázka předepsaných ověření závisí na tom, zda je či není s cizím státem ověřování listin upraveno mezinárodní smlouvou. Veřejná listina¹⁰⁴ potvrzuje, že jde o nařízení nebo prohlášení orgánu, který listinu vydal, a není-li dokázán opak, i pravdivost toho, co je v ní osvědčeno nebo potvrzeno.

¹⁰¹ § 49 až 51 ZMPSP, nově § 9 až 11 ZMPS.

¹⁰² Úmluva o doručování soudních a mimošoudních písemností v cizině ve věcech občanských a obchodních ze dne 15.11.1965, č. 85/1982 Sb., a Úmluva o provádění důkazů v cizině ve věcech občanských a obchodních ze dne 18.3.1970, č. 129/1976 Sb.

¹⁰³ § 52 ZMPSP, nově § 12 ZMPS.

¹⁰⁴ Podle § 134 OSŘ.

Česká republika je smluvním státem řady dvoustranných mezinárodních smluv upravujících také tuto otázku a dále Evropské úmluvy o zrušení ověřování listin vyhotovených diplomatickými zástupci nebo konzulárními úředníky,¹⁰⁵ a Haagské úmluvy o zrušení požadavku ověřování cizích veřejných listin,¹⁰⁶ která jako jedinou formalitu pro osvědčení pravosti podpisu, pravomoci podepsaného a totožnosti pečeti nebo razítka stanoví připojení tzv. **apostilní doložky** (apostily) příslušným orgánem státu, na jehož území byla listina vydána.

Ustanovení se použije ve vztahu ke státům, s nimiž Česká republika není v mezinárodněsmluvním poměru. Zde se bude požadovat, aby listina byla opatřena **vyšším ověřením** (superlegalizací) příslušného českého zastupitelského úřadu, který zpravidla může listinu ověřit, je-li opatřena vyšším ověřením úřadu pro zahraniční věci příslušného cizího státu, tzn. ověří se veřejná listina nebo listina již jednou úředně ověřená za účelem jejího použití v zahraničí.

Superlegalizaci českých listin provádí orgán státní správy nadřízený orgánu, který listinu vydal (např. Ministerstvo spravedlnosti). Po něm následuje další ověřením podpisu a úředního razítka daného nadřízeného orgánu státní správy Ministerstvem zahraničních věcí a nakonec ještě ověřením podpisu a úředního razítka Ministerstva zahraničních věcí zastupitelským úřadem státu, na jehož území má být listina použita.

¹⁰⁵ Londýn, 7. 6. 1968, č. 287/1998 Sb.

¹⁰⁶ Haag, 5.10.1961, č. 45/1999 Sb.

4.2.6 Zjišťování vzájemnosti¹⁰⁷

Postup českého soudu záleží někdy na tom, jak v obdobných případech postupuje zahraniční soud. Oproti předchozímu stavu se nestanoví, že sdělení Ministerstva spravedlnosti o vzájemnosti ze strany cizího státu je závazné pro soudy a jiné státní orgány. Soud k němu přihlédně jako ke každému jinému důkazu. Novým zněním se respektuje nezávislost soudního rozhodování.¹⁰⁸

4.2.7 Uznání a výkon cizích rozhodnutí¹⁰⁹

Jedná se o činnost soudu zahrnující zkoumání podmínek pro nastolení možných účinků cizího rozhodnutí v tuzemsku. Znamená to ale i stav, jehož se má uznáváním jako procesem dosáhnout. **Uznání** cizího rozhodnutí znamená, že se cizímu rozhodnutí přiznají tytéž právní účinky, jaké má rozhodnutí tuzemské.¹¹⁰ Proti předchozí úpravě, z níž se vychází, se upřesňuje pojem „cizí rozhodnutí“ tak, že je jím i rozhodnutí úřadu cizího státu. Rozhodující je, že jde o rozhodnutí o právních poměrech, o nichž by podle jejich soukromoprávní povahy rozhodovaly v České republice soudy. **Rozhodnutím** rozumíme akt aplikace práva týkající se konkrétního právního vztahu a přesně vymezeného počtu subjektů. Z rozhodnutí musí vyplývat pro konkrétní subjekty konkrétní práva a povinnosti, jejichž splnění se lze domáhat ve státě, ve kterém bylo předmětné rozhodnutí vydáno.

¹⁰⁷ § 54 ZMPSP, nově § 13 ZMPS.

¹⁰⁸ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

¹⁰⁹ § 63 až 68c ZMPSP, nově § 14 až 15 ZMPS.

¹¹⁰ Srov. KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním: Komentář*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1989. S. 303.

Překážky uznání jsou stanoveny shodně s předchozí úpravou s určitými odchylkami, a to také v tom, že k překážce spočívající v odnětí možnosti řádně se účastnit řízení se přihlédne, jen jestliže se jí účastník dovolá, stejně tak jako k překážce existence pravomocného českého nebo uznaného pravomocného cizího rozhodnutí v téže věci, ledaže tato existence je orgánu rozhodujícímu o uznání známa. Jde o obecné ustanovení, jehož se použije, pokud na dalších místech zákona nejsou stanovena zvláštní ustanovení pro uznání cizích rozhodnutí v určitých věcech.

Zpřísňuje se předchozí postup uznávajícího orgánu v těch případech, kdy může mít pochybnosti nebo nejasnosti ohledně neexistence důvodů pro odepření uznání, zejména jsou-li pochybnosti, zda se v řízení před cizím orgánem postupovalo způsobem, který se nesrovnává se zdejšími představami o řádném vedení řízení a zacházení se stranami. V takovém případě může být řízení přerušeno a stanovena lhůta pro zahájení zvláštního řízení, v kterém bude o uznání rozhodnuto. Nebude-li ve stanovené lhůtě podán návrh zahajující toto řízení, bude věcí úvahy příslušného orgánu, jaké důsledky z toho vyvodí.

Proti předchozí úpravě se vyžaduje, aby uznání cizího rozhodnutí v jiných než majetkových věcech, pokud se podle zákona neuznává bez dalšího řízení, vyslovil okresní soud. Jde o to, aby byla zajištěna spolehlivější informovanost o tom, že o určité věci bylo uznáno rozhodnutí cizího státu, a to i proto, že takové uznání je překážkou pro další uznání rozhodnutí orgánu jiného cizího státu v téže věci.

Ohledně **výkonu** cizího rozhodnutí se vychází z předchozí úpravy, kdy výkon předpokládá přinucení osoby, které je rozhodnutím uložena určitá povinnost, ke splnění této povinnosti státní mocí, jestliže tuto povinnost na základě rozhodnutí sama nesplnila, stejně jako se v takových případech vykonává rozhodnutí českého soudu.

Povolení výkonu v sobě zahrnuje i uznání, resp. povolením výkonu cizího rozhodnutí se k němu přihlíží, jako by šlo o tuzemské rozhodnutí, tedy současně se tím uznává.¹¹¹

4.2.8 Zvláštní ustanovení o uznání a výkonu některých cizích rozhodnutí¹¹²

Tato ustanovení se vztahují na řízení o uznání a výkonu cizích rozhodnutí, v nichž se postupuje podle přímo použitelného předpisu Evropské unie¹¹³ nebo mezinárodní smlouvy, jestliže tyto vyžadují zvláštní prohlášení vykonatelnosti. Má se zde na mysli zejména Haagská úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí.¹¹⁴

Uvedená smlouva a právní předpisy upravují možnost zvláštního řízení o uznání a zavádějí institut tzv. **prohlášení vykonatelnosti**, které předchází nařízení výkonu nebo exekuce. Umožňuje se, aby s návrhem na prohlášení vykonatelnosti byl současně podán i návrh na nařízení výkonu rozhodnutí nebo exekuce, o kterých se rozhodne v jediném usnesení. Respektují se delší lhůty pro podání opravného prostředku a bere se ohled na úpravu, podle které soud rozhodující v prvním stupni nemůže přihlížet k důvodům pro neuznání, ke kterým přihlíží teprve po podání opravného prostředku odvolací soud.¹¹⁵

¹¹¹ Srov. KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním: Komentář*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1989. S. 303.

¹¹² § 68a až 68c ZMPSP, nově § 17 až 19 ZMPS.

¹¹³ Právními předpisy Evropské unie podle současného stavu jsou nařízení Rady (ES) č. 44/2001, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, a nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti, rušící nařízení (ES) č. 1347/2000.

¹¹⁴ Č. 141/2001 Sb.m.s.

¹¹⁵ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

5 OBECNÁ USTANOVENÍ MEZINÁRODNÍHO PRÁVA SOUKROMÉHO

5.1 Kvalifikace¹¹⁶

Předchozí právní úprava otázky kvalifikace opomíjela. Podstata kvalifikačního problému tkví v tom, že při právním hodnocení určitého případu s mezinárodním prvkem, když nelze použít zvláštní hmotněprávní přímé úpravy, je nutné vyhledat příslušnou kolizní normu, na jejímž základě se určí rozhodné hmotné právo. Za tím účelem je třeba daný případ právně hodnotit, **kvalifikovat**, aby jej bylo možné podřadit (subsumovat) pod některý z právních pojmů, jimiž kolizní normy vymezují rozsah svého použití.¹¹⁷

Přítom však v tomto stadiu není ještě známo, kterým hmotným právem se bude případ řídit. K jeho určení teprve právě směřuje prováděné hodnocení, jež má umožnit vyhledání příslušné kolizní normy. Potíže, označované jako **kvalifikační problém**, vznikají, jestliže dotčené, potenciálně použitelné právní řády, k nimž má posuzovaný případ vztah, se neshodují v právním hodnocení, kvalifikaci určité otázky, kterou je nutno podřadit pod právní pojem vymezující rozsah použití některé kolizní normy. Vzniká tak otázka, který právní řád vzít za základ pro uvedené hodnocení.¹¹⁸

Při řešení kvalifikačního problému jde především o určení, podle kterého právního řádu se bude postupovat při právním hodnocení posuzované situace za účelem vyhledání příslušné kolizní normy. Tento právní řád se také označuje jako **kvalifikační statut**. Pro správné řešení má význam správná odpověď na otázku, co je předmětem kolizní normy, pravidel chování vytvářené kolizní normou a hmotnými normami, na

¹¹⁶ § 20 ZMPS.

¹¹⁷ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 141.

¹¹⁸ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

něž odkazuje. Tímto předmětem jsou právní vztahy účastníků, takže rozsah kolizní normy použitým pojmem označuje vztahy a otázky, na jejichž úpravě se kolizní norma podílí.¹¹⁹

Pro uvedené hodnocení se vychází **zpravidla z použití tuzemského práva**. Připouští však tam, kde pro určitou otázku je třeba použít v důsledku existence více kolizních norem pro jednotlivé složky dané otázky¹²⁰ norem např. ze dvou různých právních řádů, aby při vyčlenění příslušných právních norem ze dvou právních řádů se při jejich hodnocení podle tuzemského práva **přihlédlo podle okolností i k funkci**, kterou tyto normy ve svém právním řádu plní. Mají se tím vyloučit nežádoucí důsledky pouze mechanického spojení norem z různých právních řádů, které byly vytrženy z rámce svého právního řádu, v němž spolu s ostatními jeho normami plní určitou funkci.

Pro řešení kvalifikačního problému český **zákon kombinuje kvalifikaci podle *lex fori*, *lex causae* a funkční kvalifikaci**. Kvalifikace podle *lex fori* znamená, že se podřazení dané otázky spojené s výkladem právních pojmů v rozsahu kolizní normy pod rozsah určité kolizní normy provede podle práva státu rozhodujícího orgánu (tuzemského práva).¹²¹ Kvalifikace podle *lex causae* je možné použít v případě kvalifikace další související otázky, jež je součástí již kolizně vyřešené základní situace (dá se přednost kvalifikaci na základě již určeného rozhodného práva pro základní situaci).¹²² Funkční kvalifikací pak rozumíme případ, kdy by společné použití norem vyčleněných ze dvou právních řádů vedlo k neudržitelným výsledkům. Znamená takové hodnocení, které nevychází z právně technické konstrukce použité při úpravě určité

¹¹⁹ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 145 an.

¹²⁰ Např. při řešení otázky platnosti právního jednání je třeba použít kolizní normy pro způsobilost k právnímu jednání a kolizní normy pro formu právního jednání.

¹²¹ § 20 odst. 1 ZMPS: „Právní hodnocení ... se zpravidla provádí podle českého právního řádu.“

¹²² § 20 odst. 3 ZMPS: „Pokud bylo určeno rozhodné právo pro základní poměr, provádí se zpravidla podle tohoto práva i hodnocení určitého poměru nebo otázky, které jsou spojeny se základním poměrem.“

právní otázky z toho, jak je tato otázka zařazena do systematického uspořádání právního řádu, ale z funkce její úpravy v právním životě.¹²³

V těch případech, kdy již pro určitý **základní poměr** (např. pro dědické poměry) bylo na základě kolizní normy určeno rozhodné právo, mají se podle takto určeného práva hodnotit pro účely vyhledání kolizní normy i takové **spojené otázky**, které by v rámci základního vztahu mohly vzniknout a pro které je stanovena zvláštní kolizní norma. **Podle tuzemského práva** se hodnotí skutečnosti, které jsou v kolizních normách stanoveny jako kritéria pro určení rozhodného práva (**hraniční určovatelé**). V některých případech jsou v mezinárodní smlouvě stanovena jednotlivá pravidla pro řešení určitých kvalifikačních otázek (**smluvní kvalifikace**). Kvalifikační problém bývá označován za nejobtížnější pojem v mezinárodním právu soukromém.¹²⁴

5.2 Zpětný a další odkaz¹²⁵

Zpětný odkaz je případ, kdy kolizní norma tuzemského práva (*lex fori*) přikazuje použít cizího práva a podle kolizní normy tohoto cizího práva se má použít tuzemského práva (*lex fori*). **Dalším odkazem** pak rozumíme případ, kdy kolizní norma tuzemského práva přikazuje použít práva cizího státu a podle kolizní normy tohoto práva cizího státu se má použít práva jiného cizího státu.¹²⁶ Nejčastější příčinou použití odkazů je rozdíl v navázání kolizních norem, kdy se kolizní normy jednotlivých států vztahující se na tentýž okruh právních otázek mohou od sebe lišit. K odkazu může také dojít, jestliže kolizní normy jednotlivých států jsou stejně formulovány, ale pojem

¹²³ § 20 odst. 2 ZMPS: „Pokud se má ... použít více právních ustanovení z více než jednoho právního řádu, je možné ... přihlídnout také k funkci, kterou tato ustanovení plní v rámci svého právního řádu.“

¹²⁴ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 153.

¹²⁵ § 35 ZMPSP, nově § 21 ZMPS.

¹²⁶ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 159.

hraničního určovatele není stejně vykládán. Taktéž se může jednat o případ, kdy po provedené kvalifikaci je na základě kolizní normy určeno rozhodné cizí právo, které však danou věc hodnotí jinak, a používá proto pro něj kolizní normu s jiným rozsahem i navázáním.

V nové právní úpravě dochází ke zpřesnění daného ustanovení v souladu s úpravami v jiných právních řádech, s praxí a nařízením Řím I a Řím II¹²⁷, kdy se **nepřipouští přijímání zpětného a dalšího odkazu ve vztazích závazkového práva a pracovního práva**, pokud se strany nedohodnou jinak.¹²⁸ V případě zpětného odkazu k českému právu se tento odkaz přijme a použije se hmotněprávních ustanovení českého práva. Odkazují-li ustanovení zahraničního práva k právu dalšího cizího státu, použije se hmotněprávních ustanovení tohoto práva, jestliže se ho má použít podle jeho kolizních ustanovení; jinak se použijí hmotněprávní ustanovení českého práva.¹²⁹

Jsou tedy připuštěny dvě možnosti, jak se naloží s dalším odkazem. Další odkaz se přijme a použije se právo třetího státu, jestliže jeho kolizní norma to připouští, nebo se v opačném případě použije hmotněprávní ustanovení českého práva. Otázka dalšího odkazu se řeší tedy tak, aby se nedospělo k použití cizího práva, které na základě své kolizní normy si nepřije své použití pro daný případ. Jestliže právo dalšího cizího státu svými kolizními ustanoveními další odkaz na své právo nepřijímá a odkazuje k jinému právu, použije se české právo.¹³⁰

¹²⁷ Viz čl. 20 nařízení Řím I a č. 24 nařízení Řím II. V obou nařízeních je téměř identické znění: „*Použitím práva země určeným na základě tohoto nařízení se rozumí použití právních norem platných v této zemi, s výjimkou jejich norem mezinárodního práva soukromého.*“

¹²⁸ Viz § 21 odst. 2 ZMPS.

¹²⁹ Viz § 21 odst. 1 ZMPS.

¹³⁰ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

Shrneme-li všechny možné situace, kdy česká kolizní norma odkazuje na právo cizího státu:¹³¹ (i) **Zpětný odkaz se přijme** a použijí se hmotněprávní ustanovení českého práva, jestliže (a) cizí právo určené podle českého práva odkazuje zpět k českému právu, nebo (b) v závazkovém nebo pracovněprávním poměru si strany zvolily právo a zároveň z jejich ujednání vyplývá, že má být přihlédnuto ke kolizním normám zvoleného práva, a tyto normy odkazují zpět k českému právu. (ii) **Další odkaz se přijme** a použijí se hmotněprávní ustanovení práva dalšího cizího státu, na který odkazuje právní řád určený českou kolizní normou, jestliže (a) práva určeného dalším odkazem se má použít podle kolizních norem tohoto třetího státu, (b) v závazkovém nebo pracovněprávním poměru strany provedly volbu práva a toto právo odkazuje k dalšímu právnímu řádu, a zároveň z ujednání stran vyplývá, že má být přihlédnuto ke kolizním normám zvoleného práva. (iii) **Zpětný ani další odkaz se nepoužije**, když (a) právní řád cizího státu označuje sám sebe za aplikovatelný, (b) jedná se o závazkový nebo pracovněprávní poměr a strany si nezvolily rozhodné právo, (c) strany si zvolily v závazkovém nebo pracovněprávním poměru rozhodné právo, ale z jejich ujednání nevyplývá, že má být přihlédnuto ke kolizním normám tohoto práva. (iv) **Další odkaz nebude přijat** a použije se české právo, jestliže kolizní normy zahraničního právního řádu určeného podle českého práva odkazují na právní řád třetího státu, jehož kolizní normy odkazují dále na právo dalšího státu.¹³²

5.3 Předběžné otázky¹³³

Ustanovení o předběžných otázkách je do zákona zahrnuto nově. Jedná se o to, že když bylo o otázce, která je v daném řízení předběžnou, vydáno dříve pravomocné

¹³¹ Srov. BĚLOHLÁVEK, A. J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I*. II. díl. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. S. 1703 an.

¹³² § 21 odst. 1 v. 2 ZPMS: „Odkazují-li ustanovení zahraničního práva k právu dalšího cizího státu, použije se hmotněprávních ustanovení tohoto práva, jestliže se ho má použít podle jeho kolizních ustanovení; jinak se použijí hmotněprávní ustanovení českého práva.“

¹³³ § 22 ZMPS.

tuzemské rozhodnutí, je nutné k němu přihlídnout.¹³⁴ Totéž platí, jde-li o cizí rozhodnutí, které splňuje podmínky pro uznání. Problém řešení předběžné otázky v mezinárodním právu soukromém vzniká, jestliže se základní otázka řídí cizím právem.

Pak se ptáme, zda se má rozhodné právo pro předběžnou otázku určit na základě kolizní normy tuzemského práva (tento postup se označuje jako **samostatné navázání**), nebo kolizní normy cizího práva, kterým se řídí základní právní poměr (jedná se o **nesamostatné navázání**). Zájem na tom, aby tuzemské soudy rozhodovaly o jedné a téže věci stejně, ať se jí jednou zabývají jako otázkou samostatnou a podruhé jako otázkou předběžnou ve vztahu k jiné otázce základní, musí převážit nad ohledem na rozhodování zahraničních soudů. Proto se zásadně stanoví navázání samostatné.

Pokud by nebyla pro řízení vůbec dána pravomoc českých soudů, kdyby se mělo v jiné věci rozhodovat o předběžné otázce jako o otázce samostatné, pak je správné použít nesamostatného navázání. V takovém případě je tedy namístě snažit se o takové řešení, které by učinil zahraniční soud. Jestliže již o předběžné otázce bylo pravomocně **rozhodnuto dříve**, popřípadě cizí rozhodnutí o ní splňuje podmínky pro **uznání**, je v zájmu právní jistoty takové rozhodnutí respektovat.¹³⁵

5.4 Zjišťování a používání zahraničního práva¹³⁶

Tak jako kolizních norem používá se i zahraničního práva, na které kolizní norma odkazuje, bez návrhu. Cizího práva se tak požívá bez ohledu na vzájemnost a **úřední povinnosti** (*ex officio*). Má-li se vyhovět příkazu kolizní normy odkazující na

¹³⁴ § 135 OSŘ: „Soud je vázán rozhodnutím příslušných orgánů o tom, že byl spáchán trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních předpisů, a kdo je spáchal, jakož i rozhodnutím o osobním stavu; soud však není vázán rozhodnutím v blokovém řízení. Jinak otázky, o nichž přísluší rozhodnout jinému orgánu, může soud posoudit sám. Bylo-li však o takové otázce vydáno příslušným orgánem rozhodnutí, soud z něho vychází.“

¹³⁵ Srov. § 22 odst. 2 ZMPS.

¹³⁶ § 53 odst. 1 ZMPSP, nově § 23 ZMPS.

zahraniční právo, je nutné, aby se v konkrétním případě používalo zahraničního práva tak, jak je **vykládají** a používají soudy ve státě, v němž toto právo platí. Jiný postup by nerespektoval příkaz kolizní normy, a vedl by tak nejen k nesprávnému zacházení se zahraničním právem, ale i současně k porušení tuzemské kolizní normy.

Příkazu kolizní normy použít právního řádu, na který odkazuje, je třeba rozumět tak, že se tohoto **právního řádu použije jako celku** tak, jak by ve státě jeho platnosti byla vyřešena otázka, která spadá do rozsahu kolizní normy. Použije se těch jeho ustanovení, kterých by se v daném státě pro rozhodnutí ve věci použilo, a to bez ohledu na jejich systematické zařazení a také bez ohledu na to, zda jde o normy veřejného práva, ať již podle pojetí zahraničního práva nebo podle tuzemského pojetí. Podmínkou ovšem je, že jde o rozhodování o soukromoprávním poměru, přičemž o tom, zda jde či nejde o soukromoprávní poměr, rozhoduje právní hodnocení (kvalifikace) podle tuzemského práva.¹³⁷

Výslovnou zmínkou o použití veřejnoprávních norem jako součástí zahraničního práva se řeší i otázka používání nutně použitelných norem, jestliže tyto normy jsou součástí zahraničního použitelného práva. Český soud není povinen znát cizí právo, je však povinen obsah tohoto práva zjistit, jestliže na ně odkazuje kolizní norma. Je věcí jeho úvahy, jakých prostředků ke spolehlivému **zjištění zahraničního práva** použije. Může sám zjistit cizí předpisy, má-li k tomu spolehlivou dokumentaci. Může vyžadovat i součinnost stran a jejich zástupců, např. je-li možné, aby příslušné orgány cizího státu jim vydaly osvědčení o cizích právních předpisech. Může požadovat předložení vyjádření odborníků z příslušného státu o právu tam platném. I kdyby tyto prostředky selhaly, není soud, zbaven povinnosti zjistit obsah cizího práva. Zákon mu umožňuje vyžádat vyjádření Ministerstva spravedlnosti o obsahu zahraničního práva. Toto vyjádření není pro soud závazné.

¹³⁷ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

Předpisů daného státu se použije i pro řešení **mezioblastních a mezosobních kolizí** (tzn. v případě, pokud má stát více právních oblastí nebo různé právní úpravy pro určité skupiny osob). Nepodaří-li se přes veškeré rozumně vynaložené úsilí zjistit obsah cizího práva, jehož se má na základě kolizní normy použít, nelze do nekonečna oddalovat rozhodnutí, je-li ve věci založena pravomoc českých soudů. Je proto třeba použít **náhrady za nezjištěné cizí právo**. V takovém případě je jediným východiskem použití tuzemského práva.¹³⁸

5.5 Výjimečné a podpůrné určení rozhodného práva¹³⁹

K odstranění nežádoucí tvrdosti kolizních norem existuje několik nástrojů. **Alternativní hraniční určovatel** dává soudu na výběr mezi několika právními řády. Příkladem může být řešení formální platnosti smluv v nařízení Řím I.¹⁴⁰ Nový zákon alternativní hraniční určovatele také využívá.¹⁴¹ **Flexibilní hraniční určovatel** poskytuje soudci značnou míru uvážení. Obvykle hledá právo státu s nejužším nebo nejsilnějším spojením či vztahem k řešenému případu.¹⁴² **Úniková doložka** umožňuje soudci nepoužít pevně formulované kolizní pravidlo, vyžadují-li to okolnosti případu. Doložku obsahuje Římská úmluva i nařízení Řím I a nařízení Řím II.¹⁴³ Možnost využít odlišné právo obsahují i některá ustanovení nového zákona, vyžaduje-li to povaha

¹³⁸ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 189.

¹³⁹ § 10 ZMPSP, nově § 24 ZMPS.

¹⁴⁰ Viz čl. 11 odst. 1 až 3 nařízení Řím I.

¹⁴¹ Např. § 29 odst. 1 a 2 (způsobilost), 41 (platnost právního jednání), 42 (formální platnost právního jednání), 54 (určení rodičovství), 58 (uznání cizích rozhodnutí ve věcech nezletilých), 91 odst. 1 (zajištění závazku) nebo 91 odst. 3 (přechod práv a závazků) ZMPS.

¹⁴² SYMEONIDES, S. C. *General Report*. In: SYMEONIDES, S. C. *Private International Law at the End of the 20th Century: Progress or Regress?* Hague: Kluwer Law International, 2000. S. 29.

¹⁴³ Čl. 4 odst. 5 Římské úmluvy (zde se předpokládá užší souvislost s jinou zemí), čl. 4 odst. 3 nařízení Řím I a čl. 4 odst. 3 nařízení Řím II.

věci¹⁴⁴ nebo zájem nezletilého.¹⁴⁵ **Volba práva** účastníky jakožto zavedený prostředek určení rozhodného práva¹⁴⁶ v oblasti smluvních závazků představuje základní hraniční určovatel nového zákona¹⁴⁷ i evropské úpravy, která ji dovoluje i pro závazky mimosmluvní.¹⁴⁸ Při podrobení si jednotlivých částí smlouvy či dílčích otázek různým právními řádům dochází ke **štěpení smluvního statutu**.¹⁴⁹ Římská úmluva i nařízení Řím I toto řešení dovoluje.¹⁵⁰

Smyslem výjimečného použití jiného než rozhodného práva určeného podle kolizních ustanovení zákona je zamezit aplikaci právního řádu, který by se zejména podle **legitimního očekávání** účastníků jevil jako nepřiměřený a **odporující rozumnému a spravedlivému uspořádání** vztahu účastníků. Právní normy totiž nemohou předvídat a postihnout všechny mimořádné situace, které se vyskytují v soukromoprávních poměrech s mezinárodním prvkem. Toto **únikové ustanovení**, kdy se umožňuje nepoužít určené rozhodné právo, se zavádí do zákona nově.

Limitem výjimečného určení rozhodného práva jsou **práva jiných osob**. Pokud by měla být dotčena, převáží nad všemi zájmy, které se zákon snaží chránit a použije se právní řád, který jim odpovídá. Selže-li jako kritérium výběru rozhodného práva vůle

¹⁴⁴ Viz § 41 a § 91 odst. 1 a 3 ZMPS.

¹⁴⁵ Viz § 65 odst. 1 ZMPS.

¹⁴⁶ Srov. BĚLOHLÁVEK, A. J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I*. I. díl. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. S. 586.

¹⁴⁷ Viz § 87 odst. 1 a 101 ZMPS.

¹⁴⁸ Viz čl. 3 Římské úmluvy, čl. 3 nařízení Řím I a čl. 14 nařízení Řím II.

¹⁴⁹ ROZEHNALOVÁ, N. *Právo mezinárodního obchodu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. S. 191.

¹⁵⁰ Výslovně připuštěno v čl. 3 odst. 1 Římské úmluvy i nařízení Řím I.

stran, soudce je nucen uchýlit se k objektivnímu testu **nejužšího spojení**.¹⁵¹ Toto postihuje případy možných mezer v zákonné úpravě, které nelze předem předvídat. Jedná se o smluvní oblast,¹⁵² lze jej také využít pro svěčenský fond¹⁵³ nebo také výjimečně při ochraně práv nezletilých.¹⁵⁴

5.6 Právní postavení cizinců a zahraničních právnických osob v soukromoprávních poměrech¹⁵⁵

Cizinci a zahraniční právnické osoby mají v oblasti svých osobních a majetkových práv, pokud není stanoveno něco jiného, **stejná práva a stejné povinnosti** jako státní občané České republiky a české právnické osoby.¹⁵⁶ Je zde tedy vyslovena zásada rovného postavení cizinců s vlastními občany, ale pouze v oblasti osobních a majetkových práv. O výjimce ze zásady stejného postavení může být rozhodnuto, není-li ze strany příslušného státu zachována tzv. **formální vzájemnost**, tj. stejné zacházení s českými občany jako s vlastními příslušníky. Tato vzájemnost není porušena, jestliže český občan nemůže požívat konkrétního práva v daném státě, jestliže tento stát toto právo nepřiznává vůbec, tj. ani svým vlastním příslušníkům.¹⁵⁷ O výjimce

¹⁵¹ HARTLEY, T. C. *The Modern Approach to Private International Law. International Litigation and Transactions from a Common Law Perspective. General Course on Private International Law*. In: *Recueil des Cours*. Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 2006, vol. 319. s. 209-210.

¹⁵² § 87 odst. 1 ZMPS (nezvolí-li si strany rozhodné právo).

¹⁵³ § 73 odst. 2 ZMPS (zákonem stanovené právo nelze určit či použít).

¹⁵⁴ § 65 odst. 1 ZMPS (lze výjimečně použít nebo přihlédnout k právu státu s podstatným vztahem k situaci).

¹⁵⁵ § 32 ZMPSP, nově § 26 ZMPS.

¹⁵⁶ Srov. § 26 odst. 2 ZMPS.

¹⁵⁷ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 229.

ze zásady stejného postavení nemůže být rozhodnuto, jestliže by tím došlo k porušení mezinárodních závazků.¹⁵⁸

Tuto formální vzájemnost je třeba odlišit od tzv. **materiální vzájemnosti**, podle níž poskytnutí určitého práva nebo postavení nebo výhody cizímu příslušníkovi se váže na to, že jeho stát poskytuje v případech stejného druhu totéž právo nebo totéž postavení nebo tutéž výhodu českým občanům. Materiální vzájemnost se uplatňuje v řadě případů v mezinárodním právu procesním (např. osvobození od soudních poplatků a záloh apod.).

Oblastí osobních práv je třeba rozumět práva z poměrů, jejichž náplň nemá majetkovou hodnotu a upíná se k osobě účastníka, takže sem patří poměry práva rodinného, osobní složka práva autorského a práv průmyslových. Postavení cizinců a zahraničních právnických osob je doplněn podrobnější úpravou v příslušných zvláštních právních předpisech. Mají význam například ustanovení zákoníku práce (§ 48 odst. 3 a 319),¹⁵⁹ zákona o zaměstnanosti (§ 85 a násl.),¹⁶⁰ živnostenského zákona (§ 5 odst. 2, 47 odst. 8)¹⁶¹, obchodního zákoníku (§ 21 a násl.),¹⁶² zákona o vynálezech a zlepšovacích návrzích (§ 76)¹⁶³, zákona o ochranných známkách (§ 46)¹⁶⁴ a autorského zákona (§ 107 odst. 2 až 6).¹⁶⁵

¹⁵⁸ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

¹⁵⁹ Zákon č. 62/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění.

¹⁶⁰ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, v platném znění.

¹⁶¹ Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), v platném znění.

¹⁶² Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, nově § 3024 NOZ.

¹⁶³ Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, v platném znění.

¹⁶⁴ Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, v platném znění.

¹⁶⁵ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).

5.7 Vícenásobná nebo neurčitá státní příslušnost¹⁶⁶

České státní občanství je vždy rozhodné v případě, je-li osoba v rozhodné době českým státním občanem a zároveň ji za svého příslušníka považuje podle svých právních předpisů i jiný stát.¹⁶⁷ Pokud je osoba v rozhodné době zároveň příslušníkem několika cizích států, rozhoduje její **poslední státní příslušnost**, ledaže (nové ustanovení) se přihlédne namísto státní příslušnosti nabyté naposled ke státní příslušnosti státu, k němuž vzhledem k životním poměrům osoby **výrazně převažuje její vztah**.¹⁶⁸

V případě **bezdomovců** nebo osob, jejichž státní příslušnost nelze zjistit, se posuzuje postupně obvyklý pobyt, kde se osoba zdržuje, a nelze-li ani to zjistit, hledí se na ní jako na českého státního občana (jde o tzv. **fiktivní státní příslušnost**). Nově je připojeno ustanovení, které stanoví osobní postavení **žadatelů, azylantů a bezdomovců** podle mezinárodních smluv upravujících právní postavení uprchlíků nebo osob bez státní příslušnosti.¹⁶⁹

¹⁶⁶ § 33 ZMPSP, nově § 28 ZMPS.

¹⁶⁷ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 129.

¹⁶⁸ Podle čl. 17 odst. 2 písm. b) Evropské úmluvy o státním občanství (č. 76/2004 Sb.m.s.) se ustanovení o několikanásobném státním občanství nedotýkají norem mezinárodního práva soukromého jednotlivých smluvních států.

¹⁶⁹ Vychází z ustanovení čl. 12 odst. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků, č. 208/1993 Sb., a z ustanovení čl. 12 Úmluvy o právním postavení osob bez státní příslušnosti, č. 108/2004 Sb.m.s.

6 USTANOVENÍ PRO JEDNOTLIVÉ DRUHY SOUKROMOPRÁVNÍCH POMĚRŮ

6.1 Způsobilost mít práva a povinnosti a způsobilost k právním jednáním¹⁷⁰

Právní řád upravující otázky způsobilosti mít práva a povinnosti a způsobilosti k právním jednáním se označuje jako **osobní statut**. Upravuje totiž právní postavení osoby s ohledem na její osobní poměry, jako je věk, duševní zdraví, nebo u právnických osob jejich vznik, vnitřní poměry, právní jednání apod.¹⁷¹

Po vzoru některých zahraničních úprav se opouští pro **fyzické osoby** současný hraniční určovatel *lex patriae* a jako hraniční určovatel se stanoví **obvyklý pobyt**.¹⁷² Pojem „obvyklý pobyt“ je v současné době dostatečně vyložen soudní praxí.¹⁷³ V tomto kontextu by měla být brána v úvahu zejména rodinná situace zaměstnané osoby; důvody, které ji vedly k přestěhování; délka a kontinuita jejího pobytu; skutečnost, že má v místě stabilní zaměstnání a její úmysl, jak se jeví ze všech okolností.¹⁷⁴

Pojem „obvyklý pobyt“ nebývá definován v právních rádech jednotlivých států, tak jako jsou například definovány pojmy „trvalý pobyt“, „přechodný pobyt“,

¹⁷⁰ § 3 ZMPSP, nově § 29 ZMPS.

¹⁷¹ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 257.

¹⁷² Stejně řešení zvolily například Švýcarsko, Estonsko a v poslední době se k němu přiklání i Švédsko. V mnoha dalších zemích je pak obvyklý pobyt kritériem subsidiárním.

¹⁷³ Výkladem tohoto pojmu se již zabýval i Evropský soudní dvůr (např. věc 76/76 Di Paolo (1977) ESD 315, odst. 17-20 a věc C-102/91 Knoch (1992) ESD I-4331, odst. 21 a 23). Podle tohoto soudu je obvyklý pobyt místem, které dotyčná osoba určila v úmyslu udělit mu stálý charakter, je stálým nebo obvyklým centrem jejích zájmů.

¹⁷⁴ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

„bydliště“, „domicil“ apod.¹⁷⁵ Jedná se tedy o výraz, který má ve vztahu k jednotlivým právním řádům autonomní postavení. Tím je umožněno, aby aplikující orgán uvážil všechny okolnosti případu a životní poměry osoby a vycházel z nich při určení jejího obvyklého pobytu v určitém státě, i když podle právních předpisů tohoto státu osoba nesplňuje formality pro „trvalý pobyt“, „bydliště“ apod.

Dále se též pro způsobilost k právním jednáním obecně stanoví pro fyzické osoby subsidiární hraniční určovatel **místo právního jednání**. Pro způsobilost k některým právním jednáním, např. porízení závěti, uzavření manželství, má zákon zvláštní kolizní normy. Navíc oproti předchozí úpravě se stanoví kolizní norma pro **úpravu jména a příjmení**. Vychází se z hraničního určovatele **státní příslušnosti**, avšak pro význam, jaký tato otázka může mít pro postavení osoby ve společnosti, v které žije, se připouští, aby se osoba dovolala použití právního řádu státu, v němž má **obvyklý pobyt**.

Co se týká způsobilosti **právnických osob**,¹⁷⁶ přejímá se předchozí úprava z obchodního zákoníku, tzv. **inkorporační zásada**, tj. použití právního řádu, podle něhož právnická osoba vznikla. Protože v některých právních řádech existují i takové útvary, které tam nemají povahu právnických osob, avšak přiznává se jim způsobilost vlastním jménem uzavírat obchody a vystupovat před soudy, používá se výrazu „**jiná než fyzická osoba**“, aby takovým útvarům mohla být v tuzemsku v zájmu bezpečnosti a plynulosti obchodního styku přiznávána stejná způsobilost, jakou jim přiznává příslušný cizí právní řád.¹⁷⁷

¹⁷⁵ V české soudní praxi se lze setkat s vymezením pojmu „bydliště“ (rozsudek NS Cdo 444/2004). Vymezení tohoto pojmu však koresponduje s přesnějším označením „obvyklý pobyt“ ve smyslu výkladu Evropského soudního dvora. V některých směrnících se v českém znění, popřípadě v českém překladu používá pojem „obvyklé bydliště“. Také tento pojem koresponduje s přesnějším označením „obvyklý pobyt“. Obvyklým pobytem se nerozumí „místo obvyklého pobytu“ tak, jak je definováno v § 2 písm. q) zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě.

¹⁷⁶ § 22 ObchZ, nově § 30 ZMPS.

¹⁷⁷ Může jít např. o osobní společnosti podle práva některých států.

Přebírá se předchozí právní úprava, že právnická osoba se sídlem v České republice může být založena pouze podle českého právního řádu,¹⁷⁸ ale s dodatkem o možnosti **přemístění sídla** právnické osoby založené v zahraničí podle cizího práva.¹⁷⁹

V případě **směnečné a šekové způsobilosti**¹⁸⁰ se přebírají ustanovení mezinárodního práva směnečného a mezinárodního práva šekového obsažená ve směnečném a šekovém zákoně. Tato ustanovení odpovídají také Ženevské úmluvě o ustanoveních v oblasti mezinárodního práva směnečného z roku 1930 a Ženevské úmluvě o ustanoveních v oblasti mezinárodního práva šekového z roku 1931.¹⁸¹ Jedná se o schopnosti jednotlivých osob směnečně nebo šekově se zavazovat prostřednictvím svých jednání na směnce nebo šeku.¹⁸²

Pro způsobilost osoby, která se směnečně nebo šekově zavazuje je směrodatná **státní příslušnost** s tím, že se v případě odkazuje-li tento právní řád na jiný právní řád, použije se tento. Pokud jde o českého občana nebo o osobu, která má obvyklý pobyt v České republice, tak se oproti předchozí úpravě vylučuje subsidiární použití práva státu, v němž se osoba na směnce nebo šeku podepsala, pro její způsobilost směnečně nebo šekově se zavazovat.¹⁸³

¹⁷⁸ Vychází ze současné platné úpravy v § 24 odst. 2 ObchZ.

¹⁷⁹ V současné době se tato možnost týká evropské společnosti (č. 627/2004 Sb.), evropského hospodářského zájmového sdružení (č. 360/2004 Sb.) a evropské družstevní společnosti (č. 307/2006 Sb.). V budoucnosti se může této úpravě dále dotknout přijetí návrhu Rady o statutu Evropské soukromé společnosti, či návrhu nařízení Rady o statutu evropské nadace.

¹⁸⁰ Čl. I § 91 a čl. II § 69 a 70 ZSS, nově § 31 a 32 ZMPS.

¹⁸¹ Tyto úmluvy nejsou pro Českou republiku závazné, ale zákon směnečný a šekový jejich ustanovení převzal.

¹⁸² Srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. S. 305 an. a 437 an.

¹⁸³ Ženevské úmluvy o kolizních ustanoveních v oblasti práva směnečného a práva šekového umožňují svým smluvním státům nepoužívat ustanovení o subsidiárním použití práva státu místa podepsání směnky nebo šeku, pokud by šlo o jejich občany. Česká republika není těmito úmluvami vázána, ale může se svobodně rozhodnout pro obdobnou úpravu.

Koho lze označit za **šekovníka** (jedná se především o banku), se řídí právním řádem státu, v němž je šek splatný. Pokud jde tedy o způsobilost být šekovníkem, platí zásada teritoriality, a to platebního místa šeku, nikoliv místa jeho vystavení, což je logické, neboť v platebním místě bude šek prezentován a protestován nebo vedeno jiné zjištění. Důsledky nedostatku způsobilosti být šekovníkem jsou ale zeslabeny, protože se určuje, že i když je šek neplatný z tohoto důvodu, jsou platné podpisy osob, které se na šeku podepsaly na území státu, podle něhož by tento šek platný byl. Jde stále o závazky ze šekové listiny, i když platného šekovníka nemá. Je ve skutečnosti neprezentovatelná. Přesto by byl veden i proti těmto osobám zcela regulérní postih pro dishonoraci šeku.¹⁸⁴

Ustanovení o pravomoci českých soudů v případě **omezení svéprávnosti a věcech opatrovnických**¹⁸⁵ je zvláštní úpravou oproti obecné úpravě v § 6. Ustanovení mění předchozí úpravu tak, že za rozhodné právo se stanoví právní řád **státu obvyklého pobytu opatrovance**. Uskutečnění zásady jednotnosti opatrovnictví bude záležet na stanovisku státu místa polohy majetku, zda bude tyto účinky opatrovnické péče zřízené v České republice uznávat.

Povinnost přijmout a zastávat opatrovnictví se nově řídí právním řádem státu obvyklého pobytu opatrovníka namísto právního řádu státu, jehož je příslušníkem. Právní poměry mezi opatrovníkem a opatrovancem se řídí podle *lex fori*. Opatrovnická péče se týká zásadně osoby omezené ve způsobilosti a jejího majetku, necht' je její majetek kdekoliv.¹⁸⁶ Ustanovení o uznání cizích rozhodnutí ve věcech omezení a zbavení svéprávnosti a ve věcech opatrovnictví cizince je zvláštní úpravou oproti obecné úpravě o uznání cizích rozhodnutí v § 14 až 16.

¹⁸⁴ Srov. KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. S. 438 an.

¹⁸⁵ § 28 až 31 ZMPSP, nově § 33 až 38 ZMPS.

¹⁸⁶ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 259.

Pro **prohlášení za mrtvého nebo za nezvěstného**¹⁸⁷ se přejímá předchozí právní úprava, která se vzhledem k novému občanskému zákoníku rozšiřuje o prohlášení za nezvěstného. Pravomoc českých soudů prohlásit za mrtvého a za nezvěstného českého občana je **pravomocí výlučnou**, která znemožňuje uznat cizí rozhodnutí o prohlášení za mrtvého nebo nezvěstného českého občana. Jde o nové ustanovení, které je zvláštním ustanovením o uznání cizích rozhodnutí ve věcech v něm uvedených. Cizince může prohlásit za mrtvého nebo za nezvěstného český soud pouze s právními následky pro české občany, osoby zde s obvyklým pobytem či majetek zde nacházející se s tím, že se vždy použije českého hmotného práva.¹⁸⁸

6.2 Právní jednání¹⁸⁹

Ustanovení vychází ze zásady jednotného práva pro právní jednání, jím založený právní vztah i jeho zánik a následky neplatnosti (*lex causae*). Jedná se tedy o **jednotný statut** pro platnost a účinky právního jednání, kdy je snaha dosáhnout takového stavu, aby se při řešení daného právního poměru pokud možno nepoužívalo několika právních řádů a nedocházelo tak k disharmonickým řešením vyplývajícím z takového použití. Tento právní řád, kterým se řídí právní jednání a jeho účinky, se vyhledá podle příslušné kolizní normy, do jejíhož rozsahu dané jednání spadá.¹⁹⁰

Upravuje se určení práva pro **formu právních jednání** včetně smluv, které je formulováno tak, aby pokud možno byla zachována platnost formy právního jednání. Stanoví se proto alternativně několik kolizních kritérií tak, aby vyhověním požadavkům

¹⁸⁷ § 43 ZMPSP, nově § 39 a 40 ZMPS.

¹⁸⁸ Podle některých smluv o právní pomoci se v této otázce používá hraničního určovatele *lex patriae*, přičemž podle některých se použije práva *lex fori*, jestliže jsou podle smlouvy v určitých případech příslušné orgány druhého smluvního státu.

¹⁸⁹ § 4 ZMPSP, nově § 41 a 42 ZMPS.

¹⁹⁰ Srov. KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním: Komentář*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1989. S. 73.

co do formy alespoň jednoho z nich se dosáhlo zachování platnosti právního jednání, pokud jde o formu (právo smlouvy, místo projevu vůle, obvyklý pobyt nebo sídlo). Je však nutné respektovat požadavek, jestliže právní řád, kterým se řídí určitý právní poměr nebo právní řád státu, v němž je nemovitá věc, které se jednání týká, trvá na zachování určité formy jako nezbytné podmínce platnosti právního jednání.¹⁹¹

6.3 Forma směnečného a šekového prohlášení a protestu¹⁹²

Ustanovení odpovídá předchozí úpravě v zákonu směnečném a šekovém a také ustanovením Ženevské úmluvy o ustanoveních v oblasti mezinárodního práva směnečného z roku 1930 a Ženevské úmluvy o ustanoveních v oblasti mezinárodního práva šekového z roku 1931.¹⁹³ Forma směnečného prohlášení (vystavení výstavcem a emise, akcepty, indosamenty nebo avaly) a forma šekového prohlášení (emise, vystavení výstavcem, indosamenty nebo avaly) se řídí právním řádem státu, v němž bylo **prohlášení učiněno**. Rozhodné právo se tedy neodvozuje od místa na směnce uvedeného, ale od místa, kde skutečně byl konkrétní směnečný akt proveden. Pro formu šekového prohlášení stačí zachovat formu, kterou stanoví **právo platebního místa**.¹⁹⁴

Vadná forma prvního směnečného nebo šekového prohlášení nemá vliv na platnost pozdějšího směnečného prohlášení nebo pozdějšího šekového prohlášení, jestliže se shoduje s právním řádem státu, v němž bylo učiněno pozdější směnečné nebo šekové prohlášení. Jedná se o tzv. **nepravou výjimku z principu teritoriality** u formy směnečných a šekových prohlášení, protože se nedotýká zásady teritoriality, pokud jde

¹⁹¹ Pokud jde o smlouvy, vztahuje se toto ustanovení na smlouvy, které jsou vyňaty z nařízení Řím I.

¹⁹² Čl. I § 92 a 97 a čl. II § 71 a 75 ZSŠ, nově § 43 ZMPS.

¹⁹³ Srov. PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. S. 287 an.

¹⁹⁴ Viz § 43 odst. 1 ZMPS.

o platnost předchozích prohlášení, ale hojí účinky této neplatnosti, pokud jde o prohlášení pozdější.

Směnečné a šekové prohlášení státního občana České republiky v cizině platí v České republice proti jiným státním občanům České republiky, vyhovuje-li požadavkům českého právního řádu ohledně formy. Podstatou je, že směnečně právní a šekově právní jednání českých občanů učiněná v cizině vůči jiným českým občanům platí na území České republiky, jen jsou-li v souladu s tuzemským právem. Jde o čistou **personalitu práva**. Český občan si ve vztahu k jinému českému občanovi nese své právo s sebou. Směnečné a šekové prohlášení učiněné mezi českými občany v zahraničí bude tedy českým soudem považováno za platné, jen jestliže odpovídá našemu právu.¹⁹⁵

Forma protestu a lhůty k protestu, jakož i forma ostatních jednání, jichž je zapotřebí k uplatnění a k zachování směnečných a šekových práv, se řídí právním řádem státu, v němž je třeba učinit protest nebo jiné jednání. Otázky formy protestu, protestních lhůt a také formy případných dalších zachovacích jednání potřebných k uplatnění nebo zachování směnečných nebo šekových práv se tedy řídí **principem teritoriality**, tedy rozhodné je právo státu, kde se mají tyto úkony uskutečnit. Jedná se pouze o formu a lhůty, neřeší se zde problémy, zda a jakých jednání je třeba k uplatnění nebo zachování práva.¹⁹⁶

¹⁹⁵ Jedná se o využití výhrady čl. 3 odst. 3 k Ženevské úmluvě o ustanoveních v oblasti mezinárodního práva směnečného z roku 1930 a čl. 3 k Ženevské úmluvě o ustanoveních v oblasti mezinárodního práva šekového z roku 1931.

¹⁹⁶ Srov. KOVARÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. S. 306 an.

6.4 Zastoupení¹⁹⁷

Předchozí úprava ustanovení o zastoupení neobsahuje. Hraniční určovatelé stanovení zde pro **zastoupení ze zákona a na základě soudního nebo úředního rozhodnutí** odpovídají povaze těchto případů zastoupení a jejich vzniku a základu. Použije se zde: (i) právního řádu, jehož součástí je **ustanovení upravující zastoupení** na základě zákona, nebo (ii) právního řádu státu, jehož soud nebo orgán **učinil rozhodnutí**, o které se zastoupení opírá. (iii) U běžných jednání pro účinky těchto zastoupení postačí, odpovídá-li to právnímu řádu **platnému v místě**, v němž bylo takové jednání učiněno.¹⁹⁸

Pro **účinky zastoupení** na základě plné moci se stanoví alternativně několik hraničních určovatelů, aby zejména v zájmu třetí osoby, s níž zmocněnec uzavírá právní jednání s účinky pro zastoupeného, se dostavily právní účinky jednání učiněného zmocněncem.¹⁹⁹ Jedná se o právní řád platný v místě, ve kterém: (i) zmocněnec jednání učinil, (ii) zmocnitel má své sídlo nebo obvyklý pobyt, (iii) zmocněnec má své sídlo nebo obvyklý pobyt, (iv) je nemovitá věc, nebo také tehdy, jestliže (v) to odpovídá právnímu řádu, kterým se řídí nebo má řídit právní poměr založený právním jednáním zmocněnce. Tytéž hraniční určovatelé platí i pro **formu plné moci** s tím, že v úvahu může přijít i možnost použití právního řádu platného v místě, v němž byla plná moc vystavena.

Také kolizní norma pro **poměr mezi zmocněncem a třetí osobou** vzniklý překročením zmocnění nebo při jeho neexistenci se snaží respektovat zájem třetí osoby, a proto se tento právní poměr řídí právním řádem platným v místě, v němž má

¹⁹⁷ § 44 ZMPS.

¹⁹⁸ Srov. § 44 odst. 1 ZMPS.

¹⁹⁹ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

zmocněnec nebo osoba jednající za jiného bez zmocnění své **sídlo nebo obvyklý pobyt**. Třetí osoba se však může dovolat použití právního řádu platného v místě, v němž k **jednání** zmocněnce nebo osoby jednající za jiného bez zmocnění **došlo**.²⁰⁰

6.5 Prokura a pověření činností při provozování obchodního závodu²⁰¹

Toto ustanovení je nové. Hraniční určovatel je v případě prokury pro zastoupeného právní řád státu, v němž má **sídlo nebo obvyklý pobyt osoba, která prokuru udělila**. Účinky jednání na základě pověření činností při provozování obchodního závodu pro zastoupeného se pak řídí právním řádem státu, v němž má **zastoupený obchodní závod, pobočku nebo provozovnu**.

Jako dostačující je považováno, nastanou-li účinky jednání v případě prokury nebo na základě pověření činností při provozování obchodního závodu podle právního řádu platného v místě, v němž prokurista nebo pověřená osoba právně **jednali s třetí osobou**, a týká-li se právní jednání nemovité věci, také podle právního řádu platného v **místě, v němž je nemovitá věc**. Ustanovení chrání proto především zájmy třetí osoby, s kterou bylo jednáno.

6.6 Promlčení²⁰²

Zásada, že promlčení se řídí tímž právním řádem jako právo, které je předmětem promlčení, vyplývá z pojetí promlčení jako **institutu práva hmotného**.

²⁰⁰ Srov. § 44 odst. 5 ZMPS.

²⁰¹ § 45 ZMPS.

²⁰² § 13 ZMPSP, nově § 46 ZMPS.

Předchozí úprava upravovala pouze promlčení závazkových práv.²⁰³ Odlišné řešení promlčení pro jiná než závazková práva si lze ale jen těžko představit.²⁰⁴ Protože je promlčení institutem hmotného práva, nepřichází proto v úvahu použití procesních předpisů *lex fori*. Použití téhož práva, kterým se řídí promlčené právo, tj. podle hraničního určovatele *lex causae*, je jediné možné a vyplývá přímo z povahy věci.

Promlčení závazků ze smluv se řídí podle Římské úmluvy²⁰⁵ a nařízení Řím I²⁰⁶ shodně, tzn. podle práva, kterým se řídí smlouva. Podle nařízení Řím II²⁰⁷ se pro promlčení použije právo, kterým se řídí daný mimosmluvní závazkový vztah. Přímá hmotněprávní úprava se použije v případě mezinárodní koupě zboží,²⁰⁸ kde je stanovena obecná čtyřletá promlčecí doba. K promlčení se hledí jen na základě námitky dlužníka.

²⁰³ Srov. PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. S. 306.

²⁰⁴ Srov. KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním: Komentář*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1989. S. 128.

²⁰⁵ Viz čl. 10 odst. 1.

²⁰⁶ Viz čl. 12 odst. 1 písm. d).

²⁰⁷ Viz v čl. 15 písm. h).

²⁰⁸ Viz Úmluva o promlčení při mezinárodní koupi zboží (č. 123/1988 Sb., č. 161/1991 Sb.).

7 RODINNÉ PRÁVO

7.1 Poměry mezi manžely

Stanoví se **pravomoc**²⁰⁹ českých soudů v manželských věcech, tzn.: (i) řízení o rozvodu manželství, (ii) neplatnosti manželství a (iii) určení, zda tu manželství je či není, a to pro případy, jestliže alespoň jeden z manželů je českým občanem, jestliže mezinárodní smlouva²¹⁰ nebo právní předpis Evropské unie, jehož použití má přednost před použitím zákona, nestanoví jinak. Zásadně je žádoucí umožnit českému občanu přístup k českým soudům v těchto věcech osobního stavu pro něho životně důležitých.²¹¹

Stejně tak podle některých dvoustranných mezinárodních smluv o právní pomoci může nastat stav, že nebude dána pravomoc českých soudů ve věcech rozvodu, jestliže jen jeden z manželů je českým občanem, a to dokonce v některých situacích i tehdy, kdyby měl obvyklý pobyt v České republice a druhý manžel je občanem druhého smluvního státu.²¹² Může se tak stát, že pravomoc českých soudů nebude dána.²¹³ Jedná

²⁰⁹ § 38 ZMPSP, nově § 47 ZMPS.

²¹⁰ V některých otázkách rodinného práva mají zvláštní význam Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské odpovědnosti a opatření k ochraně dětí (Haagská úmluva o ochraně dětí, č. 141/2001 Sb.m.s.).

²¹¹ Tomu ovšem může bránit použití nařízení Rady (ES) ze dne 27. listopadu 2003 č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000, které má přednost při použití a které omezuje přístup k českému soudu podmínkou šestiměsíčního obvyklého pobytu českého občana v České republice před podáním žaloby.

²¹² Podle smluv s Mongolskem, býv. Jugoslávií, Ruskem, Ukrajinou a Uzbekistánem se přiznává pravomoc soudům smluvního státu, na jehož území mají oba manželé bydliště, podle smluv s KLDŘ, Kubou a Vietnamem soudům smluvního státu, na jehož území mají nebo měli manželé poslední společné bydliště.

²¹³ Nemají-li oba manželé bydliště na území jednoho smluvního státu, je podle smlouvy s býv. Jugoslávií dána pravomoc soudů smluvního státu bydliště žalovaného; podle smlouvy s KLDŘ pokud manželé neměli poslední společné bydliště ve smluvním státě, je dána pravomoc soudů toho smluvního státu, u nichž bylo dříve zahájeno řízení. I v těchto případech může tak nastat situace, že pravomoc českých soudů nebude dána.

se o případy, kdy je dána pravomoc českých soudů, jestliže nelze postupovat podle nařízení o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

Tato úprava odpovídá správnému požadavku, že soud domovského státu nemá odírat rozhodovat (*denegatio iustitiae*) o těchto závažných životních osobních poměrech občanů svého státu, a to bez ohledu na to, zda v něm mají svůj obecný soud, nebo zda žijí trvale v cizině. České soudy ale zároveň nemají rozhodovat o osobních záležitostech cizinců, kdyby tím vyvolaly stav, který by se nesrovnával se stanoviskem jejich domovského státu. Brání se tím vzniku tzv. kulhajících manželství (*matrimonium claudicans*).²¹⁴

Pro řízení o **vyživovací povinnosti mezi manžely** a mezi bývalými manžely se pravomoc českých soudů určuje podle přímo použitelného předpisu Evropské unie. Jedná se o nařízení o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností²¹⁵ a rozhodnutí o uzavření Haagského protokolu o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti Evropským společenstvím.²¹⁶

Rozhodné právo²¹⁷ v případě způsobilosti osoby uzavřít manželství, jakož i podmínky jeho platnosti, je právo státu, jehož je tato osoba občanem. **Forma uzavření manželství** se řídí právním řádem platným v místě, v němž se manželství uzavírá. Při

²¹⁴ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 354-355.

²¹⁵ Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností. Rozhodnutí Rady č. 2009/941/ES ze dne 30. listopadu 2009 o uzavření Haagského protokolu ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti Evropským společenstvím. Protokol o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti, sjednaný v Haagu dne 23. listopadu 2007, Úř. věst. EU L 331, 16.12.2009, s. 19.

²¹⁶ Rozhodnutí Rady č. 2009/941/ES ze dne 30. listopadu 2009 o uzavření Haagského protokolu ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti Evropským společenstvím. Protokol o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti, sjednaný v Haagu dne 23. listopadu 2007, Úř. věst. EU L 331, 16.12.2009, s. 19.

²¹⁷ § 19 a 20 ZMPSP, nově § 48 ZMPS.

uzavření manželství na zastupitelském úřadu České republiky v cizině se použije pro formu uzavření český právní řád.²¹⁸ Český občan nemůže uzavřít sňatek na zastupitelském úřadu cizího státu, který má sídlo v České republice. Takový sňatek nebude uznán v České republice za platně uzavřený.

Cizí státní občané mohou uzavírat sňatky na zastupitelských úřadech cizích států v České republice a forma těchto sňatků odpovídá českému právu jako právu místa, které výkonu této konzulární funkce ohledně cizinců nebrání. Takže takto uzavřená manželství se v České republice považují za platně uzavřená. Český občan může platně uzavřít manželství i na zastupitelském úřadu cizího státu, který má sídlo v zahraničí, ovšem za předpokladu, že tomu cizí přijímající stát nebrání.²¹⁹

Pro **osobní poměry manželů**²²⁰ (v tuzemském právu povinnost k vzájemné věrnosti, povinnost spolu žít, povinnost vzájemné pomoci, vyživovací povinnost mezi manžely, vzájemné zastupování v běžných záležitostech, otázka příjmení manželů, v zahraničním právu se může dále jednat o souhlas manžela k některým právním jednáním manželky, zákaz některých právních jednání manželky – např. převzetí ručení za manžela, zákaz některých právních jednání mezi manžely, vztah manželů k věřitelům apod.) se oproti předchozí úpravě přiznává uplatnění také práva státu, v němž mají manželé obvyklý pobyt.

Majetkové poměry (v českém právu společné jmění manželů, v cizím úplné společenství majetku, společenství majetku získaného za manželství, společenství movitého majetku a majetku získaného za manželství, systém odděleného majetku

²¹⁸ Zastupitelský úřad je přitom vázán pravidly mezinárodního práva, zejména Vídeňskou úmluvou o konzulárních stycích (č. 157/1964 Sb.), případně dvoustrannou konzulární úmluvou a může tuto činnost vykonávat jen za předpokladu, že to není v rozporu se zákony a předpisy přijímajícího státu.

²¹⁹ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

²²⁰ § 21 ZMPSP, nově § 49 ZMPS.

apod.) se řídí právním řádem státu, kde mají manželé svůj obvyklý pobyt, jinak právním řádem státu, kterého jsou manželé státní příslušníci, jinak se použije *lex fori* (tj. české právo). Nově se umožňuje, aby manželé **zvolili** použitelné právo pro své majetkové poměry, přičemž tato volba je omezena na výběr mezi právními řády, které mají k jejich poměrům významnější vztah.

Rozhodné právo pro **vyživovací povinnost mezi manžely** se určuje podle Haagského protokolu ze dne 23. 11. 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti, kterým je Česká republika vázána a jehož použití stanoví nařízení Rady ES č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností ve svém článku 15. Podle Rozhodnutí Rady ze dne 30. 11. 2009 se pravidla Protokolu v rámci Unie uplatní prozatímně od 18. 6. 2011, pokud k tomuto dni Protokol dosud nevstoupí v platnost.

Protože k **rozvodu**²²¹ dochází v důsledku poruch v osobních vztazích manželů, je logické, aby se rozvod řídil právním řádem, kterým se řídí tyto vztahy v době zahájení řízení. Jestliže by bylo třeba použít cizího právního řádu, který rozvod manželství nedovoluje anebo jej připouští jen za okolností mimořádně tíživých, použije se českého právního řádu, jestliže alespoň jeden z manželů je státním občanem České republiky nebo alespoň jeden z manželů má zde obvyklý pobyt. Oproti předchozí úpravě se upřesňuje rozhodná doba pro posouzení způsobilosti uzavřít manželství a platnost formy jeho uzavření v řízení o neplatnosti manželství a v řízení o určení, zda tu manželství je, či není. Rozhodné právo pro vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely se určí stejně jako v případě pro vyživovací povinnost mezi manžely.

Je-li alespoň jedním z účastníků řízení státní občan České republiky, pak pravomocná **cizí rozhodnutí**²²² ve věcech: (i) rozvodu manželství, (ii) zákonného

²²¹ § 22 ZMPSP, nově § 50 ZMPS.

²²² § 67 ZMPSP, nově § 51 ZMPS.

odloučení,²²³ (iii) prohlášení manželství za neplatné a (iv) určení, zda tu manželství je či není, se **uznávají**, nebrání-li tomu obecné zákonné důvody pro neuznání.²²⁴ Vyslovit, že se uznává rozhodnutí, přísluší Nejvyššímu soudu. Nejvyšší státní zastupitelství může vstoupit do zahájeného řízení. Rozhodnutí lze uznat jen tehdy, jestliže byl skutkový základ zjištěn způsobem vyhovujícím v podstatě příslušným ustanovením českého právního řádu. Uznání cizího rozhodnutí týkajícího se českého občana brání výlučná pravomoc českých soudů (např. oba manželé, kteří jsou českými občany, mají obvyklý pobyt v České republice).

Byli-li všichni účastníci řízení v rozhodné době občany státu, o jehož rozhodnutí jde, mají pravomocná **cizí rozhodnutí** ve věcech: (i) rozvodu manželství, (ii) zákonného odloučení,²²⁵ (iii) prohlášení manželství za neplatné a (iv) určení, zda tu manželství je či není, v České republice bez dalšího řízení stejné právní **účinky** jako pravomocná rozhodnutí českých soudů. To platí i o pravomocných rozhodnutích v těchto věcech vydaných orgány jiných cizích států, uznávají-li se taková rozhodnutí v domovských státech všech účastníků řízení, kteří jsou cizinci.²²⁶

7.2 Poměry mezi rodiči a dětmi a některé jiné poměry

Pravomoc ve věcech určení a popření rodičovství²²⁷ je dána obecnému soudu žalovaného v České republice; nemá-li zde žalovaný obecný soud, u obecného soudu žalobce. Pravomoc českých soudů je dána i tehdy, nemá-li ani žalobce v České

²²³ Bývá označováno termínem „*legal separation*“.

²²⁴ §15 odst. 1 písm. a) až e) ZMPS.

²²⁵ Bývá označováno termínem „*legal separation*“.

²²⁶ § 68 ZMPSP, nově § 52 ZMPS.

²²⁷ § 40 ZMPSP, nově § 53 ZMPS.

republiky obecný soud, ale jeden z rodičů nebo dítě je státním občanem České republiky. Přejímá se zde předchozí úprava.

Určení a popření rodičovství²²⁸ se řídí právním řádem státu, jehož příslušnost nabylo dítě narozením. Jestliže dítě získalo narozením více než jednu státní příslušnost, rozhoduje se podle českého právního řádu. Oproti předchozí úpravě se navíc stanoví, že jestliže je to v zájmu dítěte, použije se právního řádu státu, v němž měla matka dítěte obvyklý pobyt v době jeho početí. V tomto státě zpravidla bude dítě žít, a je proto namístež za podmínky v ustanovení uvedené použít práva tohoto státu, který má nejbližší ke skutečným životním poměrům dítěte. Nejde zde tak o nerovné zacházení s matkou dítěte a jeho domnělým otcem, ale o respektování zájmů dítěte. Jinak je úprava převzata z předchozí úpravy, přičemž v případech, kdy narozením dítě získalo více státní příslušností, použije se české právo.

Případ použití českého práva oproti základní kolizní normě se upřesňuje tak, že se za podmínek tohoto odstavce českého práva použije, zatímco podle předchozí úpravy se ho „může“ použít. K platnosti určení rodičovství postačí, stane-li se podle právního řádu státu, v němž došlo k prohlášení o uznání rodičovství. Jestliže v cizím státě došlo v soudním řízení, nebo mimosoudně, v souladu s tamním právním řádem k popření rodičovství a k určení rodičovství jiné osoby, postačí to k platnosti určení rodičovství této osoby. Má zabránit potížím, které matričním úřadům vznikají, jestliže podle práva cizího státu mohlo dojít k uznání rodičovství v souvislosti s jeho popřením jiné osoby mimo soudní řízení.

Pro uznání pravomocných cizích rozhodnutí ve věcech určení a popření rodičovství,²²⁹ jestliže byl alespoň jeden z účastníků řízení státní občan České republiky, se v České republice uznávají, nebrání-li tomu obecná ustanovení²³⁰.

²²⁸ § 23 ZMPSP, nově § 54 ZMPS.

²²⁹ § 67 ZMPSP, nově § 55 ZMPS.

²³⁰ § 15 odst. 1 písm. a) až e).

Vyslovit, že se uznává rozhodnutí, přísluší Nejvyššímu soudu. Návrh může podat vedle účastníků řízení každý, kdo prokáže právní zájem. Nejvyšší státní zastupitelství může vstoupit do zahájeného řízení. Rozhodnutí lze uznat jen tehdy, jestliže byl skutkový základ zjištěn způsobem vyhovujícím v podstatě příslušným ustanovením českého právního řádu.

Jestliže byli všichni účastníci řízení v rozhodné době občany státu, o jehož pravomocné rozhodnutí jde, nebo uznává-li se takové rozhodnutí orgánů jiných cizích států v domovských státech všech účastníků řízení, kteří jsou cizinci, mají pravomocná cizí rozhodnutí ve věcech určení a popření rodičovství v České republice bez dalšího řízení stejné právní účinky jako pravomocná rozhodnutí českých soudů. To platí i o pravomocných rozhodnutích v těchto věcech vydaných orgány jiných cizích států, uznávají-li se taková rozhodnutí v domovských státech všech účastníků řízení, kteří jsou cizinci.

Zásadně se stanoví **pravomoc českých soudů ve věcech týkajících se nezletilých (výživy, výchovy a péče o nezletilé)**,²³¹ jestliže nezletilý má obvyklý pobyt v České republice, a jestliže je českým občanem, i když má obvyklý pobyt v cizině. Z této zásady však platí významné výjimky stanovené v mezích předmětu jejich úpravy v Haagské úmluvě o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí,²³² a v nařízení o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.²³³ Haagská úmluva a nařízení v podstatě vycházejí z obvyklého pobytu dítěte ve smluvním, popřípadě členském státě jako důvodu pro založení pravomoci s určitými výjimkami.

²³¹ § 39 ZMPSP, nově § 56 ZMPS.

²³² Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 141/2001 Sb.m.s.

²³³ Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003.

Český zastupitelský úřad může převzít péči nad nezletilým státním občanem České republiky, který má obvyklý pobyt v cizině a ke kterému nikdo nevykonává

rodičovská práva a povinnosti, a to v rozsahu pravomoci soudu, uznává-li takovou pravomoc stát, v němž má nezletilý obvyklý pobyt. Umožňuje se domáhat se u českého soudu zrušení nebo změny jeho dřívějšího rozhodnutí o výživném, i když oprávněný má obvyklý pobyt v cizině. Umožňuje se osobám s obvyklým pobytem v České republice domáhat se zrušení nebo změny vyživovací povinnosti uložené rozhodnutím cizího orgánu za podmínky v něm uvedené. Jestliže se koná řízení o rozvodu manželství rodičů nezletilého cizince, který nemá obvyklý pobyt v České republice, avšak zdržuje se v ní, přísluší českým soudům upravit práva a povinnosti rodičů k nezletilému pro dobu po rozvodu, pokud se nezletilý bude zdržovat na území České republiky a pokud orgány příslušného cizího státu neučiní jiné opatření.

Poměry mezi rodiči a dětmi **ve věcech výživy**²³⁴ se řídí právním řádem určeným podle mezinárodní smlouvy, jejíž použití stanoví přímo použitelný předpis Evropské unie. Stejně se určuje rozhodné právo ve věcech práva na výživu oprávněných osob z jiných poměrů. Pro použití rozhodného práva ve věcech výživy ve vztazích rodičů a dětí a i jiných oprávněných osob se zde tedy odkazuje na Haagský protokol o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti Evropským společenstvím²³⁵ a nařízení o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností.²³⁶

Pokud jde o věci mimo věci výživy, tj. **ostatní věci rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně osoby nebo majetku dítěte**, použije se k určení použitelného práva kolizních ustanovení zmiňované Haagské úmluvy. Tato kolizní ustanovení mají obecnou použitelnost, neboť právo podle nich určené se použije, i když jde o právo

²³⁴ § 24 ZMPSP, nově § 57 ZMPS.

²³⁵ Rozhodnutí Rady č. 2009/941/ES.

²³⁶ Nařízení Rady (ES) č. 4/2009.

nesmluvního státu. Kolizní normy smluvních států jsou tak vyřazeny z použití. Podle kolizních norem v Úmluvě se v podstatě s některými výjimkami použije práva smluvního státu soudu, který má ve věci pravomoc podle Úmluvy, tzn. použije se *lex fori*. Mají-li tak pravomoc české soudy, postupují podle českého hmotného práva. S určitou výjimkou je vyloučen zpětný a další odkaz.

Pravomocná **cizí rozhodnutí ve věcech výchovy, výživy a péče o nezletilé**²³⁷ a v jiných věcech, které se jich týkají, vydaná ve státě, jehož občanem je dítě cizí státní příslušnosti nebo v němž má takové dítě obvyklý pobyt a všichni účastníci jsou cizinci, se **uznávají** bez dalšího řízení. Jestliže se jimi ukládá majetkové plnění, může být takové rozhodnutí uznáno a vykonáno, jestliže tomu nebrání stanovené překážky.²³⁸ Za stanovených podmínek se bez dalšího řízení uznávají cizí rozhodnutí ve věcech, která byla vydána ve státě, jehož příslušníkem je dítě cizí státní příslušnosti nebo v němž má takové dítě obvyklý pobyt a všichni účastníci jsou cizinci. Pokud tato rozhodnutí ukládají majetková plnění, může být nařízen jejich výkon, jestliže tomu nebrání také uvedené překážky²³⁹

7.3 Práva neprovdané matky²⁴⁰

Také pro nároky matky dítěte vůči otci, za něhož není provdána, se stanoví použití práva státu, v němž má matka dítěte obvyklý pobyt, jako základního kolizního kritéria, neboť použití tohoto práva nejlépe odpovídá životním poměrům a potřebám matky dítěte. V jejím zájmu se jí však poskytuje možnost dovolat se použití práva státu podle své státní příslušnosti. Pro případ, že má matka dítěte obvyklý pobyt v České

²³⁷ § 58 ZMPS.

²³⁸ § 15 odst. 1 písm. b) až e).

²³⁹ § 15 odst. 1 písm. b) až e).

²⁴⁰ § 25 ZMPSP, nově § 59 ZMPS.

republice a otec je českým občanem, se stanoví použití českého práva, a to i kdyby matka dítěte byla cizí státní příslušnicí.²⁴¹

7.4 Osvojení²⁴²

Přejímá se zde předchozí úprava s upřesněním pro případy, kdy jen jeden z manželů je českým občanem. Osvojení nezletilého českého občana s obvyklým pobytem v České republice přísluší do výlučné pravomoci českých soudů. Oproti předchozí úpravě se právnímu řádu státu, jehož příslušníkem je osvojenec, přiznává stejný význam jako právním řádům určeným podle státní příslušnosti osvojitelů. Je zájem na tom, aby osvojení bylo pokud možno ve všech dotčených státech uznáváno.

Jestliže by bylo třeba použít zahraničního právního řádu, který osvojení nedovoluje nebo je připouští jen za okolností mimořádně tíživých, použije se českého právního řádu, jestliže osvojitel nebo alespoň jeden z osvojujících manželů nebo osvojenec mají v České republice obvyklý pobyt. Oproti předchozí úpravě se kolizně upravují účinky osvojení výslovným ustanovením. Protože osvojením vznikne po právní stránce stejný právní poměr jako mezi rodiči a dětmi, stanoví se pro poměry ve věcech rodičovské zodpovědnosti, výchovy a výživy použití stejného práva jako pro poměry mezi rodiči a dětmi.

Zabraňuje se především tomu, aby ze strany účastníků, kteří jsou českými občany, mohlo docházet k obcházení české zákonné úpravy osvojení tím, že k osvojení dojde v zahraničí. Rozhodnutí, která se týkají výlučně cizinců, se uznávají v jejich domovských státech. Tato rozhodnutí o osvojení se uznávají bez dalšího řízení pokud se nepříčí veřejnému pořádku. Takové rozhodnutí může uznat i správní orgán, je-li toho

²⁴¹ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

²⁴² § 26, 27 a 41 ZMPSP, nově § 60 až 63 ZMPS.

třeba pro účely správního řízení. V cizině by se osvojení mohlo uskutečnit i jinak než soudním rozhodnutím, například smlouvou ve zvláštní předeepsané podobě, apod.

7.5 Poručenství a opatrovnictví nad nezletilými²⁴³

Pokud **pravomoc** ve věcech poručenství a opatrovnictví nad nezletilými není upravena přímo použitelnými předpisy Evropské unie,²⁴⁴ je ve věcech poručenství a opatrovnictví nad nezletilými včetně opatření k ochraně jejich osoby a majetku dána pravomoc českých soudů, jestliže nezletilý má obvyklý pobyt v České republice, nebo jestliže je státním občanem České republiky, i když má obvyklý pobyt v cizině. Český soud nemusí řízení zahájit, stačí-li k ochraně práv a zájmů státního občana České republiky opatření učiněná v cizině.

Není-li dána pravomoc českých soudů v těchto věcech, omezí se český soud na opatření nutná k ochraně osoby a jejího majetku a uvědomí o tom orgán státu, ve kterém má osoba obvyklý pobyt. Kdyby příslušný orgán cizího státu poměry osoby v přiměřené době neupravil, učiní tak český soud. K uvědomění orgánů cizího státu český soud nepřistoupí, jde-li o žadatele o udělení mezinárodní ochrany, azylanty a osoby požívající doplňkové ochrany podle jiného právního předpisu. V takovém případě upraví poměry osoby český soud.

²⁴³ § 28 až 31 a 42 ZMPSP, nově § 64 až 66 ZMPS.

²⁴⁴ Srov. Haagská úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí (č. 141/2001 Sb.m.s.), nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

Pro poručenství a opatrovnictví nad nezletilými se použije právního řádu státu, jehož soud nebo úřad o něm rozhoduje. Pokud to však ochrana osoby nebo majetku nezletilého vyžaduje, lze výjimečně použít nebo přihlídnout k právnímu řádu jiného

státu, k němuž má daná situace podstatný vztah. Změní-li se obvyklý pobyt nezletilého a nezletilý bude mít obvyklý pobyt v jiném státě, řídí se od doby této změny právním řádem tohoto jiného státu podmínky pro poručenství a opatrovnictví zřízené ve státě, v kterém nezletilý měl dříve obvyklý pobyt. K zpětnému ani k dalšímu odkazu se nepřihlíží.

Povinnost přijmout a zastávat poručenství a opatrovnictví se řídí právním řádem státu, ve kterém má poručník nebo opatrovník obvyklý pobyt. Právní poměry mezi poručníkem a poručencem nebo opatrovníkem a opatrovancem se řídí právním řádem státu, v němž má sídlo poručenský nebo opatrovnický soud nebo orgán. Pravomocná cizí rozhodnutí ve věcech poručenství a opatrovnictví nad nezletilými, která byla vydána soudy nebo orgány státu, jehož je nezletilý občanem, nebo státu, v němž má nezletilý obvyklý pobyt, se uznávají bez dalšího řízení.

8 REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ A OBDOBNÉ POMĚRY²⁴⁵

Toto ustanovení je zařazeno nově. Pro zrušení, neplatnost a neexistenci registrovaného partnerství nebo obdobného poměru se stanoví úprava pravomoci českých soudů k rozhodování o zrušení těchto vztahů, kolizní norma a úprava uznávání cizích rozhodnutí o jejich zrušení, jestliže registrované partnerství bylo uzavřeno v České republice nebo alespoň jeden z partnerů je státním občanem České republiky a má obvyklý pobyt v České republice.

²⁴⁵ § 67 ZMPS.

Obdobnými poměry se rozumějí některé druhy vztahů upravených v zahraničních právních řádech, které se mohou od české úpravy i značně lišit. Např. francouzská úprava umožňuje uzavřít obdobný vztah i mezi osobami různého

pohlaví.²⁴⁶ Protože tento institut je upraven jen v některých státech, jeho náplň je přitom upravena odchylně, jeví se jako nejvhodnější použití práva státu místa uzavření.²⁴⁷

Účinky registrovaného partnerství a obdobného poměru se rozumějí obecně vznik a změny v právech a povinnostech osob v důsledku uzavření tohoto vztahu. Účinky, způsobilost k jejich uzavření, způsob uzavření a jejich zrušení, neplatnost a neexistence se řídí právním řádem státu, v němž se registrované partnerství nebo obdobný poměr uzavírá nebo uzavřelo. Pro osobní a majetkové poměry se to stanoví výslovně.

Cizí rozhodnutí o zrušení, neplatnosti a neexistenci registrovaného partnerství nebo obdobného poměru vydaná ve státě, v němž bylo registrované partnerství nebo obdobný poměr uzavřeny, nebo která se v něm **uznávají**, se uznávají bez dalšího řízení.²⁴⁸

²⁴⁶ *Pacte civil de solidarité – PACS.*

²⁴⁷ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

²⁴⁸ Srov. § 67 odst. 3 ZMPS.

9 VĚCNÁ PRÁVA

9.1 Pravomoc pro práva k nemovitým věcem²⁴⁹

Stanovení výlučné pravomoci českých soudů k rozhodování o právech k nemovitým věcem na území České republiky odpovídá i předchozímu stavu²⁵⁰ ve spojení s ustanovením OSŘ.²⁵¹ Formulace ustanovení bere ohled i na případy, kdy o právech k nemovitým věcem rozhodují i jiné orgány veřejné moci, např. Český báňský úřad. Rozdíl mezi nemovitostmi a věcmi movitými je upraven v českém právu v občanském zákoníku.

Odlišení věcí nemovitých a movitých není vždy v právních řádech, přicházejících v úvahu pro úpravu určitého vztahu, upraveno stejně. Může tak dojít v konkrétním případě ke **kvalifikačnímu problému**. Vzniká otázka, zda tato kvalifikace (posouzení rozdílu) má být provedena na základě práva státu, jehož orgán se případem zabývá (*lex fori*), či na základě práva místa, kde předmětná věc je (*lex rei sitae*), nebo i jiného práva.²⁵²

Věcnými právy (*iura in rem*) se v teorii občanského práva rozumějí práva poskytující oprávněnému přímé právní ovládnání věci. Charakteristické pro ně je, že jejich předmětem je věc (nikoliv právo) a že jsou **právy absolutními**, působí vůči všem a každý má povinnost zdržet se všeho, co by oprávněného rušilo v jeho právu. Mezi

²⁴⁹ § 37 odst. 1 ZMPSP, nově § 68 ZMPS.

²⁵⁰ § 37 odst. 1 ZMPSP.

²⁵¹ § 88 písm. i) o.s.ř..

²⁵² Srov. PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. S. 444.

věcná práva se zařazují: (i) držba (*possessio*),²⁵³ (ii) vlastnické právo (*ius dominium*)²⁵⁴ a (iii) věcná práva k cizím věcem (*iura in re aliena*),²⁵⁵ jako jsou (A) právo stavby,²⁵⁶ (B) věcná břemena,²⁵⁷ tj. (a) služebnosti (*servitutes*): pozemková služebnost (služebnost inženýrské sítě,²⁵⁸ opora cizí stavby - *servitus oneris ferendi*,²⁵⁹ služebnost okapu - *servitus stillicidii*,²⁶⁰ právo na svod dešťové vody,²⁶¹ právo na vodu - *servitus aquaehaustus*,²⁶² služebnost rozlivu,²⁶³ služebnost stezky - *iter*, průhonu - *actus* a cesty - *via*²⁶⁴ a právo pastvy²⁶⁵) a užívací právo (požívací právo - *ususfructus*²⁶⁶ a služebnost bytu - *habitatio*²⁶⁷) a (b) reálná břemena²⁶⁸, (C) zástavní právo (*pignus*)²⁶⁹ a (D) zadržovací právo.²⁷⁰

²⁵³ § 987 až 1010 NOZ.

²⁵⁴ § 1011 až 1114 NOZ.

²⁵⁵ § 1240 až 1399 NOZ.

²⁵⁶ § 1240 až 1256 NOZ.

²⁵⁷ § 1257 až 1308 NOZ.

²⁵⁸ § 1267 a 1268 NOZ.

²⁵⁹ § 1269 NOZ.

²⁶⁰ § 1270 NOZ.

²⁶¹ § 1271 NOZ.

²⁶² § 1272 NOZ.

²⁶³ § 1272 NOZ.

²⁶⁴ § 1274 až 1277 NOZ.

²⁶⁵ § 1278 až 1282 NOZ.

²⁶⁶ § 1285 až 1293 NOZ.

²⁶⁷ § 1297 a 1298 NOZ.

²⁶⁸ § 1303 až 1308) NOZ.

²⁶⁹ § 1309 až 1394 NOZ.

²⁷⁰ § 1395 až 1399 NOZ.

Českými předpisy, podle nichž je dána **příslušnost českých soudů**, jsou především ustanovení občanského soudního řádu o místní příslušnosti. Příslušností se zde má na mysli místní příslušnost. Konstrukce úpravy pravomoci vychází z toho, že najde-li se pro určitý majetkový spor místně příslušný soud v tuzemsku na základě ustanovení občanského soudního řádu o místní příslušnosti, je tím současně dána pravomoc českého soudnictví jako celku vůbec. Smysl tohoto pojetí pravomoci spočívá nepochybně v tom, že najde-li se v určitém státě místně příslušný soud pro rozhodování v konkrétní věci, existuje zde nepochybně dostatečně intenzivní vztah k soudnictví

tohoto státu. Přisvojením si pravomoci pro takové věci se pak stát nemůže dostat do rozporu s povinnostmi vyplývajícími z mezinárodního práva veřejného; ze strany jiných států sotva může být popírána jeho mezinárodní soudní příslušnost. Proto se s tímto řešením setkáváme i v jiných právních řádech.²⁷¹

Ze tří druhů **místní příslušnosti** (příslušnost obecná, daná na výběr a zvláštní) postačí, aby byla dána kterákoliv z nich (§ 84 až 89a OSŘ). Problematická je otázka pravomocí českých soudů v případě pasivní solidarity plynoucí z hmotněprávního vztahu několika žalovaných dlužníků, když místní příslušnost je dána pouze pro vztah k jednomu (či několika) dlužníku. Pravomoc je v daném případě dána pouze u toho ze solidárně odpovědných, ohledně kterého je dána místní příslušnost. U ostatních žalovaných, u nichž v daném případě pravomoc českých soudů dána není, soud rozhodovat nemůže a žalobou takto zahájené řízení musí být zastaveno. Protože jde o solidární odpovědnost, lze povinnost plnění uložit pouze tomu dlužníku, ohledně něhož je dána pravomoc českého soudu. Okolnosti pasivní solidarity pak soud uvede v odůvodnění svého rozhodnutí. Jestliže v případě dělené odpovědnosti je pravomoc českého soudu dána pouze u jednoho či několika odpovědných, může český soud obdobně jako v případě solidární odpovědnosti rozhodovat pouze ohledně podílu těchto žalovaných, meritorně ohledně ostatních odpovědných rozhodnout nemůže, i když

²⁷¹ Srov. KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním: Komentář*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1989. S. 222.

vlastně své stanovisko i ohledně nich v odůvodnění rozhodnutí obvykle vyjádří. Podle § 97 a 98 OSŘ může žalovaný po zahájení řízení podat proti navrhovateli vzájemný návrh (vznést námitku započtení), pro který je tak vzhledem k § 89 OSŘ dána pravomoc českého soudu, i kdyby o tomtéž nároku, kdyby byl uplatněn žalobou, rozhodovat nemohl.

Věcná příslušnost vymezuje okruh působnosti mezi jednotlivými druhy soudů. Určuje tedy, že určitý druh soudů, např. okresní soudy rozhodují v prvním stupni určitý druh věcí, krajské soudy jiné druhy věcí. Občanský soudní řád se i věcné příslušnost

výslovně nezmiňuje. Podle § 9 OSŘ jsou k řízení v prvním stupni příslušné okresní soudy, což znamená, že v prvním stupni okresní soudy rozhodují v zásadě všechny občanskoprávní věci. Zákon zde má zřejmě na mysli vedle věcné také příslušnost funkční. Funkční příslušnost vymezuje vzájemný rozsah působnosti mezi více soudy zúčastněnými na řízení o téže věci. Rozlišuje se tedy v podstatě činnost patřící k řízení v prvním stupni a činnost patřící k řízení o řádných opravných prostředcích ve druhém stupni. Tj. v prvním stupni rozhodují okresní soudy, ve druhém stupni krajské soudy.²⁷²

9.2 Rozhodné právo²⁷³

Rozlišení mezi věcí nemovitou a movitou nemusí být v jednotlivých právních řádech stanoveno shodně, je proto vhodné určit právní řád, podle kterého se určí, zda věc je nemovitá nebo movitá. **Věcmi nemovitými** jsou pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim, a práva, která za nemovité věci prohlásí zákon. Stanoví-li jiný právní předpis, že určitá věc není součástí pozemku,

²⁷² Srov. KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním: Komentář*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1989. S. 224.

²⁷³ § 5 ZMPSP, nově § 69 ZMPS.

a nelze-li takovou věc přenést z místa na místo bez porušení její podstaty, je i tato věc nemovitá. Veškeré další **věci**, ať je jejich podstata hmotná nebo nehmotná, jsou **movité**.²⁷⁴

Hraničního určovatele práva místa, kde věc je (*lex rei sitae*), se historicky používá pro věcná práva všeobecně k nemovitostem. V současné době se ho běžně používá i pro věcná práva ke hmotným věcem movitým. Ve prospěch používání hraničního určovatele práva polohy věci se obvykle uvádí, že poloha věci je skutečností, která je pro účastníky právních poměrů v oblasti věcných práv většinou snadno

zjistitelná. V zájmu bezpečnosti právního styku se jeví proto při kolizní úpravě věcných práv nejschůdnější, aby se v právních poměrech s mezinárodním prvkem určoval právní řád, kterým se věcná práva řídí (tzv. **věcný statut**), podle místa polohy věci.²⁷⁵

Mezi **jiné právní předpisy** upravující věcná práva k hmotným věcem movitým patří např. zákon o námořní plavbě obsahující právní úpravu vlastnického a zástavního práva k námořním plavidlům zapsaným do námořního rejstříku včetně převodu vlastnického práva a zřízení zástavního práva. Z užšího vymezení předmětu úpravy na námořní plavidla zapsaná do námořního rejstříku a z převažující veřejnoprávní povahy tohoto předpisu vyplývá, že jde o nutně použitelný předpis, podle kterého se budou vždy věcná práva k těmto plavidlům a převody a zřízení těchto práv posuzovat, tzn. podle českého práva, půjde-li o plavidla, na která se tento předpis vztahuje.²⁷⁶

Věcná práva k plavidlům a letadlům, jejich zřízení, převody, účinky zápisu práva vůči třetím osobám se podle následujících dohod řídí právem smluvního státu, ve

²⁷⁴ § 498 NOZ.

²⁷⁵ Srov. KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním: Komentář*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1989. S. 83-84.

²⁷⁶ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

kterém je zaregistrována státní příslušnost letadla nebo plavidla. **Veřejnými rejstříky**, do kterých se plavidla a letadla povinně zapisují, jsou v České republice **plavební rejstřík** podle zákona o vnitrozemské plavbě,²⁷⁷ **námořní rejstřík** podle zákona o námořní plavbě²⁷⁸ a **letecký rejstřík** podle zákona o civilním letectví.²⁷⁹

Česká republika je navíc smluvním státem následujících mezinárodních dohod: Úmluvy o volném moři,²⁸⁰ Úmluvy o Mezinárodní námořní organizaci (IMO),²⁸¹ Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu,²⁸² Dohody o provádění Části XI Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu,²⁸³ Úmluvy o mezinárodním civilním letectví,²⁸⁴ Úmluvy o mezinárodním uznávání práv k letadlům.²⁸⁵

9.3 Vznik a zánik práv k hmotným věcem movitým²⁸⁶

Namísto předchozí úpravy se práva **místa polohy věci** při převodu vlastnického práva na základě smlouvy bude tento převod řídit právním řádem, kterým se řídí taková smlouva, tzn. s právními účinky nejen ve vztahu mezi stranami smlouvy, ale i vůči

²⁷⁷ Zákon č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě, v platném znění.

²⁷⁸ Zákon č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě, v platném znění.

²⁷⁹ Zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, v platném znění.

²⁸⁰ Č. 92/1964 Sb.

²⁸¹ Č 105/1996 Sb.

²⁸² Č 240/1996 Sb.

²⁸³ Č 241/1996 Sb.

²⁸⁴ Č. 47/1947 Sb.

²⁸⁵ Č. 254/1998 Sb.

²⁸⁶ § 6 ZMPSP, nově § 70 ZMPS.

třetím osobám. Tím je řešena i kolizní problematika výhrady vlastnického práva, která se tak bude řídit právem příslušné smlouvy. Tato úprava posiluje právní jistotu stran smlouvy, jejichž zájem v mezinárodním obchodu značně převažuje nad případnými zájmy třetích osob. Tato úprava je i příznivá volnému pohybu zboží přes hranice států.

Místo polohy věci jako hraniční určovatel pro **věcná práva k movitým věcem** je proměnlivou skutečností, neboť může docházet ke změnám jejich polohy přemístěním z jednoho státu do jiného. Tím dochází i ke změně práva, jímž se věcná práva k těmto věcem řídí. Tato změna se také označuje jako **změna statutu**. Potíže tato změna vyvolá při rozhodování o otázce vzniku nebo zániku věcného práva k movité věci, jestliže k ní dojde ještě před tím, než se naplní všechny skutečnosti, které podle práva místa předchozí polohy věci jsou podmínkou pro vznik nebo zánik věcného práva. Jde o jeden z případů **mobilního konfliktu**, kdy je třeba řešit otázku, podle stavu ke kterému časovému okamžiku se má vycházet ze skutečnosti rozhodné pro navázání (určení rozhodného práva).²⁸⁷

Hraniční určovatel je zde **stabilizován k určitému časovému okamžiku**, aby nevznikaly pochybnosti, která poloha věci (dřívější, pozdější) je rozhodná. Jestliže se v době, kdy věc byla u území jednoho státu, ukončil skutkový stav, který podle právního řádu druhého státu vede ke vzniku (zániku) věcného práva, uzná se vznik (zánik) tohoto věcného práva v tomto druhém státě, i když v původním státě právní řád vznik (zánik) tohoto práva neumožňuje. Hovoříme o **právu nové polohy** a uplatní se tedy pro posouzení obsahu a účinků nabytého věcného práva. Opačně bude platit i právo, k jehož nabytí došlo ve státě A, které bude **přeneseno** (transponováno) do ekvivalentní kategorie státu B (i když ve státě B platně jinak tímto způsobem toto právo nemůže

²⁸⁷ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 276.

vzniknout) a bude mít v budoucnosti stejné právní účinky, jaké má obdobné právo podle právního řádu státu B (např. zástava věci movité).²⁸⁸

V praxi mezinárodního obchodu se používá **výhrady vlastnického práva** jako prostředku k zajištění nároku prodávajícího na zaplacení kupní ceny v případech, že se kupní cena má zaplatit později než při dodání zboží. Jednotlivé právní řády stanoví různé náležitosti pro platné sjednání této výhrady (písemnou formu, některé i registraci ve zvláštních rejstřících). Může se proto stát, že výhrada platně sjednaná podle práva místa polohy věci v době uzavření smlouvy nevyhovuje právnímu řádu místa dodání věci. V převládající praxi výhrada vlastnického práva, která nespĺňuje podmínky stanovené pro ni právem místa polohy, nebrání přechodu vlastnického práva, jestliže jsou splněny ostatní skutečnosti stanovené pro přechod vlastnického práva kupujícího. Výhrada se tak stává bezúčinnou. Kolizní úprava závazkových vztahů smluvních i mimosmluvních je zachycena v nařízeních **Řím I** a **Řím II**, resp. v **Římské úmluvě 1980**, úprava příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí pak v nařízení **Brusel I**.²⁸⁹

Přepřavovanými věcmi (*res in transitu*) se rozumějí takové věci, které jsou předmětem přepravy z jednoho státu do jiného, jestliže tato přeprava již započala a ještě neskončila. Nemusí jít o přepravu tranzitní (přes území dalšího státu či států mezi státem místa odeslání a státem místa určení). Zvláštní kolizní problematika vzniká, jestliže v průběhu přepravy dojde ohledně takové věci k právní skutečnosti, jež je rozhodná pro vznik nebo zánik věcného práva k ní. V mezinárodním obchodě není neobvyklé, že se s těmito věcmi v průběhu přepravy právně nakládá.

²⁸⁸ Srov. KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním: Komentář*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1989. S. 86-88.

²⁸⁹ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 278.

Nejde o přepravovanou věc, jestliže skutečnost rozhodná pro přechod vlastnického práva na nabyvatele nastane před zahájením přepravy nebo nejpozději při započetí přepravy, nebo po jejím skončení. V případě vzniku a zániku věcných práv k přepravovaným věcem nelze vždy spolehlivě zjistit místo polohy věci v době, kdy dochází k právnímu úkonu ohledně takové věci. V důsledku přepravy z jednoho státu do jiného ztrácejí věci do značné míry kontakt s místem své polohy v daném okamžiku. Tomuto zvláštnímu stavu nevyhovuje hraniční určovatelské místo polohy věci.²⁹⁰

Zvláštní stav odůvodňující kolizní úpravu opouštějící kritérium místa polohy věci zaniká tehdy, jestliže stav vyvolaný přepravou je jakýmkoliv úkonem, ať právním nebo protiprávním, přerušen a věc je uvedena do právních styků ve státě své skutečné polohy (zabavením, přerušením přepravy pro hrozící zkázu či poškození, opatřením provedeným ke zmenšení či odvrácení škody, ztrátou, krádeží). Namísto polohy věci se doporučuje v teorii i praxi několik kolizních kritérií: *lex banderae* (právo státu vlajky lodi u věcí přepravovaných po moři), *lex patriae* (právo státní příslušnosti vlastníka), *lex domicilii* (právo domicilu vlastníka), *lex fori* (právo místa sídla soudu), *lex loci destinationis* (právo místa určení věci), *lex loci expeditionis* (právo místa odeslání věci).

České právo používá hraničního určovatele **právo místa odeslání věci**, je totiž vhodnější než místo určení, do něhož v době právního úkonu věc ještě nedošla, a není jisté, zda do něho vůbec dojde. Potíže při stanovení tohoto místa mohou nastat při tzv. **lomené dopravě** (např. po železnici a lodí). V těchto případech bude správné pokládat za místo odeslání to místo, odkud věc byla odeslána naposled předtím, než nastala skutečnost rozhodná pro vznik nebo zánik věcného práva.

Značná část přepravovaných věcí se v mezinárodním obchodě přepravuje za použití **cenných papírů - konosamentů** (náložný list, *bill of lading*), pro majitele představuje přepravní doklad i právo disponovat s nákladem, který je v konosamentu

²⁹⁰ Srov. KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním: Komentář*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1989. S. 88-89.

uveden, námořní konosament (*port to port*) kryje pouze přepravu po moři, multimodální konosament (*multimodal transport document*) kryje přepravu po moři i dále, až do konečného místa určení (*final destination*), nalodovací neboli palubní konosament (*on board*) osvědčuje nalodění zboží na palubu lodí, přijímací konosament (*receipt for carriage*) vystavuje dopravce po převzetí nákladu k přepravě, ale ještě před jeho naložením na loď).

Dispozice se zbožím, např. převod vlastnického práva, se děje formou dispozice s tímto cenným papírem, který je nutno předložit za účelem vydání zboží a nakládání s ním. V praxi se proto používá pro převod věcných práv k přepravovaným věcem v těchto případech **práva místa polohy cenného papíru** (*lex situs chartae*). Od těchto účinků převodu práva k cennému papíru na práva k přepravované věci je třeba odlišovat samotný **převod práva k cennému papíru**. Ten by se měl řídit právem místa polohy cenného papíru, popř. právem, na jehož základě, např. při uzavření smlouvy, byl cenný papír vystaven.²⁹¹

Mezinárodní smlouvy, kterými je vázána Česká republika a které upravují také problematiku věcně právních vztahů s cizím prvkem, jsou především **bilaterální smlouvy o právní pomoci**. Jako příklad je možné uvést smlouvu o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních s Bulharskem,²⁹² smlouvu o právní pomoci a právních vztazích ve věcech občanských, rodinných a trestních s Běloruskem, Gruzii, Kyrgyzstánem, Moldavskem a Ruskem,²⁹³ Bosnou a Hercegovinou, Černou Horou, Chorvatskem, Kosovem, Makedonií, Slovinskem a

²⁹¹ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 280.

²⁹² Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 3/1978 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních.

²⁹³ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 95/1983 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o právní pomoci a právních vztazích ve věcech občanských, rodinných a trestních.

Srbskem,²⁹⁴ Kubou,²⁹⁵ Maďarskem,²⁹⁶ Mongolskem,²⁹⁷ Polskem,²⁹⁸ Ukrajinou²⁹⁹ a Uzbekistánem.³⁰⁰ V těchto smlouvách je příslušná kolizní norma vždy shodná s českou normou.

9.4 Zápis do veřejných knih

S formulačními upřesněními se přejímá předchozí úprava. V některých právních úpravách se do veřejných knih a podobných seznamů zapisují i práva a právní skutečnosti k movitým věcem. Povahu českého **veřejného rejstříku**, do kterého se plavidla a letadla povinně zapisují, má vzhledem k ustanovení § 7 zákona o námořní plavbě **námořní rejstřík**, který vede Ministerstvo dopravy jakožto **Námořní úřad**, podle § 14 zákona o vnitrozemské plavbě **plavební rejstřík**, který vedou **plavební úřady**, jimiž jsou **Státní plavební správa** a Ministerstvo dopravy, podle § 4 zákona o

²⁹⁴ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 207/1964 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií o úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních.

²⁹⁵ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 80/1981 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou o vzájemné právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních.

²⁹⁶ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 63/1990 Sb., o podepsání Smlouvy mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních.

²⁹⁷ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 106/1978 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou o poskytování právní pomoci a o právních vztazích v občanských, rodinných a trestních věcech.

²⁹⁸ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 42/1989 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných, pracovních a trestních, ve znění redakčního sdělení č. 206/1989 Sb. a sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 2/2006 Sb.m.s.

²⁹⁹ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 123/2002 Sb.m.s., o podepsání Smlouvy mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech, ve znění sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 77/2008 Sb. m. s.

³⁰⁰ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 133/2003 Sb.m.s., o podepsání Smlouvy mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán o právní pomoci a právních vztazích v občanských a trestních věcech.

civilním letectví **letecký rejstřík**, který vede **Úřad pro civilní letectví** a který je podřízen Ministerstvu dopravy.

9.5 Vydržení³⁰¹

Vydržení je jedním z důvodů vzniku věcných práv na základě její držby po dobu stanovenou zákonem. Vydržením lze nabýt vlastnického práva k věci i práva odpovídajícího věcnému břemeni.³⁰² Vyžaduje se oprávněnost držby (dobrá víra) a nepřetržitě trvání držby po určitou dobu.³⁰³ V případě vydržení věcného (zejména vlastnického) práva k movité věci může dojít ke změně polohy věci jejím přemístěním z jednoho státu do jiného poté, když již započala běžet vydržecí doba, ale ještě neskončila. Jde zde o jeden z případů **mobilitního konfliktu** (podle stavu ke kterému časovému momentu se má vyjít ze skutečnosti rozhodné pro navázání, tzn. jedná se o střet zákonů v čase).

Podle českého práva se vydržení řídí právním řádem místa, kde byla věc na počátku běhu vydržecí doby, vydržitel se však může dovolat právního řádu státu, na jehož území se vydržení vykonalo, jestliže od doby, kdy se věc dostala do tohoto státu, jsou podle právního řádu tohoto státu splněny všechny podmínky vydržení. Je třeba však splnit všechny podmínky stanovené tímto právem, posuzováno od okamžiku, kdy věc byla do tohoto státu přemístěna, tj. nejen vydržecí dobu, ale např. také dobrou víru trvající po celou dobu vydržení atd. je možno se dovolat vydržení podle právního řádu státu, na jehož území se vydržení vykonalo, tj. skončilo. Není možné dovolávat se práva dalšího státu, do něhož věc byla přemístěna po opuštění státu původní polohy a z něhož

³⁰¹ § 8 ZMPSP, nově § 72 ZMPS.

³⁰² Srov. PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. S. 471.

³⁰³ Srov. KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním: Komentář*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1989. S. 93-95.

později byla přemístěna, aniž podle jeho práva v něm vydržení skončilo, do státu, na jehož území se vydržení vykonalo.³⁰⁴

9.6 Svěřenský fond nebo obdobné zařízení³⁰⁵

Nový občanský zákoník obsahuje ustanovení o svěřenském fondu.³⁰⁶ Ustanovení ZMPS proto stanoví kolizní úpravu pro tento právní institut. Tato kolizní úprava vychází z úpravy obsažené v **Haagské úmluvě o právu rozhodném pro trust a o jeho uznání** z 1. 7. 1985.³⁰⁷ Tato úmluva v čl. 2 vymezuje trust jako právní vztahy vytvořené mezi živými (*inter vivos*) nebo pro případ smrti osobou, zakladatelem, jestliže majetek byl svěřen správci ve prospěch beneficianta nebo pro konkrétní účel, a má následující znaky: (i) majetek vytváří zvláštní fond a není součástí majetku správce, (ii) dispozicí s majetkem trustu vykonává správce nebo jiná osoba jednající za správce a (iii) správce má právo a povinnost spravovat, užívat nebo disponovat s majetkem v souladu s podmínkami trustu a zvláštními povinnostmi, které jsou správci uloženy zákonem, za jejichž plnění je odpovědný.³⁰⁸

Podstata svěřenského fondu tedy spočívá v tom, že jeho **zakladatel** vyčlení ze svého majetku určitou část a tu svěří do správy **svěřenskému správci** k nějakému účelu či ve prospěch nějaké osoby, která je nazývána **obmyšleným** (beneficientem). Zakladatel tedy vytvoří svěřenský fond tak, že smlouvou *inter vivos* či pořízením pro případ smrti svěří majetek k určitému účelu. Tím vzniká oddělené vlastnictví, k němuž

³⁰⁴ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 280-281.

³⁰⁵ § 73 ZMPS. Srov. BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. 1. vydání Praha: Wolters Kluwer, 2012. S. 112.

³⁰⁶ § 1448 až 1474 NOZ.

³⁰⁷ Haagská úmluva o trustech není závazná pro Českou republiku, která zatím není jejím smluvním státem. Členskými státy jsou Austrálie, Itálie, Kanada, Lichtenštejnsko, Lucembursko, Malta, Monako, Nizozemí, Spojené království Velké Británie a Severního Irska, San Marino a Švýcarsko.

³⁰⁸ Srov. PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. S. 475.

původní vlastník žádná vlastnická práva již nemá. Tato práva vykonává svěřenský správce, ale vlastníkem svěřenského fondu není ani on, ani obmyšlený.³⁰⁹ Svěřenský správce je však oprávněn ke svěřenému majetku vykonávat práva, která přísluší vlastníkovi. Vyčleněný majetek nemá tudíž žádného vlastníka. Pokud tedy svěřenský fond zřízený v zahraničí vykazuje tyto znaky, pohlíží se na něj, jako kdyby byl zřízen podle českého práva.

Do veřejného seznamu se svěřenský správce ale запиše jako vlastník. Správce nenabývá svěřený majetek do vlastnictví, tudíž nemůže být použit na úhradu dluhů správce v případě jeho insolvence. Svěřenské fondy se svou povahou blíží nadacím, liší se od nich však zejména nedostatkem právní osobnosti, větší variabilitou účelu a absencí veřejnoprávního dohledu nad nimi. Účel svěřenského fondu může být veřejně prospěšný nebo soukromý. Vznik, změnu nebo zánik práva či povinnosti lze vázat na splnění odkládací (suspensivní) podmínky, která způsobí, že účinky takového práva či povinnosti nastanou až ve chvíli, kdy bude odkládací podmínka splněna.

Naproti tomu, je-li podmínka rozvazovací (rezolutní), právo nebo povinnost existuje až do chvíle splnění této podmínky. Každý svěřenský fond musí mít statut vydaný zakladatelem ve formě veřejné listiny, který zejména označí majetek svěřenského fondu, vymezí účel a podmínky pro plnění. Svěřenský fond zanikne, uplyne-li doba, na kterou byl zřízen, je-li dosaženo účelu nebo rozhodnutím soudu a v případě fondu založeného za soukromým účelem taktéž v případě, kdy se všichni obmyšlení vzdali práva na plnění. Perpetuita svěřenského fondu zřízeného k soukromému účelu se přímo neumožňuje, i když jeho faktické trvání může přesáhnout omezující stoletou hranici o délku života některého z obmyšlených.³¹⁰

309 BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. 1. vydání Praha: Wolters Kluwer, 2012. S. 123.

310 BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. 1. vydání Praha: Wolters Kluwer, 2012. S. 123.

Pokud zakladatel neurčí ve statutu rozhodné právo či v případě jeho nepoužitelnosti, řídí se činnost svěřenského fondu podle **práva státu, s nímž nejúžeji souvisí**, čímž se rozumí zejména: (i) místo spravování svěřenského fondu, (ii) místo většiny majetku svěřenského fondu, (iii) místo sídla (bydliště) nebo obvyklého pobytu svěřenského správce a (iv) místo dosažení účelu svěřenského fondu.³¹¹ Je připuštěna pluralita právních řádů k jednotlivým oddělitelným částem svěřenského fondu uvedených ve statutu. Pokud je svěřenský fond zřízen v zahraničí se základními znaky jako v českém právu, uznává se i v oblasti českého práva.

10 DĚDICKÉ PRÁVO

Ve hmotněprávní úpravě dědického práva jsou rozdíly mezi jednotlivými právními řády, způsobené někdy v chápání jeho společenské funkce. V kolizní úpravě dědického práva jsou rozdíly mezi jednotlivými právními řády především v tom, zda se při určení rozhodného práva rozlišuje mezi movitými a nemovitými věcmi patřícími do dědictví (jednotný a rozštěpený dědický statut).³¹² Český soud bude obecně **pravomocný**³¹³ tehdy, měl-li zůstavitel v České republice svůj **obvyklý pobyt** (podle dřívější úpravy „české občanství“). Stejně tak bude výlučně pravomocný český soud, půjde-li o **nemovitost** na území České republiky.

Půjde-li o dědictví na území České republiky a zůstavitel neměl obvyklý pobyt na jejím území, pravomoc českého soudu bude dána také tehdy, pokud cizí stát, jehož příslušný orgán je pravomocný k projednání dědictví, bude nečinný (odmítne-li se zabývat takovým dědictvím, anebo pokud se nevyjádří) a hrozilo by, že dědictví na území České republiky nebude projednáno. V případě, že se cizí stát nevyjádří, není

³¹¹ § 73 odst. 2 ZMPS.

³¹² Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 342.

³¹³ § 44 ZMPSP, nově § 74 ZMPS.

třeba ani zkoumat, zda cizí stát přiznává rozhodnutím českých soudů právní účinky či nikoliv. Stát je totiž oprávněn učinit všechna opatření, která znesnadňují možnosti zneužívání majetku zůstavitele, a nastolí vztahy právní jistoty a zabrání případným finančním ztrátám státu při „péči“ o tento majetek.

V ostatních případech, tj. nepůjde-li o nemovitost na území České republiky, nebo nebude-li mít zůstavitel, který zanechal majetek v České republice, v době svého úmrtí v České republice obvyklý pobyt a cizí stát vydává dědictví k projednání českým soudům, nebo přiznává jejich rozhodnutím právní účinky a orgán cizího státu projeví ochotu se dědictvím zabývat, příslušný český soud se omezí toliko na neodkladná opatření k zajištění majetku. V takovém případě český soud, resp. notář z pověření soudu provede zpravidla **předběžné šetření**. Soud na žádost účastníků vydá potvrzení o tom, že dědictví nenáleží do pravomoci českých soudů. To však neplatí, půjde-li pouze o **majetek nepatrné hodnoty**. Jde o úhradu nákladů pohřbu, která se vyplatí vypraviteli pohřbu či jiné osobě ve shodě s použitelným právem.

Pro **majetek, který je v cizině** se přejímá se předchozí úprava. Český soud projedná dědictví jen tehdy, jestliže cizí stát vydává takový majetek k projednání českým soudům, nebo přiznává právní účinky rozhodnutím českých soudů v těchto věcech.³¹⁴ Pokud však jde o dědictví zanechané na území České republiky českým občanem s obvyklým pobytem v cizině, projedná takové dědictví český soud, jestliže některý z dědiců má obvyklý pobyt v České republice, na jeho žádost.

Vychází se z předchozí úpravy používající **jediného hraničního určovatele**³¹⁵ (jednotného dědického statutu) pro celé dědictví bez rozlišování nemovitých věcí a jiného majetku patřícího do dědictví. Nově se jako hraniční určovatel zavádí **obvyklý pobyt zůstavitele** v době jeho smrti. Zvláštní úprava stanovící použití českého práva je

³¹⁴ § 44 ZMPSP, nově § 75 ZMPS.

³¹⁵ § 18 ZMPSP, nově § 76 ZMPS.

dána pro případy, kdy zůstavitel je český občan, i když měl obvyklý pobyt v zahraničí a alespoň některý z dědiců má obvyklý pobyt v České republice. Použití cizího práva pro dědické poměry by neodpovídalo rozumnému očekávání českého dědice.³¹⁶

K ustanovení o **způsobilosti k pořízení a zrušení závěti**³¹⁷ podle předchozí úpravy se připojuje i kritérium obvyklého pobytu v době pořízení závěti. Je to ve prospěch zachování platnosti závěti. Ustanovení o formě závěti je zcela nově pojato a alternativním stanovením celé řady kolizních kritérií umožňuje [(I) jehož občanem byl zůstavitel v době projevu vůle nebo v době svého úmrtí, (ii) na jehož území byla závěť pořízena, (iii) ve kterém měl zůstavitel v době projevu vůle nebo v době svého úmrtí obvyklý pobyt, (iv) kterého se má použít pro právní poměry dědické, nebo by se ho pro ně mělo použít v době pořízení závěti, nebo (v) ve kterém je nemovitá věc, pokud jde o tuto nemovitou věc], aby co do formy byla platnost závěti co nejvíce zachována.³¹⁸

Zcela nové je ustanovení umožňující **omezenou volbu práva** použitelného pro dědické právní poměry pořizovatelem v závěti.³¹⁹ Výběr je omezen³²⁰ na výběr mezi právními řády, které mají k osobě pořizovatele závěti a k jeho majetku určitý vztah (právní řád státu, v němž má zůstavitel v době pořízení závěti obvyklý pobyt, nebo právní řád státu, jehož občanem je v době pořízení závěti.) Protože NOZ zavádí do českého práva institut **dědické smlouvy**, stanoví se pro její formu a volbu rozhodného

³¹⁶ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

³¹⁷ § 18 ZMPSP, nově § 77 ZMPS.

³¹⁸ Tato kritéria odpovídají také Haagské úmluvě z 5. 10. 1961 o střetu zákonů upravujících formu závěti. Česká republika k ní nepřistoupila.

³¹⁹ § 77 odst. 4 ZMPS.

³²⁰ Srov. PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. S. 510.

práva pro dědické právní poměry v dědické smlouvě obdobná úprava jako pro pořízení závěti.³²¹

Zůstavitelovy věci a práva umístěná na území České republiky případnou České republice. Rozhodnutí o tom přísluší do pravomoci českých soudů. Za dědice se nepovažuje stát nebo jiný územní útvar nebo pro tyto případy existující instituce, ledaže by byly dědicem ustanoveným v závěti. Řeší se tak otázky tzv. **odúmrtí**³²² v případech, že se dědické právní poměry řídí zahraničním právem.

Pravomocná cizí rozhodnutí ve věcech dědických, která byla vydána ve státě, v němž měl zůstavitel v době své smrti obvyklý pobyt nebo jehož byl státním občanem, a jde o stát, který vydává dědictví zůstavitelů s obvyklým pobytem v České republice k projednání českým soudům nebo přiznává právní účinky jejich rozhodnutím v těchto věcech, se uznávají bez dalšího řízení. **Uznání cizích rozhodnutí**³²³ tedy odpovídá tomu, že k projednání dědictví v těchto případech není dána pravomoc českých soudů.

11 PRÁVA DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ³²⁴

Charakteristickou pro právní úpravu těchto práv ve vztazích s mezinárodním prvkem je **přímá mezinárodní úprava**, která překonává jejich územní omezenost. Státy se v ní zavazují poskytnout příslušníkům druhých smluvních států, kteří musí splnit pro získání ochrany stejné podmínky jako vlastní příslušníci, stejnou ochranu jako svým vlastním příslušníkům, tj. ochranu stanovenou svým vnitrostátním právem, a dále

³²¹ § 77 odst. 5 ZMPS.

³²² § 5 a 6 ZMPSP, nově § 78 ZMPS.

³²³ § 79 ZMPS.

³²⁴ § 80 ZMPS.

navíc i určitou minimální ochranu přímo na základě smlouvy (*iura ex conventione*).³²⁵ Kolizní problematika vzniká ohledně těchto práv u závazkových smluv (např. smlouvy o převodu patentu, o poskytnutí licence k patentu atd.) a také u závazkových vztahů vzniklých v důsledku porušení těchto práv.

Z principu **teritoriality práv duševního vlastnictví** vyplývá, že práva duševního vlastnictví se řídí právním řádem státu, který tato práva přiznává a poskytuje jim ochranu. U těchto práv tedy nepřichází v úvahu výběr rozhodného práva z několika potenciálně použitelných právních řádů. Tato skutečnost je vyjádřena výslovně v zákoně. V zásadě právo k duševnímu vlastnictví přísluší oprávněnému jen na území státu, jehož právní řád toto právo poskytuje a chrání. Je zde určitý rozdíl proti věcným právům, která také mají absolutní povahu. V základní úpravě kodifikující celé právní odvětví je vhodné z hlediska komplexnosti zachytit i tuto oblast, která je nedílnou součástí mezinárodního práva soukromého a zmínka o ní v předchozí právní úpravě chyběla.

I když nehmotný statek je obvykle výsledkem tvůrčí duševní činnosti, jako předmět práva je vytvářen právním řádem konkrétního státu pro oblast tohoto právního řádu, neboť např. vynález musí splňovat náležitosti, které daný právní řád vyžaduje pro naplnění pojmu vynálezu. Tyto podmínky se nemusí ve všech podrobnostech shodovat, takže určitý skutkový základ, který splňuje podmínky pro vynález stanovené právním řádem jednoho státu, nemusí je nutně splňovat podle práva jiného státu. Příslušné právo se tak zásadně řídí, jak co do svého vzniku, zániku, tak i obsahu včetně možnosti nakládat s ním, poskytovat jinému oprávnění k jeho využívání, převádět je atd., právním řádem státu, který právo přiznává a poskytuje mu na svém území ochranu.

³²⁵ Srov. KUČERA, Z. Mezinárodní právo soukromé. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 286 a PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. S. 526 an.

Kolizní problematika pro smluvní závazkové vztahy upravující nakládání s předměty chráněnými právy duševního vlastnictví je obsažena v **nařízení Řím I**,³²⁶ které říká, že smlouva se řídí právem, které si strany zvolí. Volba musí být vyjádřena výslovně nebo jasně vyplývat z ustanovení smlouvy nebo okolností případu. Strany si mohou zvolit právo rozhodné pro celou smlouvu nebo pouze pro její část. Strany se mohou kdykoli dohodnout, že se smlouva bude řídit jiným právem, než kterým se dosud

řídila v důsledku předchozí volby podle tohoto článku nebo na základě jiných ustanovení tohoto nařízení.

Žádná změna rozhodného práva provedená po uzavření smlouvy se nedotýká její formální platnosti a ani se nepříznivě nedotýká práv třetích osob. V případě, že všechny ostatní prvky pro situaci významné se v okamžiku volby nacházejí v jiné zemi než v zemi, jejíž právo bylo zvoleno, není volbou práva, kterou strany učinily, dotčeno použití ustanovení práva této jiné země, od nichž se nelze smluvně odchýlit. V případě, že se všechny ostatní prvky pro situaci významné se v okamžiku volby nacházejí v jednom nebo více členských státech, není volbou jiného rozhodného práva stranami, než je právo členského státu, dotčeno použití těch ustanovení práva Společenství, případně v podobě, v jaké je provedeno v členském státě sídla soudu, od nichž se nelze smluvně odchýlit.

Smlouva (mimo těch, které jsou jmenovitě uvedeny) se řídí právem země, v níž má strana, která je povinna poskytnout plnění charakteristické pro smlouvu, své obvyklé bydliště. Vyplývá-li ze všech okolností případu, že je smlouva zjevně úžeji spojena s jinou zemí, než je země uvedená v předchozí větě, použije se právo této jiné země. Není-li možné určit rozhodné právo podle uvedených kritérií, řídí se smlouva právem země, s níž je nejúžeji spojena.

³²⁶ Konkrétně čl. 3 (Volba práva) a 4 (Rozhodné právo při neexistenci volby práva) nařízení Řím I, příp. čl. 3 a 4 Římské úmluvy.

Pro určení rozhodného práva při porušení práv se použije kolizní ustanovení **nařízení Řím II**,³²⁷ kde je stanoveno, že rozhodným právem pro mimosmluvní závazkové vztahy, které vznikají z porušení práva duševního vlastnictví, je právo země, pro kterou je uplatňována ochrana těchto práv. Rozhodným právem pro mimosmluvní závazkové vztahy, které vznikají z porušení jednotného práva duševního vlastnictví Společenství, je v otázkách neupravených příslušným aktem Společenství právo země, ve které k tomuto porušení došlo. Rozhodné právo určené podle tohoto ustanovení nelze vyloučit dohodou.

Věc v právním smyslu je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí. Věc určená k obecnému užívání je veřejný statek. Nehmotné věci jsou práva, jejichž povaha to připouští, a jiné věci bez hmotné podstaty.³²⁸ **Práva z duševního vlastnictví** splňují tuto definici a zahrnují veškerá zákonná práva k originálním výtvorům, jako jsou komerční a umělecké produkty, které jsou výsledkem procesu lidské tvořivosti, zkoumání a myšlení. Ochrana je poskytována nehmotným výtvorům (tj. např. hudebním, literárním a uměleckým dílům, nápadům, objevům a vynálezům, slovům, frázím, symbolům a designům), které mohou být vyjádřeny v objektivně vnímatelné podobě.

Nejběžnějšími prostředky ochrany duševního vlastnictví jsou autorská práva, ochranné známky, patenty, průmyslový design. Dříve se pro souhrnný název práv z duševního vlastnictví používalo označení průmyslová a autorská práva.

Práva z duševního vlastnictví patří k **právům absolutním**. Poskytují oprávněné osobě výlučná majetková práva k nehmotnému statku, nicméně odlišná od věcných práv k věci. Nehmotným statkem se rozumí projevy osobnosti a výsledky tvůrčí duševní činnosti, jakož i další hodnoty mající ekonomický význam (např. označení původu, know-how, goodwill).

³²⁷ Konkrétně čl. 8 (Porušení práv duševního vlastnictví) nařízení Řím II.

³²⁸ § 489, 490 a 496 odst. 2 NOZ.

Práva z duševního vlastnictví jsou **územně omezena**, tzn., že vznikají a jejich ochrana se poskytuje jen pro území daného státu. Výsledek tvůrčí duševní činnosti či hodnota mu podobná, má-li se stát předmětem práva k nehmotnému statku, musí k tomu splnit určité náležitosti a podmínky stanovené daným právním řádem. U některých práv je třeba zvláštní součinnost státních orgánů (např. rozhodnutí o udělení patentu, zápis ochranné známky). Splňuje-li však určitý skutkový základ podmínky stanovené určitým právním řádem pro vynález, autorské dílo apod., nemusí je nutně splňovat podle jiného právního řádu.

Nevytváří se tedy jen subjektivní právo k nehmotnému statku, ale sám předmět tohoto práva, nehmotný statek, musí být právním řádem vytvořen, to však zásadně jen pro oblast daného právního řádu. U subjektivních práv dochází k jejich respektování na území jiných států na základě toho, že používají podle svých kolizních norem i právní řády jiných států, popř. i vlastní právo, i když tato práva vznikla ze skutkového základu, který se uskutečnil mimo území daného státu. V právních řádech neexistuje taková právní norma, která by zásadně umožňovala vstup práva k nehmotnému statku do oblasti jiného právního řádu.

Je-li nehmotný statek vyjádřen způsobem vnímatelným lidskými smysly, může být užíván všude, aniž by bylo třeba přemísťovat hmotný předmět, v němž je vyjádřen (např. stroj vyrobený na základě vynálezu). V tom smyslu je jeho poloha neomezená, popř. může být umístěn po celém světě. Tato vlastnost se označuje jako tzv. **potenciální ubiquita** nehmotného statku. Je-li zájem na získání práva k nehmotnému statku a jeho ochraně, je třeba zásadně v každém státě, kde je o to zájem, splnit podmínky stanovené jeho právním řádem a získat toto právo na území tohoto státu. Tato práva a jejich ochrana jsou dočasné, **časově omezené**.³²⁹

S ohledem na uvedenou územní omezenost u těchto práv nevzniká kolizní problematika. Příslušné právo, které má oprávněný jen na území daného státu, se řídí,

³²⁹ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 284 an.

jak co do vzniku, zániku, tak i obsahu, včetně možnosti nakládat s ním, poskytnout jinému oprávnění k jeho užívání, převádět je atd., právním řádem toho státu, které příslušné právo poskytuje a chrání (*lex loci protectionis*). Oprávnění, jež se přiznávají subjektům těchto práv, a povinnosti, jež se ukládají třetím osobám, se vztahují jen na území státu, jehož právní řád tato práva poskytuje. Mají tak povahu **bezprostředně použitelných (imperativních) předpisů**, které v mezích svého předmětu úpravy nepřipouštějí použití jiného práva.

Základním pramenem mezinárodní úpravy ochrany práv z průmyslového vlastnictví je **Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví**.³³⁰ Právy z průmyslového vlastnictví se podle této úmluvy rozumí: patenty na vynálezy, užité vzory, průmyslové vzory nebo modely, tovární nebo obchodní známky, známky služeb, obchodní jméno a údaje o provenienci zboží nebo označení jeho původu. Dalším úkolem ochrany práv z průmyslového vlastnictví je také potlačování nekalé soutěže.

Podle Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví vytvářejí její smluvní státy **Unii na ochranu průmyslového vlastnictví**. Administrativní funkce této unie, jakož i zvláštních unií vytvářených smluvními státy podle zvláštních dohod plní **Světová organizace duševního vlastnictví (WIPO)**. Je organizací přidruženou k OSN a pro plnění administrativních funkcí má jako jeden ze stálých orgánů **Mezinárodní úřad duševního vlastnictví v Ženevě**.

Podle Pařížské úmluvy příslušníci každého unijního (tzn. smluvního) státu a osoby, které mají bydliště nebo průmyslové nebo obchodní závody na území některého unijního státu (jak osoby fyzické, tak právnické), požívají ochranu podle vnitrostátního právního řádu unijního státu, za předpokladu splnění podmínek a formalit, které ukládá

³³⁰ Viz vyhláška ministra zahraničních věcí č. 64/1975 Sb., o Pařížské úmluvě na ochranu průmyslového vlastnictví ze dne 20. března 1883, revidované v Bruselu dne 14. prosince 1900, ve Washingtonu dne 2. června 1911, v Haagu dne 6. listopadu 1925, v Londýně dne 2. června 1934, v Lisabonu dne 31. října 1958 a ve Stockholmu dne 14. července 1967, ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 81/1985 Sb.

příslušný stát svým vlastním příslušníkům, ledaže z Úmluvy nevyplývá něco jiného (**asimilační režim**).

Unijní státy mají povinnost poskytovat příslušníkům ostatních unijních států určitá minimální práva přímo na základě Úmluvy, a to bez ohledu na své vnitrostátní právo. Zacházení s příslušníky ostatních smluvních států je tak zvláštní v tom, že obsahuje (i) **národní režim**, tj. ochranu podle vnitrostátního práva smluvního státu, splní-li tyto osoby podmínky a formality, které příslušný smluvní stát ukládá svým vlastním příslušníkům, a (ii) **smluvní ochranu**, tj. určitá práva vyplývající přímo ze smlouvy, bez ohledu na právní řád příslušného smluvního státu. Příslušníci ostatních smluvních států mohou tak mít i lepší postavení než vlastní příslušníci daného smluvního státu.

Osoba, která řádně (tzn. podle vnitrostátních předpisů unijního státu) podá přihlášku k registraci v některém unijním státě (nemusí to být domovský stát přihlašovatele) vynálezu, užitého nebo průmyslového vzoru nebo modelu, tovární nebo obchodní známky, požívá práva přednosti (priority) při podání přihlášky ve kterémkoliv dalším unijním státě, jestliže tuto přihlášku podá v prioritní lhůtě (na dalším vývoji řízení ohledně této první přihlášky nezáleží). Toto právo přednosti se označuje také jako **unijní priorita**. Na základě práva přednosti se může osoba, která podala přihlášku v jednom unijním státě, domáhat ochrany i v ostatních unijních státech s účinky k době podání první přihlášky, jestliže přihlášky v ostatních státech podá v prioritní lhůtě. Na další přihlášku podanou v některém unijním státě v prioritní lhůtě se tak hledí, jako by byla podána v tentýž okamžik, kdy byla podána první přihláška v některém unijním státě zakládající prioritní právo.

Prioritní lhůta činí u patentů a užitných vzorů 12 měsíců, u průmyslových vzorů, modelů, továrních a obchodních známek 6 měsíců, počínajíc ode dne, kdy byla podána poprvé žádost v některém unijním státě. Priorita nemá vliv na počátek doby platnosti

průmyslového práva. Tato doba počíná v každém státě ode dne podání přihlášky v tomto státě, nikoliv ode dne podání první přihlášky v jiném unijním státě. Legislativní daného státu může poskytnout ochranu tzv. předchozím uživatelům, tzn. těm, kteří před podáním první přihlášky fakticky užívali předmět přihlášky. Ustanovení o prioritách se podle znění Úmluvy doplněného stockholmskou revizí vztahují i na **autorská (původcovská) osvědčení**, která se v některých bývalých socialistických státech udělovala na žádost přihlašovatele na vynález místo patentu.

Úmluva stanoví **zásadu nezávislosti patentů**, tzn. patent v jednom unijním státě je právně nezávislý na patentu v jiném unijním státě. Případná neplatnost nemá vliv na řízení o přihlášce, příp. na platnost již uděleného patentu v jiném státě. Také ochranná známka zapsaná v unijním státě je nezávislá na známkách zapsaných v jiných unijních státech včetně státu původu. Přitom však známka zapsaná ve státě původu bude „tak jak je“ (**známka *telle-quelle***) připuštěna k přihlášení a chráněna v ostatních unijních státech, tzn., i kdyby vnitrostátní právo její ochranu neupravovalo (např. trojrozměrné nebo barevné známky).

Upravuje se **ochrana obecně známých známek a převod známek** s ohledem na různou úpravu závislosti známky na podniku v různých státech. Upravuje se možnost udělování **nucených licencí** k patentům a užitným vzorům. Stanoví se povinnost poskytovat ochranu průmyslovým vzorům a modelům, známkám služeb, obchodnímu jménu a označení původu a zajistit příslušníkům unijních států účinnou **ochranu proti nekalé soutěži**.

Některé smluvní státy Pařížské úmluvy uzavřely zvláštní dohody týkající se jen jednoho průmyslového práva, jehož mezinárodní ochranu ve svých vztazích dále podrobněji upravují a modifikují. Ustanovení těchto dohod je třeba vykládat tak, aby nebyla v rozporu s ustanoveními Pařížské úmluvy, a pro neupravené otázky je třeba použít Pařížskou úmluvu. Tyto **dohody** se označují jako „**zvláštní**“ (týkají se jen

jednoho průmyslového práva, pro které mají zvláštní ustanovení) nebo také „užší“ (účastní se jich obvykle jen některé smluvní státy Pařížské úmluvy). Jejich státy vytvářejí také unie, které se také označují jako zvláštní (užší).³³¹

Pro český zahraniční obchod má zvláštní význam **Madridská dohoda o mezinárodním zápisu ochranných známek**³³² s Protokolem,³³³ která umožňuje, aby známka, která je zapsána ve státě původu, jenž je jejím smluvním státem, byla přihlášena úřadem na ochranu průmyslového vlastnictví tohoto státu k mezinárodnímu zápisu u Mezinárodního úřadu duševního vlastnictví v Ženevě. Tento mezinárodní zápis nahrazuje zápisy známek v jednotlivých členských státech zvláštní unie v tom smyslu, že má stejné účinky, jako kdyby byla známka přihlášena k zápisu v každém členském státě jednotlivě. Každý členský stát může však prohlásit, že ochranu mezinárodního zápisu bude poskytovat, jen požádá-li o to přihlašovatel výslovně.

Jednotlivé úřady na ochranu průmyslového vlastnictví členských států zvláštní unie mohou ve lhůtě jednoho roku ode dne mezinárodního zápisu oznámit Mezinárodnímu úřadu, že na základě svého vnitřního zákonodárství nepřiznávají na svém území určité mezinárodně zapsané známce ochranu. Mezinárodní úřad o tom uvědomí národní úřad a majitele známky, který má proti takovému rozhodnutí v příslušném státě tytéž opravné prostředky, jako kdyby tam byla známka přihlášena přímo. Mezinárodně zapsaná známka je **závislou** na známce ve státě původu (výjimka z ustanovení Pařížské úmluvy o nezávislosti známek) po dobu pěti let od mezinárodního zápisu; po jejím uplynutí přestává být závislou na známce zapsané ve státě původu a stává se nezávislou.

³³¹ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 289.

³³² Viz Madridská dohoda ze dne 14. dubna 1891 o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek, revidovaná v Bruselu dne 14. prosince 1900, ve Washingtonu dne 2. června 1911 a v Haagu dne 6. listopadu 1925, č. 24/1933 Sb.

³³³ Viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 248/1996 Sb., o přijetí Protokolu k Madridské dohodě o mezinárodním zápisu ochranných známek, v platném znění.

Další významnou zvláštní dohodou je **Lisabonská dohoda na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu**,³³⁴ která zavazuje smluvní státy chránit na svém území označení původu výrobků jiných smluvních států, která jsou uznávána a chráněna z toho důvodu ve státě původu a zapsána u Mezinárodního úřadu duševního vlastnictví. O zápis může žádat osoba fyzická nebo právnická, jestliže prokáže, že její výrobky mají znaky nebo jakost, které jsou dány výlučně nebo podstatně zeměpisným prostředím, počítaje v to lidské a přírodní činitele.

Označení původu je vžitě označení obsahující zeměpisný název země, oblasti nebo místa, sloužící k označení, odkud pochází výrobek s uvedenými vlastnostmi. Zápis se provádí u Mezinárodního úřadu duševního vlastnictví na žádost národního úřadu průmyslového vlastnictví. Mezinárodní úřad uveřejní zápis a vyrozumí úřady ostatních smluvních států. O možnosti úřadů odepřít ochranu a o opravných prostředcích proti jejich rozhodnutím platí totéž, co u Madridské dohody. Po dobu, po kterou je označení původu chráněno ve státě původu, nemůže se stát označením druhovým (generickým).

Smlouva o patentové spolupráci (PCT – Patent Cooperation Treaty)³³⁵ vytváří unii pro spolupráci při podávání přihlášek na ochranu vynálezů, při provádění rešerší k nim a při jejich průzkumu, jakož i pro poskytování speciálních technických služeb. Tato unie se nazývá **Mezinárodní unie pro patentovou spolupráci**. Přihláška na ochranu vynálezu ve kterémkoliv smluvním státě může být podána jako mezinárodní přihláška podle této úmluvy. Mezinárodní přihláška se podává u národního přijímacího úřadu (např. Úřadu průmyslového vlastnictví) a uvedou se v ní smluvní státy, v nichž se požaduje ochrana (tzv. určené státy).

³³⁴ Viz vyhláška ministra zahraničních věcí č. 67/1975 Sb., o Lisabonské dohodě na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu ze dne 31. října 1958, revidované ve Stockholmu dne 14. července 1967, ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 79/1985 Sb.

³³⁵ Viz sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 296/1991 Sb., o Smlouvě o patentové spolupráci a o Prováděcím předpisu k ní, v platném znění.

Mezinárodní přihláška, která splňuje předepsané náležitosti, má stejné účinky jako řádná národní přihláška a v každém určeném státě má od data mezinárodního podání účinky jako řádná národní přihláška v každém určeném státě. Na návrh přihlašovatele se jeho mezinárodní přihláška podrobí mezinárodnímu předběžnému průzkumu. Návrh na mezinárodní předběžný průzkum se podává odděleně od mezinárodní přihlášky. Cílem mezinárodního předběžného průzkumu je podat předběžný a nezávazný názor, zda přihlášený vynález je nový, vyznačuje se vynálezeckou činností (nezřejmostí) a je průmyslově využitelný. U Úřadu průmyslového vlastnictví lze podat evropskou patentovou přihlášku podle **Evropské patentové úmluvy**.³³⁶

Smlouva o známkovém právu³³⁷ upravuje zejména postup při přihlašování ochranných známek, žádostech o změny a obnovu zápisu. Stranami mohou být členské státy WIPO a mezivládní organizace, u níž je úřad provádějící zápisy s účinky pro členské státy WIPO.

V evropské právu danou oblast upravuje několik nařízení. **Nařízení o ochranné známce Společenství**³³⁸ upravuje její jednotnou povahu a stejné účinky v celé EU. Přihláška se podává u Úřadu pro harmonizaci ve vnitřním trhu (známky a vzory) nebo u úřadu průmyslového vlastnictví členského státu. **Nařízení o (průmyslových) vzorech**³³⁹ upravuje obdobně průmyslový vzor Společenství jako ochranné známky.

³³⁶ Viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 69/2002 Sb m s., o přístupu České republiky k Úmluvě o udělování evropských patentů (Evropské patentové úmluvě).

³³⁷ Viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 199/1996 Sb., o sjednání Smlouvy o známkovém právu.

³³⁸ Viz nařízení Rady (ES) č. 207/2009 ze dne 26. února 2009 o ochranné známce Společenství.

³³⁹ Viz nařízení Rady (ES) č. 6/2002 ze dne 12. prosince 2001 o (průmyslových) vzorech Společenství.

Nařízení o režimech jakosti zemědělských produktů a potravin³⁴⁰ zavádí veřejný rejstřík chráněných označení původu a chráněných zeměpisných označení a veřejný rejstřík zaručených tradičních specialit. V neposlední řadě je nutné zmínit ještě **nařízení o odrůdových právech Společenství**,³⁴¹ jímž se zřizuje Odrůdový úřad Společenství.

Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl³⁴² vytvořila unii. Její administrativní funkce plní Mezinárodní úřad duševního vlastnictví v Ženevě. Ve vztazích mezi smluvními státy Bernské úmluvy neplatí Ženevská úmluva (viz dále) pro díla, jejichž zemí původu je ve smyslu ustanovení Bernské úmluvy některý ze smluvních států Bernské úmluvy. Jako zvláštní dohoda podle Bernské úmluvy byla uzavřena Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském.

Dílu pocházejícímu z jiného smluvního státu (dílu cizího autora, dílu uveřejněnému v cizině) se poskytuje stejná ochrana jako dílu vlastního autora, vydanému v tuzemsku. Požívání a výkon práv nezávisí na ochraně poskytované ve státu původu díla, takže je možné mít ve druhém smluvním státě více práv než ve státě původu díla (**asimilační režim**). Vedle národní ochrany (podle vnitrostátního práva) se ještě poskytuje **ochrana smluvní**, tzn. určitá minimální práva přímo na základě úmluvy (*iura ex conventionione*). Mezi ně patří právo na autorství, na ochranu proti znetvoření díla, právo na povolení k překladu, k veřejnému provozování a předvádění díla, k rozhlasovému vysílání, k nahrání díla, k hudebním a dramatickým úpravám.

Podmínky, obsah a způsob ochrany autorského práva se řídí vnitrostátními předpisy státu, na jehož území se uplatňuje ochrana (**zásada teritoriality**). **Poskytování**

³⁴⁰ Viz nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1151/2012 dne 21. listopadu 2012 o režimech jakosti zemědělských produktů a potravin.

³⁴¹ Viz nařízení Rady (ES) č. 2100/94 ze dne 27. července 1994 o odrůdových právech Společenství.

³⁴² Viz vyhláška ministra zahraničních věcí č. 133/1980 Sb., o Bernské úmluvě o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 9. září 1886, doplněné v Paříži dne 4. května 1896, revidované v Berlíně dne 13. listopadu 1908, doplněné v Bernu dne 20. března 1914 a revidované v Římě dne 2. června 1928, v Bruselu dne 26. června 1948, ve Stockholmu dne 14. července 1967 a v Paříži dne 24. července 1971, ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 134/1985 Sb.

ochrany se podmiňuje jednak zveřejněním díla v jednom ze smluvních států (stát původu díla) a jednak státní příslušností autora. Dílo poprvé uveřejněné v smluvním státě je chráněno ve všech ostatních smluvních státech bez ohledu na státní příslušnost autora (i když není příslušníkem smluvního státu). Úmluva chrání i dílo, které poprvé zveřejnil příslušník smluvního státu ve státě nesmluvním. U děl nezveřejněných je podmínkou ochrany státní příslušnost autora k některému smluvnímu státu.

V **Ženevské všeobecné úmluvě o autorském právu**³⁴³ jsou asimilační režim, zásada teritoriality a smluvní ochrana s jejími podmínkami poskytování upravené obdobně jako v Bernské úmluvě s tím, že Ženevská úmluva ukládá smluvním státům povinnost upustit od formalit kromě formalit stanovených úmluvou, dále povinnost přijmout minimální ochrannou lhůtu (25 let po smrti autora) a povinnost uznávat výlučné právo autora k povolení překladu.

Ženevská úmluva dovoluje postavit naroveň státním příslušníkům osoby domicilované. Rozhodující je státní příslušnost v době, kdy došlo k právní skutečnosti, jež je podkladem určitého vztahu (uzavření smlouvy o užití díla, nedovolené užití díla), nikoliv v době vytvoření díla. Ženevská úmluva upravuje možnost a podmínky nucené licence pro překlad do národního jazyka smluvního státu.

Smluvní státy, jejichž předpisy vyžadují pro získání ochrany splnění formálních náležitostí, se musí spokojit se splněním jediné podmínky, a to že všechny exempláře díla a všechna vydání od prvního uveřejnění díla musí být opatřena **značkou C umístěnou v kruhu** s připojením jména oprávněného nositele autorského práva a s vyznačením roku prvního zveřejnění.

Nejnovější mezinárodní úmluvou, která se zabývá ochranou prostřednictvím copyrightu je **Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském**

³⁴³ Viz vyhláška ministra zahraničních věcí č. 134/1980 Sb., o Všeobecné úmluvě o autorském právu revidované v Paříži dne 24. července 1971.

(*WIPO Copyright Treaty*).³⁴⁴ Zaměřuje se speciálně na užití díla prostřednictvím sítě Internet, způsoby technické ochrany díla a práva informačního managementu, výrazně se také zabývá ochranou počítačového programu. Znovu také opakuje, že počítačový program je literárním dílem podle článku 2 Bernské úmluvy. Znění reaguje i na různé způsoby vyjádření programu prostřednictvím zdrojového textu (*source code*), strojového kódu (*object code*), i parametry uživatelského rozhraní (*look and feel*).

Směrnice o právní ochraně počítačových programů³⁴⁵ stanoví, že počítačové programy mají být chráněny jako literární dílo (copyrightem) a v plném se odvolává na Bernskou úmluvu. Směrnice samotná nedává přesnou definici počítačového programu. Stejně jako počítačový program je chráněn i přípravný koncepční materiál. Ochrana podle této směrnice se vztahuje na vyjádření počítačového programu v jakékoliv formě. Myšlenky a zásady, na kterých je založen kterýkoliv z prvků počítačového programu včetně myšlenek a zásad, na kterých je založeno jeho rozhraní, nejsou chráněny autorským právem. Tomu také odpovídá § 65 autorského zákona.

Právy příbuznými autorskému právu jsou práva, která se přiznávají výkonným umělcům (týkají se vysílání, přednesu a záznamů jejich uměleckého výkonu), výrobcům zvukových snímků (týkají se rozmnožování jejich zvukových snímků) a vysílatelům (týkají se rozhlasových a televizních přenosů jejich pořadů, zhotovování záznamů pořadů a jejich reprodukcí).³⁴⁶

³⁴⁴ Viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/2002 Sb.m.s., o přijetí Smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském.

³⁴⁵ Viz směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů.

³⁴⁶ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 294.

Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových snímků a rozhlasových organizací³⁴⁷ říká, že rozhlasovým vysíláním se rozumí bezdrátové šíření zvuků nebo obrazů a zvuků pro veřejnost, tzn. také televizní vysílání.

Úmluva o ochraně výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových záznamů³⁴⁸ stanoví, že každý smluvní stát se

zavazuje ochraňovat výrobce zvukových záznamů, kteří jsou příslušníky jiných smluvních států, proti vyhotovení snímků bez souhlasu výrobce a proti dovozu takovýchto snímků, pokud se takové vyhotovení nebo dovoz uskutečňuje za účelem veřejného rozšiřování i proti veřejnému rozšiřování takovýchto snímků. Prostředky provádění této úmluvy se vyhrazení smluvním státům, aby je upravitel ve svých vnitrostátních předpisech, tu a zahrnují jeden anebo více z následujících způsobů ochrany: přiznáním autorského nebo jiného zvláštního práva, právními předpisy o nekalé soutěži a prostřednictvím trestních sankcí.

Podle **Smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech**³⁴⁹ nezávisle na majetkových právech výkonných umělců a i po postupu těchto práv má výkonný umělec, pokud jde o jeho živé, sluchem vnímatelné výkony nebo výkony zaznamenané na zvukových záznamech, právo požadovat, aby byl uveden jako výkonný umělec svého výkonu, ledaže neuvedení je odůvodněno způsobem užití výkonu, a odporovat každému znetvoření, zkomolení nebo jiné změně jeho výkonů, která by byla na újmu jeho pověsti. Osobnostní práva se výkonnému umělci po jeho smrti zachovávají nejméně do uplynutí majetkových práv a

³⁴⁷ Viz vyhláška ministra zahraničních věcí č. 192/1964 Sb., o Mezinárodní úmluvě o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací.

³⁴⁸ Viz vyhláška ministra zahraničních věcí č. 32/1985 Sb., o Úmluvě o ochraně výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových záznamů.

³⁴⁹ Viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 48/2002 Sb.m.s., o přístupu České republiky ke Smlouvě Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech.

vykonávají je osoby nebo instituce oprávněné právním řádem smluvní strany, kde se ochrana uplatňuje.

Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS - *The Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights*),³⁵⁰ která je součástí Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO), ukládá povinnost členským státům WTO poskytnout občanům ostatních členských států národní zacházení a zacházení podle nejvyšších výhod, pokud jde o ochranu duševního vlastnictví.

Nařízením Brusel I se přiznává pravomoc soudů (bez ohledu na bydliště) v řízeních týkajících se registrace nebo platnosti patentů, ochranných známek, průmyslových vzorů nebo jiných práv, které se musí registrovat nebo u kterých se musí žádat o ochranu. V tomto případě je příslušným soud členského státu, ve kterém se podala žádost o registraci nebo ochranu, ve kterém se registrace nebo ochrana poskytla nebo se považuje za poskytnutou podle právního nástroje EU nebo mezinárodní úmluvy.

12 CENNÉ PAPÍRY, INVESTIČNÍ NÁSTROJE A JINÉ LISTINY

Přejímá se předchozí úprava, která říká, že českému soudu přísluší prohlásit za **umořené listiny** vydané v cizině jen tehdy, může-li mít jejich umoření podle povahy věci právní následky v České republice.³⁵¹ Pravomoc ve věcech umoření listin není v mezinárodních smlouvách obsažena, a proto pro ni plně platí národní právní úprava.

³⁵⁰ Viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb., o sjednání Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO).

³⁵¹ § 46 ZMPSP, nově § 81 ZPMS.

Úprava otázek **cenných papírů**³⁵² je zařazena nově. Otázku, zda byl cenný papír platně vydán, a práva z něho je třeba řešit v závislosti na jednotlivých druzích a podobách cenných papírů, např. zda jde o cenný papír, který představuje účast na právnické osobě (akcie), nebo jehož vystavení je upraveno v ustanoveních o smlouvě o přepravě věci (náložný list), v ustanoveních o smlouvě o skladování (skladištní list), zda jde o cenný papír v listinné podobě, v zaknihované podobě, atd.³⁵³

Pro **převod práva k cennému papíru**³⁵⁴ se stanoví použití práva platného v místě, v němž je cenný papír v rozhodné době. Předpokládá se, že toto řešení nejlépe odpovídá potřebám mezinárodního obchodu a finančního styku. Jde-li o cenný papír vedený v evidenci, vyplývá použití práva státu, v němž je veden v evidenci. Pro **zástavní právo k cenným papírům**³⁵⁵ se umožňuje volba práva; jinak se použije práva podle obvyklého pobytu nebo sídla zástavního věřitele s tím, že u cenných papírů ztělesňujících zboží se používá práva místa, v němž je cenný papír v rozhodné době.

Jde-li o práva a zejména také **zástavní právo k cennému papíru vedenému v evidenci**,³⁵⁶ platí o něm formulace v něm uvedená, tj. „*evidence, ve které se ve prospěch příjemce z takového jednání provádí zápis zakládající právní účinky vlastnictví cenného papíru*“ je použita pro určení, která z evidencí je rozhodující pro použití kritéria práva státu, v němž je vedena evidence, pro určení rozhodného práva, a to také pro účinky nakládání s cenným papírem, jímž je jeho převod a další způsoby nakládání, včetně zřízení zástavního práva.

³⁵² § 11a ZMPSP, nově § 82 ZMPS.

³⁵³ Srov. Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0>

³⁵⁴ § 83 odst. 1 ZMPS.

³⁵⁵ § 83 odst. 2 ZMPS.

³⁵⁶ § 83 odst. 3 ZMPS.

Jsou-li určeny **investiční nástroje**,³⁵⁷ včetně práv s nimi spojených, k zajištění práv: (i) účastníka nebo provozovatele platebního systému s neodvolatelností zúčtování, zahraničního platebního systému s neodvolatelností zúčtování, vypořádacího systému s neodvolatelností vypořádání nebo zahraničního vypořádacího systému s neodvolatelností vypořádání, jestliže tato práva vznikla z jeho účasti v systému nebo provozování systému, nebo (ii) centrální banky některého z členských států Evropské unie nebo států tvořících Evropský hospodářský prostor nebo Evropské centrální banky, řídí se práva těchto osob nebo osob jednajících na jejich účet ze zajištění právním řádem státu, v němž je vedena evidence investičních nástrojů.³⁵⁸

Implementuje se směrnice o dohodách o finančním zajištění,³⁵⁹ která požaduje, aby rozhodným právem, podle kterého se posuzuje vznik **finančního zajištění**,³⁶⁰ věcná práva spojená s finančním zajištěním a způsob realizace finančního zajištění, bylo v případě, kdy je předmětem finančního zajištění investiční nástroj v zaknihované podobě, právo členského státu Evropské unie, ve kterém je veden odpovídající účet. Je vyloučena jiná volba práva v případě zajištění investičními nástroji a v případech finančního zajištění volba jiného práva a zpětný a další odkaz.³⁶¹

³⁵⁷ § 11b ZMPSP, nově § 83 odst. 4 ZMPS. Definice investičního nástroje viz § 3 odst. 1 zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, v platném znění.

³⁵⁸ Srov. směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 98/26/ES ze dne 19. května 1998 o neodvolatelnosti zúčtování v platebních systémech a v systémech vypořádání obchodů s cennými papíry.

³⁵⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2002/47/ES ze dne 6. června 2002 o dohodách o finančním zajištění.

³⁶⁰ § 83 odst. 5 ZMPS.

³⁶¹ § 83 odst. 7 ZMPS.

V souladu se směrnicí o nabídkách převzetí³⁶² se Českým právním řádem řídí **nabídka převzetí**³⁶³ určená vlastníkům účastnických cenných papírů vydaných akciovou společností se sídlem v České republice, jejíž účastnické cenné papíry jsou přijaty k obchodování na regulovaném trhu v České republice, a právní otázky spojené s nabídkou převzetí s mezinárodním prvkem.

13 ZÁVAZKOVÁ PRÁVA³⁶⁴

Kolizní úprava závazkových vztahů smluvních i mimosmluvních je upravena zejm. v nařízeních Řím I a Řím II.³⁶⁵ Úprava v této hlavě se tak omezuje jen na otázky, které nespádají do rozsahu působnosti těchto nařízení.³⁶⁶

Připouští se, aby tzv. **prorogační úmluva**³⁶⁷ (*prorogatio fori*) založila pravomoc českých soudů, i kdyby podle obecného ustanovení dána nebyla.³⁶⁸ V souvislosti s prorogační smlouvou se hovoří o tzv. prorogačních a derogačních účincích. V případě **prorogačních účinků** jde o pozitivní založení pravomoci soudu, **derogační účinky** jsou naopak spjaty s vyloučením pravomoci, jež by byla jinak dána, pokud by prorogační dohoda neexistovala. K platnosti takové prorogace podle nařízení Brusel I,

³⁶² Srov. směrnici Evropského parlamentu a Rady ze dne 21. dubna 2004 č. 2004/25/ES o nabídkách převzetí.

³⁶³ § 83 odst. 6 ZMPS.

³⁶⁴ Srov. PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. S. 597 an.

³⁶⁵ Dalšími závaznými předpisy jsou nařízení Brusel I, Úmluva o právu použitelném pro dopravní nehody, sjednaná v Haagu dne 4. května 1971, č. 130/1976 Sb., Vídeňská úmluva o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody, přijatá ve Vídni dne 21. května 1963, se Společným protokolem týkajícím se aplikace Vídeňské úmluvy a Pařížské úmluvy, přijatým ve Vídni dne 21. září 1988, č. 133/1994 Sb.

³⁶⁶ § 84 ZMPS.

³⁶⁷ § 37 ZMPSP, nově § 85 ZMPS.

³⁶⁸ Podle § 6 ZMPS.

je vyžadováno, aby byla v případě existence relevantního mezinárodního prvku sjednána pravomoc soudu členského státu EU písemnou smlouvou (za písemnou formu jsou považovány i sdělení elektronickými prostředky, pokud je lze trvale zaznamenat), nebo ústně s písemným potvrzením, nebo ve formě odpovídající zvyklostem zavedeným mezi stranami nebo obchodním zvyklostem v případě mezinárodního obchodu.

Prorogací je také možné ve věcech závazkových práv a v jiných majetkových věcech založit pravomoc cizích soudů.³⁶⁹ Na rozdíl od předchozí úpravy je třeba řešit situace, kdy cizí soud odmítne se věcí zabývat, nebo jestliže by rozhodnutí vydané v cizině nemohlo být České republice uznáno. Bude proto vhodné, aby mohl český soud věc projednat, i když byla sjednána příslušnost zahraničního soudu. Jinak však, mimo uvedenou výjimku, je sjednáním příslušnosti zahraničního soudu, a to i ve shodě s judikaturou Nejvyššího soudu, vyloučena pro danou věc pravomoc českých soudů.³⁷⁰

Kolizní normy pro určení rozhodného práva pro **smluvní závazkové vztahy**³⁷¹ jsou sjednoceny v nařízení Řím I. Jde o univerzální unifikaci, tj. právního řádu státu, na který tyto kolizní normy odkazují, se použije, i když jde o právní řád státu, který není členským státem EU. S ohledem na obecnou závaznost a přímou použitelnost nařízení v České republice se zde stanoví kolizní úprava jen pro smlouvy, na které se nařízení Řím I nevztahuje. Zejména jde také o **pojistné smlouvy**.³⁷²

Jejich předmětem je poskytování dávek zaměstnancům nebo osobám samostatně výdělečně činným, které patří k podniku či skupině podniků nebo k obchodu či skupině

³⁶⁹ § 37 ZMPSP, nově § 86 ZMPS.

³⁷⁰ Srov. usnesení Nejvyššího soudu z 28.5.1997, 1 Odon 39/97.

³⁷¹ § 10 ZMPSP, nově § 87 ZMPS.

³⁷² § 10a a 10b ZMPSP, nově § 87 odst. 3 ZMPS. Z úpravy nařízení Řím I jsou vyňaty podle čl. 1 odst. 2 písm. j) tj. určité pojistné smlouvy vyplývající z činnosti prováděné jinými organizacemi než jsou organizace uvedené v čl. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2002/83/ES ze dne 5. 11. 2002 o životním pojištění.

obchodů, v případě úmrtí nebo přežití nebo v případě přerušení či omezení činnosti nebo v případě nemoci související s prací nebo s pracovním úrazem. Využívá se také možnosti možnosti poskytnout větší volbu rozhodného práva, kterou nařízení Řím I poskytuje.³⁷³ Přejímá se ustanovení směrnice o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (*timeshare*),³⁷⁴ o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně.³⁷⁵

Pro oblast **pracovního práva**³⁷⁶ je zvláštní ustanovení o pravomoci k obecnému ustanovení o pravomoci českých soudů³⁷⁷. Omezuje se možnost sjednání příslušnosti zahraničního soudu, a to jen po vzniku sporu, nebo jestliže ujednání umožňuje pouze zaměstnanci zahájit řízení u soudu jiného státu. Protože nařízení Řím I stanoví kolizní úpravu pro pracovní smlouvy, není v zákoně pro ně kolizní ustanovení. **Pracovní poměr založený jinak než smlouvou** se řídí právním řádem státu, podle kterého byl pracovní poměr založen. Stanoví se zde kolizní norma, protože je nařízení Řím I nezahrnuje.³⁷⁸ Pro zaměstnávání cizinců, za které se považují fyzické osoby, které nejsou státními občany České republiky, občany Evropské unie ani jejich rodinnými příslušníky, se použijí vždy nutně použitelné předpisy obsažené v zákoně o zaměstnanosti.³⁷⁹

³⁷³ V čl. 7 odst. 3.

³⁷⁴ § 10 odst. 4 ZMPS, nově § 87 odst. 4 ZMPS.

³⁷⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/122/ES ze dne 14. ledna 2009 o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (*timeshare*), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně.

³⁷⁶ § 88 ZMPS.

³⁷⁷ Viz § 6 ZMPS.

³⁷⁸ § 16 ZMPSP, nově § 89 ZMPS.

³⁷⁹ § 85 až 103 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, v platném znění.

Právní poměry vzniklé z **jednostranných právních jednání**³⁸⁰ se řídí právním řádem státu, v němž má ten, kdo učinil jednostranné právní jednání, svůj obvyklý pobyt nebo sídlo v době, kdy právní jednání učinil, ledaže zvolil použití jiného právního řádu. Ustanovení odpovídá předchozí úpravě. Navíc se výslovně umožňuje volba práva dlužníkem, který svým jednostranným projevem vůle právní poměr založil.

Zajištění závazku³⁸¹ se řídí stejným právním řádem jako zajištěný závazek, ledaže jde o věcné právo nebo ze zákona nebo z povahy věci vyplývá něco jiného nebo strany nebo strana, která poskytla zajištění jednostranným projevem vůle, zvolí použití jiného práva. Podle nařízení Řím I se právo rozhodné pro postoupení pohledávky určí podle ustanovení nařízení o určení rozhodného práva pro smlouvy vůbec. To je třeba vztahovat i na ostatní ujednání přicházející v úvahu, neboť jde o smluvní ujednání závazkové povahy. Rozhodné právo by tak mohlo být i účastníky zvoleno. Rozhodným právem pro závazkový vztah se podle nařízení Řím I řídí také nároky na náhradu škody vzniklé porušením povinnosti ze závazkového vztahu. Ustanovení se proto vztahuje jen na otázky v nařízení Řím I nezahrnuté.

Pro zajištění spočívající ve zřízení věcného práva (např. zástavního práva) se použije kolizních norem pro věcná práva.³⁸² Přejed pohledávky a závazku ze zákona se i jinak řídí právem, které tento přechod stanoví.³⁸³ Pohledávka a závazek, které přecházejí, se i po přechodu řídí stejným právem jako před ním. **Započtení**³⁸⁴ je jedním

³⁸⁰ § 14 ZMPSP, nově § 90 ZMPS.

³⁸¹ § 91 ZMPS.

³⁸² Jiná úprava vyplývající ze zákona je např. stanovena pro ručení společníků za závazky právnické osoby, pro které se podle § 30 ZMPS použije osobního statutu právnické osoby, nebo v § 83 ZMPS pro zástavní práva tam uvedená.

³⁸³ Může jít např. o právo upravující právní poměry obchodní společnosti, které stanoví takový přechod při zániku obchodní společnosti ze zaniklé společnosti na jinou obchodní společnost, nebo o právo, kterým se řídí smlouva o prodeji podniku, nebo i o právo upravující dědické právní poměry. Přejed pohledávky a dluhu ze zákona stanoví například úprava pojistné smlouvy nebo ustanovení o koupi závodu

³⁸⁴ § 92 ZMPS.

z důvodů zániku závazku. Řídí se tím právním řádem, kterým se řídí pohledávka, jež je započtením postižena. Stranám se přitom umožňuje volba práva. Pro pohledávky ze smluv se použije nařízení Řím I.³⁸⁵

Poměry směnečného a šekového práva³⁸⁶ odpovídají předchozí úpravě v zákonu směnečném a šekovém a také ustanovením Ženevské úmluvy o ustanoveních v oblasti mezinárodního práva směnečného z roku 1930 a Ženevské úmluvy o ustanoveních v oblasti mezinárodního práva šekového z roku 1931. Účinky směnečných prohlášení se řídí: (i) jde-li o prohlášení příjemce cizí směnky a výstavce vlastní směnky (hlavních směnečných dlužníků), právem platebního místa, (ii) v případě ostatních směnečných prohlášení (indosament, aval atd.), právem místa, kde byla učiněna. Lhůty k výkonu postihových práv (k výkonu postihu je zásadně nutné směnku nebo šek prezentovat, nechat protestovat nebo opatřit zjištění stejného významu, a uplatnit žalobu u soudu)³⁸⁷ se řídí pro všechny směnečně a šekově zavázané osoby právem místa, kde byly směnka nebo šek vystaveny.

Některé **mimosmluvní závazkové vztahy**³⁸⁸ jsou z použití nařízení Řím II vyloučeny.³⁸⁹ Mimosmluvní závazkové poměry vznikající z **narušení soukromí a osobnostních práv včetně pomluvy** se řídí právem státu, ve kterém k narušení došlo. Postižená osoba může však zvolit použití práva státu, ve kterém“ (i) má postižená osoba

³⁸⁵ Viz čl. 17.

³⁸⁶ Čl. I § 93 až 98 a čl. II § 72 až 74 ZSŠ., nově § 93 až 100 ZMPS.

³⁸⁷ Srov. KOVARÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. S. 309-310 a 441-442.

³⁸⁸ § 101 ZMPS.

³⁸⁹ Nařízení Řím II kolizně upravuje bezdůvodné obohacení, jednání bez příkazu a předsmělní odpovědnost (porušení odpovědnosti podat pravdivé informace a selhání jednání o uzavření smlouvy). **Právo na náhradu škody vzniklé z dopravní nehody v silničním provozu** se řídí Haagskou úmluvou o právu použitelném pro dopravní nehody, sjednanou v Haagu dne 4. května 1971, č. 130/1976 Sb., jejíž používání není nařízením Řím II dotčeno. Pokud jde o škody z jaderné události, platí úprava ve Vídeňské úmluvě o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody z 21. 5. 1963, se Společným protokolem týkajících se aplikace Vídeňské úmluvy a Pařížské úmluvy, Vídeň 21. 9. 1988, č. 133/1994 Sb.

obvyklý pobyt nebo sídlo, (ii) má původce narušení obvyklý pobyt nebo sídlo, nebo (iii) se dostavil výsledek narušujícího jednání, pokud to původce narušení mohl předvídat.

14 PRÁVNÍ POMOC VE STYKU S CIZINOU

V řízení vedeném u orgánu jednoho státu se může vyskytnout potřeba procesního úkonu, který je nutno vykonat v cizině (výslech svědka, znalce, účastníka žijícího v cizině, doručení předvolání, rozhodnutí nebo jiné písemnosti osobě v zahraničí. Tuzemský orgán nemůže vykonávat takové jednání na území druhého státu, neboť by tím zasahoval do jeho svrchovanosti. Zejména otázky **právní pomoci ve styku s cizinou**³⁹⁰ jsou předmětem úpravy řady dvoustranných a mnohostranných³⁹¹ mezinárodních smluv závazných pro Českou republiku, a taktéž ve vztahu k členským státům Evropské unie.³⁹² Úprava v zákoně se tak uplatní, není-li určitá otázka upravena mezinárodním smlouvou ve vztahu České republiky k příslušnému státu.

Právní pomoc se orgánům druhých států poskytuje na základě vzájemnosti. Základem pro poskytování právní pomoci je však velmi často mezinárodní smlouva. Podle toho, zda tuzemský soud je požádán o poskytnutí právní pomoci cizím justičním orgánem nebo úřadem, nebo zda tuzemský soud požádá cizí soud nebo úřad, rozlišuje se právní pomoc na **pasivní** (tuzemský orgán je požádán) a **aktivní** (tuzemský orgán žádá).³⁹³

³⁹⁰ § 55 až 60 ZMPSP., nově § 102 až 107 ZMPS.

³⁹¹ Např. Haagská úmluva o mezinárodním přístupu k soudům, č. 58/2001 Sb.m.s., Haagská úmluva o doručování soudních a mimosoudních písemností v cizině ve věcech občanských a obchodních, č. 85/1982 Sb., Haagská úmluva o provádění důkazů v cizině ve věcech občanských a obchodních, č. 129/1976 Sb.

³⁹² Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1393/2007 1393/2007 ze dne 13. listopadu 2007 o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech Evropské unie a nařízení Rady (ES) č. 1206/2001 o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských a obchodních věcech.

³⁹³ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 402.

Osvědčení o českém právu³⁹⁴ vydává Ministerstvo spravedlnosti těm, kdo to potřebují k uplatnění svého práva v cizině. O osvědčení může požádat i cizinec. V osvědčení nemůže být podáván výklad zákona nebo výklad o tom, jak je třeba použít zákona na určitou právní věc. Osvědčení se tak omezuje jen na uvedení platného textu příslušného právního předpisu nebo jeho určitého ustanovení.

K listinám vydaným soudy nebo k listinám jimi ověřeným nebo k listinám vyhotoveným nebo ověřeným notářem nebo soudním exekutorem, jichž má být použito v cizině, připojí na žádost držitele listiny **vyšší ověření** (superlegalizace)³⁹⁵ nejprve Ministerstvo spravedlnosti a poté i Ministerstvo zahraničních věcí. Listinami ověřenými soudem jsou i znalecké posudky a úřední překlady veřejných listin, které byly opatřeny razítkem soudu z důvodu potvrzení skutečnosti, že znalec (tlumočník) je registrován v seznamu znalců (tlumočníků) vedeném u příslušného krajského soudu.

Ze zákonného textu vyplývá, že vyšší ověření připojí oba úřady i k fotokopii listin, na nichž předtím potvrdil notář svojí ověřovací doložkou, že se fotokopie listiny shoduje s jejím originálem.³⁹⁶ Vyšší ověření nemůže být připojeno na prostou kopii listiny, tj. na kopii listiny, jež není opatřena razítkem a podpisem oprávněné úřední osoby nebo na fotokopii listiny, jež není ověřena notářem. Česká republika je státem **Evropské úmluvy o zrušení ověřování listin vyhotovených diplomatickými zástupci nebo konzulárními úředníky**³⁹⁷ a **Haagské úmluvy o zrušení požadavku ověřování cizích veřejných listin.**³⁹⁸

³⁹⁴ § 61 ZMPSP., nově § 108 ZMPS.

³⁹⁵ § 62 ZMPSP., nově § 109 ZMPS.

³⁹⁶ Viz § 73 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), v platném znění.

³⁹⁷ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 287/1998 Sb., o přijetí Evropské úmluvy o zrušení ověřování listin vyhotovených diplomatickými zástupci nebo konzulárními úředníky.

³⁹⁸ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 45/1999 Sb., o přijetí Úmluvy o zrušení požadavku ověřování cizích veřejných listin.

Ministerstvo spravedlnosti poskytuje na žádost soudu **vyjádření**³⁹⁹ v případě jeho pochybností při projednávání věci upravených tímto zákonem. Vyjádření není závazné a hodnotí se jako jeden z důkazů.

15 ŘÍZENÍ O ÚPADKU

Evropské insolvenční právo (nejedná se však o unifikaci insolvenčního práva, ale pouze o přeshraniční účinky insolvenčního řízení)⁴⁰⁰ stojí na **zásadě**: univerzality (uznání zahraničních účinků insolvenčního řízení), teritoriality, jednoty a plurality. Univerzalita je však prolomena možností zahájení a vedení národních úpadkových řízení omezených pouze na majetek nacházející se v rámci jurisdikce jednotlivých členských států. Další průlomem je otázka aplikovatelnosti práva, kdy se na úpadkové řízení a na jeho účinky vztahuje v rámci evropského práva právo státu, v němž došlo k zahájení řízení, ale s omezením zvláštních navázání v jednotlivých oblastech.⁴⁰¹ Všechny subjekty dotčené řízením musí být tedy schopny orientovat se ve všech národních insolvenčních systémech v rámci EU.⁴⁰²

Nařízení o úpadkovém řízení stanoví předpisy ohledně mezinárodní příslušnosti, o uznávání zahraničních rozhodnutí v insolvenčních věcech, o právu rozhodném pro takováto insolvenční řízení a koordinuje insolvenční předpisy národního původu, jež postihují majetek dlužníka, který je v úpadku a který má hlavní část majetku dislokovanu v jednom členském státě a další majetek v jiném členském státě.

³⁹⁹ § 53 odst. 2 ZMPSP., nově § 110 ZMPS.

⁴⁰⁰ Srov. PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. S. 699 an.

⁴⁰¹ Viz čl. 5 až 15 nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení.

⁴⁰² Srov. BĚLOHLÁVEK, A. J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo. Komentář*. 1. vydání Praha: C. H. Beck, 2007. S. 6 an.

Insolvenční řízení týkající se pojišťoven jsou však z oblasti tohoto nařízení vyloučena.⁴⁰³

Nařízení o úpadkovém řízení se týká řízení, kdy jsou hlavní zájmy dlužníka soustředěny v Evropské unii.⁴⁰⁴ Pravomoc českých soudů pro insolvenční řízení se zakládá na čl. 3 odst. 1 nařízení, podle něhož jsou příslušné k zahájení insolvenčního řízení soudy členského státu, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, tzn. české soudy, jestliže hlavní zájmy dlužníka jsou soustředěny na území České republiky (dlužník má zde obvyklý pobyt, sídlo). Do řízení se zahrne i majetek dlužníka v cizím státě, který není členským státem Evropské unie, za předpokladu, že tento cizí stát přiznává na svém území účinky insolvenčnímu řízení zahájenému v České republice.

Umožňuje se zahájit a konat insolvenční řízení omezené na dlužníkův majetek v České republice, jestliže hlavní zájmy dlužníka jsou soustředěny na území cizího státu, který není členským státem Evropské unie. Nařízení o úpadkovém řízení obsahuje řadu kolizních ustanovení⁴⁰⁵, která odkazují v některých případech jen na právo členského státu. Umožňuje se používání těchto kolizních ustanovení i nad rámec tohoto nařízení.

Jestliže bylo vydáno rozhodnutí o úpadku účastníka platebního systému s neodvolatelností zúčtování, zahraničního platebního systému s neodvolatelností zúčtování, vypořádacího systému s neodvolatelností vypořádání nebo zahraničního vypořádacího systému s neodvolatelností vypořádání, nebo jestliže bylo vůči tomuto účastníkovi vydáno jiné rozhodnutí, nebo proveden jiný zásah orgánu veřejné moci s obdobnými účinky, řídí se práva a povinnosti tohoto účastníka vyplývající z jeho účasti

⁴⁰³ § 111 ZMPS.

⁴⁰⁴ Viz bod 14 uvozovacího textu.

⁴⁰⁵ V člancích 4 až 15.

v systému týmž právem, kterým se řídí právní vztahy mezi účastníky systému při provádění zúčtování nebo vypořádání. Volba jiného práva je vyloučena.⁴⁰⁶

Připouští se za podmínky vzájemnosti i uznání rozhodnutí třetích nečlenských států ve věcech insolvenčního řízení, jestliže byla vydána ve státě, v němž jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, tj. obvykle ve státě, v němž má dlužník obvyklý pobyt nebo sídlo, a jestliže dlužníkův majetek v České republice není předmětem již zahájeného insolvenčního řízení.

15.1 Úpadek finanční instituce⁴⁰⁷

Úprava úpadku finanční instituce je transpozicí **směrnice o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí**.⁴⁰⁸ Pouze promítnutí těchto ustanovení do zákona může zajistit, aby kolizní normy pokrývaly vedle institutu úpadku podle insolvenčního zákona i institut nucené správy podle zákona o bankách a na rozdíl od působnosti insolvenčního zákona i spory, v nichž jsou práva osob ovlivněna insolvenčním řízením probíhajícím v zahraničí, přestože zahraniční instituce nemá v České republice pobočku.

Je zde upraveno, co se rozumí finanční institucí (banka, spořitelní a úvěrní družstvo, zahraniční banka) a úpadkem finanční instituce (konkurzní řízení, reorganizace). Dále se upravuje uplatnění a vymáhání práv k investičním nástrojům, ujednání o závěrečném vyrovnání, účinky reorganizace nebo konkurzní řízení na

⁴⁰⁶ Je převzato ustanovení ze zákona č. 125/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku, a odpovídá předpisům Evropské unie a ze zákona č. 257/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o podnikání na kapitálovém trhu, zákona o kolektivním investování a zákona o dluhopisech.

⁴⁰⁷ § 11c ZMPSP, nově § 112 až 114 ZMPS.

⁴⁰⁸ Článků 10, 24 až 27, 30 až 32 směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/24/ES ze dne 4. dubna 2001 o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí.

probíhající soudní řízení, započtení proti pohledávkám finanční instituce a vyloučení volby jiného práva.

Opatření, jehož účelem je zachovat nebo obnovit zdravou finanční situaci dlužníka, který je zahraniční bankou, může přijmout pouze příslušný orgán Evropské unie nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor, na jehož území tento dlužník obdržel oprávnění, podle něhož vykonává svou činnost na území České republiky. Účinky takového opatření, včetně účinků na práva a povinnosti třetích osob, se automaticky uznávají na území všech ostatních členských států, ve kterých dlužník vykonává svou činnost, a to od okamžiku, kdy nabyly účinnosti ve státě, ve kterém bylo takové opatření přijato.⁴⁰⁹

15.2 Úpadek pojišťovny⁴¹⁰

Ve vztahu k pojištění a zajištění se doplňují kolizní ustanovení o ty, které jsou upraveny **směrnicí o reorganizaci a likvidaci pojišťoven**.⁴¹¹ Hovoří se zde o následujících zásadách: (i) jednota (účinnost v celé EU), (ii) univerzalita (rozhodným právem je právo domovského státu, avšak s řadou výjimek), (iii) koordinace (informovanost orgánů dozoru domovského státu a ostatních členských států ohledně zahájení řízení), (iv) zveřejňování (informace věřitelům a právo přihlásit pohledávky), (v) rovné zacházení (jazyk a forma, pravidelné informace) a ochrana věřitelů z pojištění (nakládání s pohledávkami z pojištění).

⁴⁰⁹ Srov. KOZÁK, J., BUDÍN, P., DADAM, A., PACHL, L. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář*. 2. vydání Praha: Wolters Kluver ČR, 2013. S. 844.

⁴¹⁰ § 11d ZMPSP., nově § 115 a 116 ZMPS.

⁴¹¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/17/ES ze dne 19. března 2001 o reorganizaci a likvidaci pojišťoven.

Směrnice Solventnost II⁴¹² se mj. vztahuje na reorganizační opatření a likvidační řízení týkající se pojišťoven a poboček pojišťoven ze třetích zemí, které se nacházejí na území Evropské unie. Snaží se o vytvoření harmonizovaného rámce pro postupy v případě převodu aktiv, platební neschopnosti a likvidace, který odstraňuje překážky převoditelnosti aktiv obsažené ve vnitrostátních právních předpisech týkajících se obchodních společností.

Zvláštní pravidla úpadku pojišťoven jsou obsahově velmi podobná úpravě řešení insolvence ostatních finančních institucí. Speciálně jsou upraveny insolvenční návrh orgánu dozoru, vyloučení insolvenčního řízení na věcná práva věřitelů nebo třetích osob, informační povinnost insolvenčního soudu a správce vůči zahraničním dozorovým orgánům a veřejnosti, výkon pravomoci insolvenčního správce mimo území České republiky, zjištění některých pohledávek z účetnictví dlužníka a právní fikce jejich přihlášení a uznání účinků některých v českém právu jinak neexistujících opatření přijatých zahraničními orgány při řešení insolvence tam sídlící instituce.⁴¹³

16 ROZHODČÍ ŘÍZENÍ A UZNÁNÍ A VÝKON CIZÍCH ROZHODČÍCH NÁLEZŮ

Přejímá se předchozí úprava pro přípustnost **rozhodčí smlouvy** (arbitrabilita),⁴¹⁴ která ji posuzuje podle českého právního řádu. Nově se stanoví, že ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy se posuzují podle právního řádu státu, v němž má být vydán rozhodčí nález. Jde zde o jednostrannou kolizní normu vymezující oblast použití českého

⁴¹² Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2009/138/ES ze dne 25. listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejímu výkonu (Solventnost II).

⁴¹³ Srov. KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář*. 1. vydání Praha: C. H. Beck, 2010. S. 911.

⁴¹⁴ § 36 ZRR, nově § 117 ZMPS.

práva.⁴¹⁵ Může se stát, že bude třeba otázku platnosti rozhodčí smlouvy, podle níž se má rozhodčí řízení konat v cizině, kde tak má být vydán i rozhodčí nález, posoudit i u českého soudu,⁴¹⁶ jestliže žalovaný namítne existenci takové rozhodčí smlouvy.

Forma rozhodčí smlouvy se řídí právem rozhodným pro ostatní náležitosti smlouvy (tj. českým právem, má-li být rozhodčí nález vydán v České republice, jinak právem cizího státu, v němž má být vydán rozhodčí nález). Stačí však, jestliže bylo učiněno zadost právnímu řádu místa nebo míst, kde došlo k projevu vůle. Rozhodčí smlouvou se rozumí buď rozhodčí doložka, nebo smlouva o rozhodci. Vyžaduje se, aby rozhodčí smlouva byla podepsána stranami nebo obsažena ve výměně dopisů, telegramů nebo dálkopisných sdělení. Podle českého práva musí být rozhodčí smlouva uzavřena písemně.

Rozhodcem může být i **cizinec**,⁴¹⁷ je-li podle právního řádu státu, jehož je občanem, způsobilý k právním jednáním; postačí však, je-li plně způsobilý k právním jednáním podle českého právního řádu. Další požadavky pro výkon funkce rozhodce určeného pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv stanoví jiný právní předpis.⁴¹⁸

Je otázkou, zda úprava řešení sporů vzniklých ze spotřebitelských sporů ve dvou a možná více právních předpisech, protože se uvažuje i o tom, že by tyto spory mohly rozhodovat různé instituce, např. Česká obchodní inspekce, je vůbec vhodná a

⁴¹⁵ Srov. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. S. 425.

⁴¹⁶ Vzhledem k ustanovení § 106 odst. 1 OSŘ: „*Jakmile soud k námitce žalovaného uplatněné nejpozději při prvním jeho úkonu ve věci samé zjistí, že věc má být podle smlouvy účastníků projednána v řízení před rozhodci, nemůže věc dále projednávat a řízení zastaví; věc však projedná, jestliže účastníci prohlásí, že na smlouvě netrvají. Soud projedná věc i tehdy, jestliže zjistí, že věc nemůže být podle práva České republiky podrobena rozhodčí smlouvě, nebo že rozhodčí smlouva je neplatná, popřípadě že vůbec neexistuje nebo že její projednání v řízení před rozhodci přesahuje rámec pravomoci přiznané jim smlouvou, anebo že rozhodčí soud odmítl věc se zabývat.*“

⁴¹⁷ § 4 odst. 2 ZRŘ, nově § 118 ZMPS.

⁴¹⁸ Viz § 4 odst. 4 ZRŘ.

přehledná. Domnívám se, že by si zasloužila samostatnou úpravu ve zvláštním zákoně.⁴¹⁹

Vychází se z předchozí úpravy, kdy **právem rozhodným**⁴²⁰ pro spor je právo zvolené stranami. Pokud strany toto právo nezvolily, určí je rozhodci na základě zákona. Ke kolizním ustanovením rozhodného práva lze přihlídnout jen tehdy, jestliže to vyplývá z volby práva učiněné stranami. Jestliže strany k tomu rozhodce výslovně pověřily, mohou rozhodci rozhodnout spor podle zásad spravedlnosti. Jde-li o spory ze spotřebitelských smluv, musí být také použita ustanovení jinak rozhodného práva na ochranu spotřebitelů.

Při **uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů**⁴²¹ se vychází se z předchozí úpravy. Rozhodčím nálezem je rozhodnutí rozhodců, které s konečnou platností rozhoduje o všech nebo o některých uplatněných nárocích, o procesní otázce vedoucí k ukončení rozhodčího řízení nebo které obsahuje smír uzavřený mezi stranami. Jedná se o rozhodnutí vydané v rozhodčím řízení, které je spojeno s právním řádem určitého státu. Tímto právním řádem je především právo státu místa konání rozhodčího řízení (*lex loci arbitri*).⁴²² Rozhodčí nálezy vydané v cizím státě budou v České republice uznány a vykonány jako české rozhodčí nálezy, je-li zaručena vzájemnost.

Uznání nebo výkon cizího rozhodčího nálezu budou **odepřeny**, jestliže cizí rozhodčí nález: (i) není podle práva státu, v němž byl vydán, pravomocný nebo vykonatelný, (ii) byl zrušen ve státě, v němž byl vydán nebo podle jehož právního řádu byl vydán, (iii) je stížen vadou, která je důvodem pro zrušení českého rozhodčího

⁴¹⁹ Srov. názory publikované v publikaci Bělohlávek, A. J., Kovářová, D. (ed.). *Soudní a mimosoudní projednávání sporů (rozhodčí řízení a mediace)*. Praha : Havlíček Brain Team, 2014.

⁴²⁰ § 25 odst. 3 a § 37 ZRŘ, nově § 119 ZMPS.

⁴²¹ § 38 až 40 ZRŘ, nově § 120 až 122 ZMPS.

⁴²² Srov. BĚLOHLÁVEK, A. J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. S. 1347.

nálezu soudem, nebo (iv) odporuje veřejnému pořádku. Uznání cizího rozhodčího nálezu se nevyslovuje zvláštním rozhodnutím. Cizí rozhodčí nález se uznává tím, že se k němu při zachování určených podmínek přihlédne, jako by šlo o český rozhodčí nález. **Výkon rozhodnutí** cizího rozhodčího nálezu se nařizuje rozhodnutím českého soudu, které je třeba odůvodnit.

Uznání a výkon rozhodčích nálezů je upraven v řadě dvoustranných smluv, a to ve většině smluv o právní pomoci a dále ve smlouvách o uznání a výkonu soudních rozhodnutí a v některých smlouvách upravujících mezinárodní právní pomoc a uznání a výkon rozhodnutí. Zvláštní význam pro mezinárodní obchodní styk mají mnohostranné mezinárodní smlouvy upravující uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů. Jednán se o **Ženevskou úmluvu o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků**⁴²³ a **Newyorskou úmluvu o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů**.⁴²⁴ Na oblast mezinárodních arbitráží se vztahuje také **Evropská úmluva o obchodní arbitráži**⁴²⁵ **Washingtonská úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států**.⁴²⁶

⁴²³ Viz Úmluva o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků, č. 192/1931 Sb.

⁴²⁴ Viz vyhláška ministra zahraničních věcí č. 74/1959 Sb., o Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.

⁴²⁵ Viz vyhláška ministra zahraničních věcí č. 176/1964 Sb., o Evropské úmluvě o obchodní arbitráži.

⁴²⁶ Viz sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 420/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států.

17 ZÁVĚR

Cílem této práce bylo pomocí metody analýzy a komparace porovnat stávající úpravu mezinárodního práva soukromého zakotvenou v zákoně č. 97/1963 Sb. s úpravou novou, obsaženou v zákoně č. 91/2012 Sb. S ohledem na rozsah této práce nebylo možné podrobně rozebírat jednotlivé nové instituty mezinárodního práva soukromého, ale pouze obecně je posoudit. Dopad nové kodifikace lze souhrnně hodnotit jako pozitivní. Předchozí stav založený na doktríně umožňoval jistou libovůli soudů, které mohly rozhodovat tak, že nebylo leckdy možné na čem postavit legitimní očekávání konečného rozhodnutí. Proto mj. byly do nového zákona začleněny instituty jako kvalifikace, imperativní normy a další.

Úplným nahrazením předchozí úpravy hmotného práva úpravou novou se stala předchozí úprava mezinárodního práva soukromého zastaralou. Při této příležitosti bylo vhodné úpravu zmodernizovat, některá řešení nově upravit a modifikovat a přihlédnout přitom k vývoji a vývojovým tendencím v oblasti mezinárodního práva soukromého, jak sejevilo i ze srovnávání právních úprav v jiných státech, a k potřebě slučitelnosti úpravy s úpravou v rámci Evropské unie. Předchozí právní stav byl roztržštěný a kromě zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním byla příslušná ustanovení obsažena v několika dalších předpisech (zákon směnečný a šekový, zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, obchodní zákoník, občanský soudní řád, zákon o rodině, insolvenční zákon, zákoník práce, předpisy v oblasti práv k duševnímu vlastnictví).

V rámci legislativních úvah bylo nutné řešit otázku formy kodifikace, tj. zda úprava mezinárodního práva soukromého má být uskutečněna v rámci občanského zákoníku jako jeho součásti, či se použije formy zvláštního zákona, který upraví i mezinárodní právo procesní, jež je pokládáno za součást mezinárodního práva soukromého. Právě moderní pojetí mezinárodního práva soukromého, které zahrnuje i

mezinárodní právo procesní bylo hlavním argumentem, proč byla zvolena druhá varianta legislativní konstrukce.

Nutně použitelná ustanovení právních předpisů a cizího práva jsou nově upravena v § 3 a 25 zákona. Předchozí zákon o imperativních normách mlčí.

Výslovná úprava obcházení zákona v mezinárodním právu soukromém v zákoně doposud chyběla. Tuto oblast upravoval pouze občanský zákoník.

Vyslovují se základní zásady pro postup soudů v řízení s mezinárodním prvkem, že v řízení se postupuje podle procesním předpisů tuzemského práva, tzn. práva státu, u jehož soudu se řízení koná – *lex fori*. Oproti současné úpravě se doplňuje ustanovení, že řízení zahájené v jiném státě nebrání zahájení řízení o téže věci mezi týmiž účastníky u českého soudu. Bylo-li řízení u českého soudu zahájeno později než řízení zahájené v jiném státě, může je český soud v odůvodněných případech přerušit také na návrh účastníka řízení, lze-li předpokládat, že rozhodnutí zahraničního orgánu bude v České republice uznáno.

Pro způsobilost cizí osoby být účastníkem řízení a pro její procesní způsobilost se vychází ze stejných kritérií jako při způsobilosti mít práva a povinnosti a způsobilosti k právním jednáním. Cizinec bude procesně způsobilý, má-li tuto způsobilost podle práva státu svého obvyklého pobytu, i kdyby ji podle českého práva, kterého se použije pro procesní způsobilost českého účastníka, neměl. Hraniční určovatel místa obvyklého pobytu nebo místo inkorporace (*lex domicilii*) zde nahrazuje starší úpravu založenou na státní příslušnosti (*lex patriae*), který otázku právnických osob zcela opomíjel.

Předchozí právní úprava otázku kvalifikace opomíjela. Podstata kvalifikačního problému tkví v tom, že při právním hodnocení určitého případu s mezinárodním prvkem, když nelze použít zvláštní hmotněprávní přímé úpravy, je nutné vyhledat

příslušnou kolizní normu, na jejímž základě se určí rozhodné hmotné právo. Za tím účelem je třeba daný případ právně hodnotit, kvalifikovat, aby jej bylo možné podřadit (subsumovat) pod některý z právních pojmů, jimiž kolizní normy vymezují rozsah svého použití.

Ustanovení o předběžných otázkách je do zákona zahrnuto nově. Jedná se o to, že když bylo o otázce, která je v daném řízení předběžnou, vydáno dříve pravomocné tuzemské rozhodnutí, je nutné k němu přihlédnout. Totéž platí, jde-li o cizí rozhodnutí, které splňuje podmínky pro uznání. Problém řešení předběžné otázky v mezinárodním právu soukromém vzniká, jestliže se základní otázka řídí cizím právem.

Pokud je osoba v rozhodné době zároveň příslušníkem několika cizích států, rozhoduje její poslední státní příslušnost, ledaže (nové ustanovení) se přihlédne namísto státní příslušnosti nabyté naposled ke státní příslušnosti státu, k němuž vzhledem k životním poměrům osoby výrazně převažuje její vztah. V případě bezdomovců nebo osob, jejichž státní příslušnost nelze zjistit, se posuzuje postupně obvyklý pobyt, kde se osoba zdržuje, a nelze-li ani to zjistit, hledí se na ní jako na českého státního občana (jde o tzv. fiktivní státní příslušnost). Nově je připojeno ustanovení, které stanoví osobní postavení žadatelů, azylantů a bezdomovců podle mezinárodních smluv upravujících právní postavení uprchlíků nebo osob bez státní příslušnosti.

Po vzoru některých zahraničních úprav se opouští pro fyzické osoby současný hraniční určovatel *lex patriae* a jako hraniční určovatel se stanoví obvyklý pobyt. Pojem „obvyklý pobyt“ je v současné době dostatečně vyložen soudní praxí.

Co se týká způsobilosti právnických osob, přejímá se předchozí úprava z obchodního zákoníku, tzv. inkorporační zásada, tj. použití právního řádu, podle něhož právnická osoba vznikla. Protože v některých právních řádech existují i takové útvary, které tam nemají povahu právnických osob, avšak přiznává se jim způsobilost vlastním

jménem uzavírat obchody a vystupovat před soudy, používá se výrazu „jiná než fyzická osoba“, aby takovým útvarům mohla být v tuzemsku v zájmu bezpečnosti a plynulosti obchodního styku přiznávaná stejná způsobilost, jakou jim přiznává příslušný cizí právní řád.

V případě směnečné a šekové způsobilosti a formy směnečného a šekového prohlášení a protestu se přebírají ustanovení mezinárodního práva směnečného a mezinárodního práva šekového obsažená ve směnečném a šekovém zákoně. Tato ustanovení odpovídají také Ženevské úmluvě o ustanoveních v oblasti mezinárodního práva směnečného z roku 1930 a Ženevské úmluvě o ustanoveních v oblasti mezinárodního práva šekového z roku 1931.

Předchozí úprava ustanovení o zastoupení neobsahovala. Hraniční určovatelé stanovení zde pro zastoupení ze zákona a na základě soudního nebo úředního rozhodnutí odpovídají povaze těchto případů zastoupení a jejich vzniku a základu.

Hraniční určovatel je v případě prokury pro zastoupeného právní řád státu, v němž má sídlo nebo obvyklý pobyt osoba, která prokuru udělila. Účinky jednání na základě pověření činností při provozování obchodního závodu pro zastoupeného se pak řídí právním řádem státu, v němž má zastoupený obchodní závod, pobočku nebo provozovnu.

Zásada, že promlčení se řídí tímž právním řádem jako právo, které je předmětem promlčení, vyplývá z pojetí promlčení jako institutu práva hmotného. Předchozí úprava upravovala pouze promlčení závazkových práv.

Pro zrušení, neplatnost a neexistenci registrovaného partnerství nebo obdobného poměru se stanoví úprava pravomoci českých soudů k rozhodování o zrušení těchto vztahů, kolizní norma a úprava uznávání cizích rozhodnutí o jejich zrušení, jestliže

registrované partnerství bylo uzavřeno v České republice nebo alespoň jeden z partnerů je státním občanem České republiky a má obvyklý pobyt v České republice.

Namísto předchozí úpravy se práva místa polohy věci u hmotných věcí movitých při převodu vlastnického práva na základě smlouvy bude tento převod řídit právním řádem, kterým se řídí taková smlouva, tzn. s právními účinky nejen ve vztahu mezi stranami smlouvy, ale i vůči třetím osobám.

Nový občanský zákoník obsahuje ustanovení o svěřenském fondu. Ustanovení ZMPS proto stanoví kolizní úpravu pro tento právní institut. Tato kolizní úprava vychází z úpravy obsažené v Haagské úmluvě o právu rozhodném pro trust a o jeho uznání z 1. 7. 1985.

K ustanovení o způsobilosti k pořízení a zrušení závěti podle předchozí úpravy se připojuje i kritérium obvyklého pobytu v době pořízení závěti. Je to ve prospěch zachování platnosti závěti. Ustanovení o formě závěti je zcela nově pojato a alternativním stanovením celé řady kolizních kritérií umožňuje, aby co do formy byla platnost závěti co nejvíce zachována.

Zcela nové je ustanovení umožňující omezenou volbu práva použitelného pro dědické právní poměry pořizovatelem v závěti. Výběr je omezen na výběr mezi právními řády, které mají k osobě pořizovatele závěti a k jeho majetku určitý vztah (právní řád státu, v němž má zůstavitel v době pořízení závěti obvyklý pobyt, nebo právní řád státu, jehož občanem je v době pořízení závěti.)

Z principu teritoriality práv duševního vlastnictví vyplývá, že práva duševního vlastnictví se řídí právním řádem státu, který tato práva přiznává a poskytuje jim ochranu. U těchto práv tedy nepřichází v úvahu výběr rozhodného práva z několika

potenciálně použitelných právních řádů. Tato skutečnost je vyjádřena výslovně v zákoně.

Úprava otázek cenných papírů je zařazena nově. Otázku, zda byl cenný papír platně vydán, a práva z něho je třeba řešit v závislosti na jednotlivých druzích a podobách cenných papírů. Pro převod práva k cennému papíru se stanoví použití práva platného v místě, v němž je cenný papír v rozhodné době.

Zajištění závazku se řídí stejným právním řádem jako zajištěný závazek, ledaže jde o věcné právo nebo ze zákona nebo z povahy věci vyplývá něco jiného nebo strany nebo strana, která poskytla zajištění jednostranným projevem vůle, zvolí použití jiného práva.

Úprava úpadku finanční instituce je transpozicí směrnice o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí. Ve vztahu k pojištění a zajištění se doplňují kolizní ustanovení o ty, které jsou upraveny směrnicí o reorganizaci a likvidaci pojišťoven.

Přejímají se předchozí ustanovení podle zákona o rozhodčím řízení a uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů. Přejímá se tedy úprava pro přípustnost rozhodčí smlouvy (arbitrabilita), která ji posuzuje podle českého právního řádu. Nově se stanoví, že ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy se posuzují podle právního řádu státu, v němž má být vydán rozhodčí nález.

V celém novém zákoně o mezinárodním právu soukromém došlo k mnoha formulačním upřesněním oproti stávající úpravě, která není potřeba jednotlivě zmiňovat. V poznámkách pod čarou jsou uvedeny převodové můstky mezi současnou a novou úpravou. Do nového zákona byly převzaty celé pasáže z jiných stávajících zákonů (zákon směnečný a šekový, zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů).

Z důvodu komplexnosti tématu (na rozdíl od možného odlišného přístupu, kdy by se zvolilo pouze několik dílčích témat) a požadované omezenosti rozsahu práce není možné jednotlivá témata zpracovat do větší hloubky. Jednalo by se koneckonců i o suplování rozsáhlých komentářů k novému zákonu, které byly vydány, a proto není ani ambicí této práce pokoušet se těmto dílům nějakým způsobem konkurovat.

Po prostudování všech tří doposud publikovaných komentářů k novému zákonu o mezinárodním právu soukromém mohu konstatovat, že z nich nejrozsáhlejší (prof. Pauknerová a kol.) a zároveň podle mého názoru **nejpropracovanější je nejlépe po všech stránkách aplikovatelným pro praxi**. Druhý z nich (dr. Bříza a kol.) trpí dle mého některými nedostatky, které jsou pravděpodobně způsobeny tím, že jeho autoři nejsou dlouholetými vysokoškolskými pedagogy, a proto jejich jazyk, obsah, rozsah a logická stavba kapitol neodpovídá žadaným potřebám čtenáře. Poslední komentář (dr. Dobiáš a kol.) je podle mého úsudku v porovnání s ostatními zcela nedostačující. Snad krom pasáží zpracovaných uznávaným odborníkem dr. Kovaříkem působí neuspořádaně a nepropracovaně. Je s podivem, že dosud nevyšel komentář prof. Bělohávkova, který je známý svou obsáhlou publikační činností, zejména z oblasti mezinárodního práva soukromého.

Na závěr své práce bych znovu chtěla **podtrhnout podíl prof. Kučery na přípravě textu nového zákona**. O jeho kvalitě svědčí již ta skutečnost, že z oblasti teorie ani praxe nejsou vznášeny žádné připomínky či pochybnosti o jeho ustanoveních. O jeho kvalitě svědčí i další skutečnost, a to, že nikdo nehovoří o jakékoliv novelizaci zákona o mezinárodním právu soukromém, zatímco u nového občanského zákoníku je již připravena jeho první změna. Zcela souhlasím s názorem prof. Kučery, že *„Zákon je kodifikací určenou pro úpravu právních poměrů s mezinárodním prvkem pro delší období v budoucnosti. U takové kodifikace by bylo žádoucí, aby byla úpravou poměrně trvalou a pokud možno neměnnou. To neznamena, že by měla být uzavřena nutným změnám, které si budoucí vývoj společenských vztahů vyžádá. Lze si jen přát, aby pro*

tento vývoj, at' už se bude uskutečňovat judikaturou nebo nezbytnými novelizačními zásahy, byl zákon spolehlivým a pevným základem."⁴²⁷

CONCLUSION

The aim of this work was to compare the existing legislation of private international law enshrined in Act 97/1963 Coll., with a new legislation contained in Act 91/2012 Coll., using the methods of analysis and comparison. Given the scope of this work it was not possible to analyse in detail individual new institutes of private international law but only generally assessed them. In general, the impact of new codification can be assessed as positive. Previous state based on the doctrine allowed certain arbitrariness of courts, which could decide so that it was sometimes impossible to build legitimate expectations of the final decision. Therefore the new law incorporated, among others, institutes such as qualification, peremptory norms and others.

Complete substitution of the previous regulations of substantive law by new ones caused that the previous regulations of the private international law have become obsolete. On this occasion it was appropriate to update the regulations, some solutions newly adapt and modify while considering development and development trends in the area of private international law as it also appeared from the comparison of legislation in other states and the need to compound the legislation with the legislation of the European Union. Previous legal status was fragmented and except the Act on Private international law and Procedural law the relevant provisions were contained in several other regulations (Bill and Cheque Act, Act on Arbitration Proceedings and Enforcement of Arbitral Awards, the Commercial Code, the Civil Code, the Code of Civil Procedure, family law, Insolvency Act, the Labour Code, legislation on intellectual property rights).

⁴²⁷ PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. a kol. *Rekodifikované mezinárodní právo soukromé*. Praha: Univerzita Karlova, 2014. S. 28.

Within the legislative considerations, it was necessary to address the forms of codification, i.e. whether the legislation of private international law is to be implemented within the Civil Code as part thereof or used in a form of special law to regulate international procedural law, which is considered part of private international law. It was the modern concept of private international law, which also includes international procedural law, which was the major argument why the second option of the legislative structure was chosen.

Necessarily applicable provisions of legislation and foreign law are newly formulated in § 3 and § 25 of Act. The previous law is silent about peremptory norms.

Express regulation for circumvention of the act in private international law still has been missing in the act. This area was regulated only by Civil Code.

Basic principles are pronounced for approach of the courts with an international component that the proceedings shall be governed by the procedural rules of domestic law, i.e. the law of the state where the court proceedings take place – *lex fori*. Compared to the current legislation the following provision shall be added, i.e. that the proceedings opened in another state does not prevent initiation of the proceedings dealing with the same matter among the participants before the Czech court. If the proceedings before the Czech Court was opened later than the proceedings opened in a different state the Czech court may, in justified cases, discontinued them upon the proposal of a participant if it can be assumed that the decision of a foreign body will be recognised in the Czech Republic.

Capacity of another person to be a party to the case and another person's capacity to sue and being sued is based on the same criteria as the capacity to have rights and duties and the legal capacity. Foreigner will have capacity to sue and being sued if he/she has

the same capacity according to the law of the state of his/her habitual residence even if he/she does not have it under the Czech law used for legal capacity of a Czech participant. Connecting factor of the place of habitual residence or the place of incorporation (*lex domicilii*) replaces here the older legislation based on nationality (*lex patriae*), which completely neglected the issue of legal entities.

Previous legislation disregarded the issue of qualification. The essence of the issue of qualification lies in the fact that in legal evaluation of certain cross-border case when it is not possible to use special direct substantive law it is necessary to find an appropriate conflict rule under which the substantive law shall be determined. For this purpose the given case has to be legally assessed, qualified so that it can be subsumed under any of the legal concepts governing the scope of application of conflict rules.

Provisions on preliminary issues are newly included in the Act. It is the fact that when the final domestic decision is rendered about an issue, which is preliminary in the given proceedings, it is necessary to take it into account. The same applies in the case of a foreign judgment, which satisfied the conditions for recognition. Problem to solve the preliminary issue in private international law arises if the underlying issue is governed by a foreign law.

If in the relevant period a person is a member of several foreign states, that person's last nationality decides, unless (a new provision) instead of nationality last acquired, the nationality of the state to which that person's relationship significantly predominates due to that person's life situation is taken into account. In case of displaced persons or persons whose nationality cannot be defined a habitual residence where the person resides is considered, and even if it is not possible to find out the person is viewed as a Czech citizen (the so-called fictional nationality). Newly attached is provision, which stipulates the personal status of applicants, refugees and displaced persons under international treaties governing the legal status of refugees or stateless persons.

Following in the footsteps of some foreign regulations the present connecting factor *lex patriae* for individuals is being left and the habitual residence is determined as the present connecting factor. The term 'habitual residence' is currently sufficiently lined in judicial practice.

Regarding the capacity of legal persons the previous legislation of the Commercial Code, so-called incorporation principle i.e. use of the legal system, under which a legal person was established, is taken over. As in some legal orders also exist such units that do not have the nature of legal entities but they are accorded competence to conclude transactions on their own behalf and appear before the court, the term 'other than a natural person' is used in order to accord them in inland the same competence they have in the relevant foreign legal orders in the interest of safety and continuity of business relations.

In case of capacity relating to bills of exchange, promissory notes and cheques and forms of statement and protest relating to bills of exchange, promissory notes and cheques the provisions of international law for bills of exchange and promissory notes and international law for cheques contained in the Act on Bills of Exchange and Cheques are taken over. These provisions are also consistent with the Geneva Convention on the provisions of international law for bills of exchange and promissory notes of 1930 and on the provisions of international law for cheques of 1931.

Previous legislation failed to contain provisions on representation. Connecting factors set here for the act based representation and the representation on the basis of judicial or administrative decision correspond to the nature of these cases of representation and their origin and base.

In case of proxy the connecting factor for the represented entity is the legal order of the state in which the person who granted procuration has its seat or habitual residence. Effect of conduct on the basis of authorization to perform activities when operating a commercial establishment for the represented person is governed by the legal order of the state in which the represented person has its commercial establishment, branch or business premises.

The principle that the limitation period is governed by the same legal order as the law, which is the subject of limitation stems from the concept of limitation as an institute of substantive law. Previous legislation regulated only limitation of contractual rights.

Jurisdiction of Czech courts to decide on dissolution of registered partnership and similar relationship, the conflict rule and recognition of foreign judgments about cancellation thereof is set for withdrawal, annulment and absence of registered partnership or similar relation provided the registered partnership was concluded in the Czech Republic or at least one partner is a Czech citizen and has his/her habitual residence in the Czech Republic.

Transfer of ownership of tangible movables under the law of the place where the property is situated shall be governed, instead of the previous legislation, by the legal order by which the contract is governed, i.e. with legal effects not only in relation to the contractual parties but also to third parties.

New Civil Code contains provisions on the Trust Fund. Therefore provision of Act on Private International Law stipulates collision law for this legal institute. This collision law is based on the rules contained in Hague Convention on the law applicable to the trust and its recognition dated July 1, 1985.

The criterion of habitual residence at the time of the will joins the provision on the capacity to execute and revoke the will according to the previous legislation. It is in favor of maintaining the validity of the will. The provisions on a form of a will is completely redesigned and alternative determination of a number of connecting factors enables to maintain as much as possible the validity of a will as regards the form.

The provision allowing a limited choice of law by the testator, which applied to inheritance legal regulations, is completely new. The choice is limited to legal orders that have certain relationship to the testator and to the testator's property (legal order of the state in which the testator has his/her habitual residence at the time of execution of a will or legal order of the state of which the testator is a citizen at the time of execution of a will)

It ensues from the principle of territoriality of intellectual property rights that intellectual property rights are governed by the legal order of the state, which recognizes and protects these rights. Therefore choice of the governing law of several potentially applicable legal orders cannot be considered for these rights. This fact is explicitly expressed in the Act.

Regulation of issues concerning securities has been newly included. The problem whether the security is validly issued and the rights resulting from it are to be addressed depending on individual types and forms of securities. The law, which is in force in the place where the security is at the relevant time, is used for the transfer of title to a security.

Securing for obligations shall be governed by the same law as the secured obligation, unless it is a substantive law or the law or the nature of the case indicates otherwise or the party or parties who provided the unilateral declaration of intent, choose to use a different law.

Regulation of bankruptcy of a financial institution is transposition of the directive on the reorganisation and winding up of credit institutions. In relation to insurance and reinsurance the conflict provisions shall be completed by those, which are regulated by the directive of reorganisation and winding up of insurance companies.

Previous provisions under the Arbitration Act and the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards are assumed. Regulation of admissibility of the arbitration agreement (arbitrability), which is assessed under the Czech law, is assumed. It is newly stipulated that other requirements of the arbitration agreement shall be assessed according to the law of the state in which the arbitration award has been issued.

There have been many formulation specifications throughout the Act on Private International Law compared to existing regulation, which needn't be mentioned individually. Footnotes provide conversions bridges between the current and the new regulations. A new law took the whole passages from other existing laws (Act on Bills of Exchange and Cheques, Act on Arbitration Proceedings and Enforcement of Arbitration Awards).

Due to the complexity of the topic (unlike the possible different approach when only several subtopics would be chosen) and the required limitation of the scope of this work it is not possible to process individual topics in greater depth. It would be, after all, also supplementation of extensive comments to the new law, which were issued, and therefore it is neither the ambition of this work to try to compete with these works.

After studying all three previously published comments on the new Act on Private International Law I can say that the largest of them (prof. Pauknerová a kol.), and I believe the most elaborate, is in all aspects the best applicable to practice. In my opinion the second one (dr. Bříza a kol.) suffers some drawbacks, which are probably caused by the fact that the authors are not long-time university teachers and therefore their

language, content, scope and logical structure of chapters meet no needs of readers. Last comment (dr. Dobiáš a kol.) is in my opinion totally inadequate in comparison with the others. Perhaps except the passages prepared by the recognised expert dr. Kovařík, all passages seem chaotic and unelaborate. It is surprising that so far no comment of prof. Bělohávek has been published, who is known for his extensive publications, especially in the field of private international law.

At the conclusion of my work **I would again like to underline the share of prof. Kučera in preparation of the text of the new law.** Its quality is evidenced by the fact that no comments or doubts about its provisions are raised neither from the field of theory nor from the field of practice. Its quality is evidenced by the additional fact and that is that nobody speaks about any amendments to the Act on Private International Law, while the first amendment has been already prepared for the new Civil Code. I totally agree with the opinion of prof. Kučera that *‘Act is codification determined for regulation of legal relationships with international element for a longer period in future. In such a codification it would be desirable that the regulation is relatively permanent and unchanging, if possible. It does not mean that it should be closed for necessary amendments required by the future development of social relations. One can only wish the act is reliable and solid foundation for the said development whether pursued by judicial decisions or necessary amending principles.’*

18 LITERATURA

Monografie

ANTON, A. E., BEAUMONT, P. R., MCELEAVY, P. E. *Private International Law*. 3. vydání. Edinburgh: W. Green, 2011. 1263 s. ISBN 978-0-414-01345-2.

BRIGGS, A. *Agreements on Jurisdiction and Choice of Law*. 1. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2008. 572 s. ISBN 978-0-199-28230-2.

BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku*. 1. vydání Praha: Wolters Kluwer, 2012. 196 s. ISBN 978-80-7357-938-8.

BĚLOHLÁVEK, A. J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo. Komentář*. 1. vydání Praha: C. H. Beck, 2007. 1588 s. ISBN 978-80-7179-591-9.

BĚLOHLÁVEK, A. J. *Mezinárodní právo soukromé evropských zemí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 1262 s. ISBN 978-80-7400-309-7.

BĚLOHLÁVEK, A. J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I. I. díl*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1316 s. ISBN 978-80-7400-176-5.

BĚLOHLÁVEK, A. J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I. II. díl*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1368 s. ISBN 978-80-7400-176-5.

BĚLOHLÁVEK, A. J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 1776 s. ISBN 978-80-7179-342-7.

BĚLOHLÁVEK, A. J., KOVÁŘOVÁ, D. *Soudní a mimosoudní projednávání sporů (rozhodčí řízení a mediace)*. Praha: Havlíček Brain Team, 2014. 88 s. ISBN 978-80-87109-52-6.

BRIÈRE, C. *Les conflits de conventions internationales en droit privé*. L.G.D.J., 2001. 426 s. ISBN 978-2-275-02027-3.

BŘÍZA, P. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 300 s. ISBN 978-80-7179-606-0.

BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 767 s. ISBN 978-80-7400-528-2.

BYSTRICKÝ, R. *Základy mezinárodního práva soukromého*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1958. 532 s.

DOBIÁŠ, P., HÁLOVÁ, M., KOVAŘÍK, Z. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. 528 s. ISBN 978-80-87576-94-6.

FAWCETT, J., CARRUTHERS, J. M., NORTH, P. *Cheshire, North & Fawcett Private International Law*. 14. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2008. 1390 s. ISBN 978-0-19-928438-2.

KLÍMA, K. a kol. *Evropské právo*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 579 s. ISBN 978-80-7380-335-3.

KNAPP, V. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. 247 s. ISBN 80-7179-028-1.

KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 1122 s. ISBN 978-80-7400-320-2.

KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 664 s. ISBN 978-80-7400-402-5.

KOZÁK, J., BUDÍN, P., DADAM, A., PACHL, L. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 1272 s. ISBN 978-80-7357-243-3.

KRČMÁŘ, J. *Úvod od mezinárodního práva soukromého. Část I. Propedeutická*. Praha: Bursík a Kohout, 1906. 304 s. 63

KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. 464 s. ISBN 978-80-7239-231-5.

KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním: Komentář*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1989. 362 s. ISBN 978-80-7038-020-8.

LEDNER, E. *Mezinárodní právo soukromé. Nové zákony a nařízení*. Linhart, 1948.

MORRIS, J. H. C. et al. *Dicey and Morris on The Conflict of Laws*. Volume I. 10. vydání. London: Stevens and Sons, 1980. 518 s. ISBN 0-420-45690-2.

PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 409 s. ISBN 978-80-7400-034-8.

PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 928 s. ISBN 978-80-7478-368-5.

PAUKNEROVÁ, M., TOMÁŠEK, M. a kol. *Nové jevy v právu na počátku 21. století. IV. Proměny soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2009. 424 s. ISBN 978-80-246-1687-2.

PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. *Rekodifikace mezinárodního práva soukromého*. Praha: Univerzita Karlova, Scripta Iuridica 14, 2014. s. 194. ISBN 978-8087146-94-1.

POKORNÝ, M. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 354 s. ISBN 978-80-7179-902-3.

POLÁČEK B. *Praktikum mezinárodního práva soukromého a práva mezinárodního obchodu*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 240 s. ISBN 978-80-7380-400-8.

ROUČEK, F., SEDLÁČEK J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Svazek 1. Reprint vydání z let 1935-37. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2002. 6. svazků. 5424 s. ISBN 80-85963-60-4.

ROZEHNALOVÁ, N. *Právo mezinárodního obchodu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 552 s. ISBN 978-80-7357-562-5.

ROZEHNALOVÁ, N. *Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 273 s. ISBN 978-80-210-5240-6.

ROZEHNALOVÁ, N. a kol. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (nařízení Řím I, nařízení Řím II, nařízení Brusel I)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 448 s. ISBN 978-80-7478-016-5.

ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 401 s. ISBN 80-210-4053-X.

SYMEONIDES, S. C. *The American Choice-of-Law Revolution: Past, Present and Future*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2006. 478 s. ISBN 90-04-15219-9.

SYMEONIDES, S. C. *American Private International Law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2008. 368 s. ISBN 978-90-411-2742-6.

ŠTEFANKOVÁ, N., LYSINA, P. a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 649 s. ISBN 978-80-7400-351-6.

TICHÝ, L. a kol. *Evropské právo*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 935 s. ISBN 978-80-7400-333-2.

VALDHANS, J. *Právní úprava mimosmluvních závazků s mezinárodním prvkem*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012. 263 s. ISBN 978-80-7400-412-4.

ZIMMERMANN, M. A. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Právník, 1933. 445 s.

Oborné články

BĚLOHLÁVEK, A. J. *Výhrada veřejného pořádku hmotněprávního a procesního ve vztazích s mezinárodním prvkem*. Právník, 2006, č. 11, s. 1267 – 1301.

BYSTRICKÝ, R., KALENSKÝ, P. *K některým otázkám navrhované osnovy zákona o mezinárodním právu soukromém*. Časopis pro mezinárodní právo, 1963.

CISÁR, I. *Aplikácia českého práva namiesto práva cudzieho*. Právník. 2012, roč. 151, č. 7, s. 723 – 738. ISSN 0231-6625.

ČERMÁK, K. *Zpětný a další odkaz v mezinárodním právu soukromém*. Právník. 1998, roč. 137, č. 10 – 11, s. 857 – 873. ISSN 0231-6625.

ČERMÁK, K. *Kvalifikace v mezinárodním právu soukromém*. Právník. 1999, roč. 138, č. 6, s. 496 – 519. ISSN 0231-6625.

ČIHULA, T. *Skrytý zpětný odkaz – teorie tohoto institutu a jeho praktického využití*. Právník. 2003, roč. 142, č. 8, s. 745 – 754. ISSN 0231-6625. 66

DOLEŽEL, V. *Metody určení práva rozhodného v ČR a USA*. Právní fórum. 2010, roč. 7, č. 2, s. 73 – 78. ISSN 1214-7966.

KALENSKÝ, P. *Právo mezinárodního obchodu a dosah „ius cogens“*. Právní zpravodaj čs. zahraničního obchodu. 1975, roč. 20, č. 3 – 4, s. 14 – 19.

HARTLEY, T. C. *The Modern Approach to Private International Law. International Litigation and Transactions from a Common Law Perspective. General Course on Private International Law*. In: Recueil des Cours. Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 2006, vol. 319. s. 209-210.

HRADILOVÁ, V. *Vývoj doktrín mezinárodního práva soukromého v USA*. Právník. 2007, roč. 146, č. 8, s. 874 – 892. ISSN 0231-6625.

KUČERA, Z. *K otázkám úpravy mezinárodního práva soukromého*. Právník. 1999, roč. 138, č. 7, s. 601 – 623. ISSN 0231-6625.

KUČERA, Z. *Legislativní úvahy k připravované kodifikaci mezinárodního práva soukromého*. In: ŠTENGLOVÁ, I. (ed.) *Pocta Miloši Tomsovi k 80. narozeninám*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. S. 217-224. ISBN 80-86898-81-4.

KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M. *Nad mezinárodním právem soukromým a procesním*. Právní rozhledy. 2000, roč. 8, č. 10, s. 458 – 461. ISSN 1210-6410.

PAUKNEROVÁ, M. *Evropské právo a některé nové trendy v mezinárodním právu soukromém*. Právník. 2009, roč. 148, č. 2, s. 121 – 139. ISSN 0231-6625.

PAUKNEROVÁ, M. *Přímá aplikace administrativněprávních norem v mezinárodním právu soukromém*. In: KOPAL, V. a kol. *Studie z mezinárodního práva*. Praha: Academia, 1984. s. 145 – 188.

PAUKNEROVÁ, M. *Tzv. nutně použitelné normy před rozhodčím soudem při HK ČR a AK ČR*. Právní praxe v podnikání. 1996, roč. 5, č. 7 – 8, s. 16 – 22. ISSN 1210-4043.

ROZEHNALOVÁ, N. *Návrh zákona o mezinárodním právu soukromém – dopady do obchodní oblasti*. Obchodněprávní revue. 2011, roč. 3, č. 10, s. 290–294. ISSN1803-6554.

SYMEONIDES, S. C. *General Report*. In: SYMEONIDES, S. C. *Private International Law at the End of the 20th Century: Progress or Regress?* Hague: Kluwer Law International, 2000.

TÝČ, V., ROZEHNALOVÁ, N. *Kolizní smluvní právo, výhrada veřejného pořádku a mezinárodně kogentní normy*. Právník. 2002, roč. 141, č. 6, s. 634 – 661. ISSN 0231-6625.

Česká legislativa

Císařský patent č. 946/1811 ř. z., obecný zákoník občanský.

Císařský patent č. 208/1854 ř.z., kterým se zavádí nový zákon o soudním řízení v nesporných právních věcech.

Zákon č. 79/1896 ř.z., o řízení exekučním a zajišťovacím (exekuční řád).

Zákon č. 41/1948 Sb., o mezinárodním a mezioblastním právu soukromém a o právním postavení cizinců v oboru práva soukromého.

Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád).

Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, v platném znění.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění.

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění.

Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, v platném znění.

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), v platném znění.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), v platném znění.

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, v platném znění.

Zákon č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě, v platném znění.

Zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, v platném znění.

Zákon č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě, v platném znění.

Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).

Zákon č. 125/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku.

Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, v platném znění.

Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, v platném znění.

Zákon č. 257/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o podnikání na kapitálovém trhu, zákona o kolektivním investování a zákona o dluhopisech.

Zákon č. 360/2004 Sb., o evropském hospodářském zájmovém sdružení.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, v platném znění.

Zákon č. 627/2004 Sb., o evropské společnosti.

Zákon č. 62/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění.

Zákon č. 182/2006 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, v platném znění.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění.

Zákon č. 307/2006 Sb., o evropské družstevní společnosti.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích.
Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

Evropská legislativa

Nařízení Rady (ES) č. 2100/94 ze dne 27. července 1994 o odrůdových právech Společenství.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 98/26/ES ze dne 19. května 1998 o neodvolatelnosti zúčtování v platebních systémech a v systémech vypořádání obchodů s cennými papíry.

Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení a vynětí z působnosti.

Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/17/ES ze dne 19. března 2001 o reorganizaci a likvidaci pojišťoven.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/24/ES ze dne 4. dubna 2001 o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí.

Nařízení Rady (ES) č. 6/2002 ze dne 12. prosince 2001 o (průmyslových) vzorech Společenství.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2002/47/ES ze dne 6. června 2002 o dohodách o finančním zajištění.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2002/83/ES ze dne 5. 11. 2002 o životním pojištění.

Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (Brusel II bis).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 21. dubna 2004 č. 2004/25/ES o nabídkách převzetí.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1393/2007 ze dne 13. listopadu 2007 o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech Evropské unie a nařízení Rady (ES) č. 1206/2001 o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských a obchodních věcech.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/122/ES ze dne 14. ledna 2009 o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I).

Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností. Nařízení Rady (ES) č. 207/2009 ze dne 26. února 2009 o ochranné známce Společenství.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2009/138/ES ze dne 25. listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejímu výkonu (Solventnost II).

Rozhodnutí Rady č. 2009/941/ES ze dne 30. listopadu 2009 o uzavření Haagského protokolu ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti Evropským společenstvím. Protokol o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti, sjednaný v Haagu dne 23. listopadu 2007, Úř. věst. EU L 331, 16.12.2009, s. 19.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1151/2012 dne 21. listopadu 2012 o režimech jakosti zemědělských produktů a potravin.

Mezinárodní smlouvy

Úmluva o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků, č. 192/1931 Sb.

Madridská dohoda ze dne 14. dubna 1891 o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek, revidovaná v Bruselu dne 14. prosince 1900, ve Washingtonu dne 2. června 1911 a v Haagu dne 6. listopadu 1925, č. 24/1933 Sb.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 74/1959 Sb., o Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 157/1964 Sb., Vídeňské úmluvě o konzulárních stycích.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 176/1964 Sb., o Evropské úmluvě o obchodní arbitráži.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 192/1964 Sb., o Mezinárodní úmluvě o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 207/1964 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií o úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 64/1975 Sb., o Pařížské úmluvě na ochranu průmyslového vlastnictví ze dne 20. března 1883, revidované v Bruselu dne 14. prosince 1900, ve Washingtonu dne 2. června 1911, v Haagu dne 6. listopadu 1925, v Londýně dne 2. června 1934, v Lisabonu dne 31. října 1958 a ve Stockholmu dne 14. července 1967, ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 81/1985 Sb.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 67/1975 Sb., o Lisabonské dohodě na ochranu označení původu a o jejich mezinárodním zápisu ze dne 31. října 1958, revidované ve Stockholmu dne 14. července 1967, ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 79/1985 Sb.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 129/1976 Sb., o Úmluvě o provádění důkazů v cizině ve věcech občanských a obchodních.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 130/1976 Sb., o Úmluvě o právu použitelném pro dopravní nehody.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 3/1978 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 106/1978 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou o poskytování právní pomoci a o právních vztazích v občanských, rodinných a trestních věcech.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 133/1980 Sb., o Bernské úmluvě o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 9. září 1886, doplněné v Paříži dne 4. května 1896, revidované v Berlíně dne 13. listopadu 1908, doplněné v Bernu dne 20. března 1914 a revidované v Římě dne 2. června 1928, v Bruselu dne 26. června 1948, ve Stockholmu

dne 14. července 1967 a v Paříži dne 24. července 1971, ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 134/1985 Sb.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 134/1980 Sb., o Všeobecné úmluvě o autorském právu revidované v Paříži dne 24. července 1971.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 80/1981 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Kubánskou republikou o vzájemné právní pomoci ve věcech ve věcech občanských, rodinných a trestních.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 85/1982 Sb., o Úmluvě o doručování soudních a mimosoudních písemností v cizině ve věcech občanských a obchodních

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 95/1983 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o právní pomoci a právních vztazích ve věcech občanských, rodinných a trestních.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 32/1985 Sb., o Úmluvě o ochraně výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových záznamů.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 15/1988 Sb., o Vídeňské úmluvě o smluvním právu.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 123/1988 Sb., o Úmluvě o promlčení při mezinárodní koupi zboží, ve znění vyhlášky č. 161/1991 Sb.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 42/1989 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných, pracovních a trestních, ve znění redakčního sdělení č. 206/1989 Sb. a sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 2/2006 Sb.m.s.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 63/1990 Sb., o odepsání Smlouvy mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 296/1991 Sb., o Smlouvě o patentové spolupráci a o Prováděcím předpisu k ní, v platném znění.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 420/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 208/1993 Sb., o sjednání Úmluvy o právním postavení uprchlíků.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 133/1994 Sb., o sjednání Vídeňské úmluvy o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody a dne 21. září 1988 Společný protokol týkající se aplikace Vídeňské úmluvy a Pařížské úmluvy.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb., o sjednání Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO).

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 199/1996 Sb., o sjednání Smlouvy o známkovém právu.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 248/1996 Sb., o přijetí Protokolu k Madridské dohodě o mezinárodním zápisu ochranných známek, v platném znění.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 287/1998 Sb., o přijetí Evropské úmluvy o zrušení ověřování listin vyhotovených diplomatickými zástupci nebo konzulárními úředníky.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 45/1999 Sb., o přijetí Úmluvy o zrušení požadavku ověřování cizích veřejných listin.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 58/2001 Sb.m.s., o přijetí Úmluvy o mezinárodním přístupu k soudům.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 141/2001 Sb.m.s., o sjednání Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí, v Haagu dne 19. října 1996.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/2002 Sb.m.s., o přijetí Smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 48/2002 Sb.m.s., o přístupu České republiky ke Smlouvě Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 69/2002 Sb. m. s., o přístupu České republiky k Úmluvě o udělování evropských patentů (Evropské patentové úmluvě).

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 123/2002 Sb.m.s., o podepsání Smlouvy mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech, ve znění sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 77/2008 Sb. m. s.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 133/2003 Sb.m.s., o podepsání Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán o právní pomoci a právních vztazích v občanských a trestních věcech.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 76/2004 Sb.m.s., o sjednání Evropské úmluvy o státním občanství.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 108/2004 Sb.m.s., o sjednání Úmluvy o právním postavení osob bez státní příslušnosti.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 64/2006 Sb.m.s., o sjednání Úmluvy o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky k Úmluvě o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřené k podpisu v Římě dne 19. června 1980, a k Prvnímu a Druhému protokolu o jejím výkladu Soudním dvorem Evropských společenství.

Soudní rozhodnutí

R 26/1987, Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek.

Usnesení Nejvyššího soudu z 28.5.1997, 1 Odon 39/97.

Elektronické zdroje

GIULIANO, M., LAGARDE, P. *Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations*. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2013-09-15]. Dostupné na: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31980Y1031%2801%29:EN:HTML>.

HRADILOVÁ, V. *Úvod do problematiky mezinárodního práva soukromého v USA*. E-polis.cz. [cit. 2013-09-15]. <<http://www.e-polis.cz/pravo/191-uvod-do-problematiky-mezinarodniho-prava-soukromeho-v-usa.html>>. ISSN 1801-1438.

KŘENEK, F. *Užití a význam volby práva ve smlouvách s mezinárodním prvkem a její meze*. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. [cit. 2013-09-15]. Dostupné na: http://is.muni.cz/th/325948/pravf_b/Krenek_bakalarska_prace.txt.

POSSEL, P. *Imperativní normy v mezinárodním právu soukromém*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. [cit. 6. 3. 2013]. Dostupné na: http://is.muni.cz/th/210418/pravf_m/DIPLOMOVA_PRACE_-_POSSEL.txt.

VASKOVÁ, A. *Vybrané aspekty nové kodifikace mezinárodního práva soukromého*. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. [cit. 2013-09-15]. Dostupné na: http://is.muni.cz/th/326001/pravf_m/Diplomova_prace.pdf.

Sněmovní tisk 364/0, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, od 2010. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0> [cit. 2013-09-15].

<http://www.vlada.cz/cz/ppov/lrv/dokumenty/legislativni-pravidla-vlady-91209/> [cit. 2013-09-15].

SHRNUTÍ

Rigorózní práce je věnována zmapování a zanalyzování nového zákona o mezinárodním právu soukromém, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2014, a jeho porovnání s předchozí právní úpravou. Nová právní úprava je porovnávána podle struktury zákona. Dopad nové rekodifikace lze souhrnně hodnotit jako pozitivní. Předchozí úprava byla roztržena v řadě právních předpisů. Nová úprava je moderní a přihlíží přitom k vývoji a vývojovým tendencím v oblasti mezinárodního práva soukromého a zachycuje i úpravu v rámci Evropské unie. Obsahuje i úpravu právních institutů, která v předchozí úpravě chyběla (např. řešení kvalifikačního problému, aplikace zahraničního práva, úpadkové řízení, imperativní normy atd.).

Nová úprava je i přehlednější, protože nejprve u jednotlivých případů uživateli sdělí, zda je dána pravomoc českého soudu, a je-li dána, pak jaké právo bude právem rozhodným a která zahraniční rozhodnutí lze v dané oblasti v tuzemsku uznat.

Nový zákon lze považovat za velmi kvalitní právní normu a s ohledem na její tvůrce (zejména prof. JUDr. Zdeňka Kučeru, DrSc.) a lze předpokládat, že vydrží stejně tak dlouho, jako předchozí zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním.

ABSTRACT

Rigorous work deals with mapping and analyzing the new Act on Private International Law, which came into effect on January 1, 2014, and its comparison with the previous legislation. The new legislation is compared according to the structure of the act. The impact of new recodification can be summarized as positive. Previous legislation was split into a number of legal regulations. The new legislation is modern and takes into account the development and development trends in the area of private international law and also captures the legislation within the European Union. It also includes regulation of legal institutes, which was lacking in the previous legislation (e.g. the qualification problem solving, application of foreign law, insolvency proceedings, peremptory norms, etc.).

The new regulation is even clearer because first it notifies the user whether jurisdiction of a Czech court is applicable to individual cases, and if it is applicable then which law is the governing law and which foreign judgments can be recognized for the given area in inland.

The new law can be considered a very high quality legal standard with regard to its creators (in particular prof. JUDr. Zdeněk Kučera, DrSc.), and can be expected to last just as long as the previous Private International Law and Procedure Act.

Klíčová slova

rozhodce, rozhodčí řízení, mezinárodní právo soukromé, pravomoc

Keywords

arbitrator, arbitration, international private law, jurisdiction